

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

Sohvi Kangasluoma

VALTIOT ARKTISTA ILMASTONMUUTOSTA RATKAISEMASSA

Rooliteoreettinen analyysi Norjan ja Venäjän ilmasto- ja arktisesta politiikasta

Kansainvälinen politiikka

Pro gradu –tutkielma

Helmikuu 2018

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma

KANGASLUOMA, SOHVI: Valtiot arktista ilmastonmuutosta ratkaisemassa:
rooliteoreettinen analyysi Norjan ja Venäjän ilmasto- ja arktisesta politiikasta.

Pro gradu -tutkielma, 86 s.

Kansainvälisen politiikan opintosuunta
Helmikuu 2018

sohvikangasluoma@gmail.com

Ilmastonmuutos on yksi aikamme suurimpia haasteita ja vaikuttaa koko maapallon tulevaisuuteen. Arktisella alueella ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät selkeämmin kuin muualla. Arktisella alueella tapahtuvat muutokset vaikuttavat koko maapalloon. Valtiot ovat toimijoita, joilla olisi valta tehdä ilmastonmuutosta hillitseviä päätöksiä. Kansainvälisen politiikan rooliteorian mukaan valtioilla on erilaisia rooleja kansainvälisessä järjestelmässä. Tutkielmassani tarkastelen rooleja, joita öljyn- ja kaasunporaustoiminnassa aktiiviset Jäämeren rantavaltiot Norja ja Venäjä ottavat suhteessa ilmastonmuutokseen arktisella alueella. Tutkin Norjan ja Venäjän valtiollisia roolikäsityksiä ja roolien toteuttamista liittyen ilmastonmuutokseen arktisella alueella.

Rooliteorian taustalla on ajatus kansainvälisestä politiikasta sosiaalisesti konstruoituna, jolloin myös valtioiden roolit ovat sosiaalisesti luotuja. Rooliteoria esittää roolien syntyvän vuorovaikutuksessa muiden toimijoiden odotusten ja tekojen sekä toimijan omien roolikäsitysten välillä. Kiinnitän tutkielmassani huomiota siihen, että roolien muodostumista mahdollistavat ja rajoittavat sosiaalisessa rakenteessa tapahtuvan roolien vuorovaikutuksen lisäksi rooliteorian ulkopuoliset rakenteet, erityisesti vallitseva talousjärjestelmä (kapitaloseeni), ihmisen mullistava vaikutus maapalloon (antroposeeni) sekä alueellinen turvallisuusjärjestelmä. Esitän, että rooliteoreettista tarkastelua onkin hyvä laajentaa siten, että se huomioi myös toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset.

Tutkimusaineistoni koostuu Norjan ja Venäjän poliittisten päätöksentekijöiden puheista liittyen arktiseen alueeseen ja ilmastonmuutokseen. Puheet ajoittuvat vuosien 2013 ja 2017 väliselle ajalle. Analysoin puheita teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin. Tarkastelen myös Norjan ja Venäjän politiikkatoimia liittyen ilmastonmuutokseen ja arktiseen alueeseen kyseisenä aikana. Norjan ja Venäjän poliittisen eliitin puheista ilmenee selkeitä rooleja liittyen ilmastonmuutokseen. Tutkielmani osoittaa, että huolimatta Norjan ja Venäjän varsin erilaisista asemista kansainvälisessä järjestelmässä, rooleissa on paljon samaa. Osa rooleista on päällekkäisiä. Molemmilla tutkituilla valtioilla ilmenee kaksi kantavaa teemaa: taloudellinen kehitys sekä ympäristön hyvinvointi. Muita puheissa rakentuvia rooleja ovat johtajan rooli, vastuunkantajan rooli, esimerkin rooli, yhteistyön ja lain korostajan rooli, suojelijan rooli,

turvallisuuden ylläpitäjän rooli sekä ilmastonmuutoksen kieltäjän rooli. Osa rooleista ilmenee molemmilla tutkielmani valtioilla, osa ilmenee vain toisella valtiolla.

Molempien valtioiden vahvimmat roolit liittyvät taloudelliseen kehitykseen sekä ympäristön hyvinvointiin. Norja pyrkii näyttäytymään ilmastonmuutoksen vastustajana samanaikaisesti, kun se hyödyntää arktisen merialueensa resursseja ilmastonmuutosta edistävällä tavalla. Venäjän taloudellisen kehittäjän rooli on avoimempi – myös Venäjä hyödyntää resurssejaan, mutta ei selittele sitä. Vaikka myös Venäjä tuo ilmi huoltaan ympäristön tilasta, se ei aktiivisesti rakenna toimijuuttaan sen varaan.

Molempien valtioiden tapauksessa taloudellisen kehityksen ja ympäristön hyvinvoinnin sopusointua pyritään rakentamaan vahvasti. Arktista aluetta koskevissa puheissa arktiset resurssit ovat vahvasti esillä, mutta niiden etsimisen ja käytön ei nähdä olevan ristiriidassa ilmastonmuutosta hillitsevien toimien kanssa. Tämä problematiikka onkin tutkielmani keskiössä – kuinka valtiot pyrkivät ratkaisemaan tätä ristiriitaa rooliodotustensa puitteissa.

Valtioiden ilmastonmuutokseen ja arktiseen alueeseen liittyvien roolien voidaan nähdä kuvastavan pyrkimystä ratkaista nykyisen talousmallin mukaisen talouskasvun ja ympäristön hyvinvoinnin välille muodostuvan ristiriidan. Vaikka Venäjän ja Norjan roolit kansainvälisessä järjestelmässä ovat muutoin hyvin erilaisia, ovat molemmat valtiot sitoutuneet vahvasti fossiilikapitalismiin. Molemmat valtiot toimivat aktiivisesti öljyn- ja kaasunporauksessa arktisella alueella. Norjan tapauksessa roolien ristiriitaisuus on selkeää. Norja haluaa näyttäytyä vahvana ilmastonmuutoksen vastustajana samalla, kun se toimii aktiivisesti öljyn- ja kaasunporauksen saralla. Venäjän tapauksessa roolit ovat tasapainoisempia. Fossiilisten polttoaineiden tuotanto on sille taloudellisesti tärkeää, eikä Venäjä pyri oikeuttamaan sitä muilla kuin taloudellisilla argumenteilla.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
2. NORJAN JA VENÄJÄN ROOLINMUODOSTUKSEN LÄHTÖKOHDAT	5
2.1. Arktisen alueen määrittelyä	5
2.2. Arktinen alue ja ilmastonmuutos	5
2.3. Arktinen paradoksi, antroposeeni ja kapitaloseeni	8
2.4. Arktisen alueen turvallisuusjärjestys	11
2.5. Norja, Venäjä ja öljyn- ja kaasuntuotanto	12
3. KANSAINVÄLISEN POLITIIKAN ROOLITEORIA	15
3.1. Rooliteoria	15
3.2. Konstruktivistinen rooliteoria	16
3.3. Rooliteoria kansainvälisen politiikan teoriana	17
3.4. Rooliteorian keskeisiä käsitteitä	19
3.4.1. Roolikäsite	20
3.4.2. Roolin syntyminen	21
3.4.3. Rooliristiriita	22
3.4.4. Roolin suorittaminen	23
3.4.5. Identiteetin ja roolin suhde	24
3.5. Aihekohtainen rooliteoreettinen tutkimus	25
4. MENETELMÄNÄ TEORIAOHJAAVA SISÄLLÖNANALYYSI	29
4.1. Teoriaohjaava sisällönanalyysi	29
4.2. Analyysin muotoutuminen	31
4.2.1. Tutkimuskysymys	31
4.2.2. Aineisto	32
4.2.3. Analyysin rakenne	34
5. AINEISTON ANALYYSI	36
5.1. Norjan aineistosta ilmenevät roolit	38
5.1.1. Taloudellisen kehittäjän rooli norjalaisessa aineistossa	39
5.1.2. Ilmastonmuutoksen vastustajan rooli norjalaisessa aineistossa	43
5.1.3. Johtajan rooli norjalaisessa aineistossa	46
5.1.4. Vastuunkantajan rooli norjalaisessa aineistossa	48
5.1.5. Esimerkin rooli norjalaisessa aineistossa	52
5.2. Venäjän aineistosta nousevat roolit	53
5.2.1. Taloudellisen kehittäjän rooli venäläisessä aineistossa	55
5.2.2. Yhteistyön edistäjän ja lain noudattajan rooli venäläisessä aineistossa	59
5.2.3. Esimerkin rooli venäläisessä aineistossa	61
5.2.4. Ilmastonmuutoksen vastustajan rooli venäläisessä aineistossa	64
5.2.5. Suojelijan- ja vastuunkantajan rooli venäläisessä aineistossa	66
5.2.6. Rooli alueellisenä johtajana ja turvallisuuden ylläpitäjänä venäläisessä aineistossa	67
5.2.7. Ilmastonmuutoksen kieltäjän rooli venäläisessä aineistossa	69
5.3. Roolien vertailu	70
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	75
LÄHDELUETTELO	78

1. Johdanto

Ilmastonmuutos on suurin ja nopein ihmisen itse aiheuttama muutos ihmiskunnan historiassa. Ilmastonmuutos vaikuttaa lähes kaikkiin yhteiskunnan tasoihin ja uhkaa koko ihmiskuntaa. Ihmisen toimien takia maapallon lämpötila on kohonnut noin asteen verran teollisen vallankumouksen jälkeen ja kohoaa edelleen (International Panel on Climate Change 2013a). Ilmastonmuutoksella on monenlaisia vaikutuksia niin ympäristölle kuin yhteiskunnallekin. Lämpötilan nousu lisää ääri-ilmiöitä sekä nostaa merenpintaa aiheuttaen vakavia uhkia asutukselle ja ihmiselämälle.

Arktista aluetta kuvataan usein ilmastonmuutoksen laboratoriona. Lämpötila arktisella alueella on noussut keskimäärin kaksi kertaa nopeammin kuin muualla maailmassa (International Panel on Climate Change 2007). Arktisen alueen jääpeitteen sulamisella on myös globaaleja vaikutuksia merenpinnan nousun myötä. Ilmiö on kansainvälisesti tunnustettu, ja sille on pyritty löytämään ratkaisuja. Viime vuosina arktisella alueella on aloitettu uusia öljyn- ja kaasunporausprojekteja. Arktista aluetta kutsutaan usein maapallon uudeksi energiarintamaksi sen hyödyntämättömien resurssien vuoksi. Resurssien, öljyn ja kaasun, esiin kaivaminen ja niiden käyttäminen edesauttavat ilmastonmuutoksen kiihtymistä.

Tässä tutkielmassa tarkastelen kahden arktisen valtion, Norjan ja Venäjän, poliittisten edustajien rooleja liittyen ilmastonmuutokseen ja arktiseen alueeseen. Tutkin juuri Norjan ja Venäjän roolien ilmenemistä, koska molemmat ovat Jäämeren rantavaltioita ja aktiivisia toimijoita öljyn- ja kaasunporauksen saralla. Valtioilla on valta tehdä ilmastonmuutoksia hillitseviä päätöksiä ja toimia. Valtioilla on lainsäädäntövallan kautta valta määrittää mihin suuntaan yritysten, yksilöiden ja yhteisöjen kehitys menee. Valtiot ovat tehneet lämpötilan nousua rajoittavia sopimuksia ja ainakin näennäinen tahtotila ilmastonmuutoksen hillitsemiseen on syntynyt.

Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa on puhuttu viime aikoina ”arktisestä paradoksista” (ks. esim. Palosaari 2011; Heininen 2016). Se tarkoittaa ilmastonmuutoksen etenemisen ja jääpeitteen ohenemisen myötä uusien öljy- ja kaasukenttien löytämisen välistä suhdetta. Tutkielmassani tarkastelen Norjan ja Venäjän omia roolikäsityksiä liittyen

ilmastonmuutokseen ja arktiseen alueeseen sekä sitä, kuinka roolikäsitykset ilmenevät ja kuinka niitä rakennetaan. Tarkastelen lisäksi näiden valtioiden toimintaa arktisella alueella liittyen ilmastonmuutokseen sekä siihen vaikuttaviin aktiviteetteihin. Tutkielmani pohjaa kansainvälisen politiikan konstruktivistiseen rooliteoriaan. Pohdin tutkielmassa myös rooliteorian rajoituksia. Toteutan tutkielmani teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin.

Rooliteoretisoinnin lähtökohtana on ajatus, että valtioilla on erilaisia rooleja kansainvälisessä järjestelmässä. Roolit voivat kehittyä ja muuttua ajan myötä sekä eri tilanteissa. Valtioiden roolit voivat olla myös limittäisiä. Eri konteksteissa valtio voi omaksua erilaisen roolin. Arktisella alueella tapahtuneet viimeaikaiset muutokset – ilmastonmuutos sekä kansainvälisen politiikan kiristynyt ilmapiiri – ovat luoneet alueelle uudenlaisen merkityksen. Arktiset valtiot ovat pyrkineet muodostamaan rooliaan alueella, jota aiemmin ei ole pidetty niin merkityksellisenä. Myös ilmastonmuutos on luonut uusia haasteita, joihin valtioiden täytyy päättää, pyrkiikö se vastaamaan niihin. Valtioiden oma roolikäsitys ei kuitenkaan aina vastaa kyseisen valtion toimintaa. Tutkielmani osoittaa, että valtioiden ilmastonmuutokseen ja arktisen alueen suojelemiseen liittyvät roolit törmäävät rooleihin, joiden taustaoletuksena on nykyisen talousmallin mukainen talouskasvu.

Tutkielmani on erittäin ajankohtainen, koska arktinen alue ja siellä tapahtuva ilmastonmuutos ovat yksi suurimmista maailmaa koskevista uhista. Tutkimalla valtioiden rooleja voidaan ymmärtää ja ennakoida tulevia ilmastopolitiikkaan ja arktiseen alueeseen liittyviä päätöksiä. Roolit saattavat muuttua ilmastonmuutoksen muuttaessa arktisen alueen luonnetta ja kansainvälistä kenttää, ja toisaalta valtioilla voi olla samanaikaisesti erilaisia rooleja eri tilanteissa. Rooliteoreettinen tutkimus ei kuitenkaan huomioi sosiaalisen roolirakenteen ulkopuolista todellisuutta. Kasvuun pohjaava talousjärjestelmä sekä ihmisen aiheuttamat muutokset ympäristössä asettavat roolien muodostukselle rajoja, joita rooliteoria ei huomioi. Käsittelen tutkielmassani myös näitä sosiaalisen roolirakenteen ulkoisia tekijöitä ja pohdin niiden mahdollistavaa ja rajoittavaa vaikutusta siihen, millaisia rooleja valtiot voivat omaksua suhteessa ilmastonmuutokseen arktisella alueella.

Ilmastonmuutos on ilmiö, johon kaikki ihmiset voivat vaikuttaa. Kuitenkin valtioilla ja suuryrityksillä on eniten valtaa. Aikaamme leimaava uusliberaali ajattelu vastuuttaa yksilöitä

ja painottaa yksilön omaa toimintaa ilmastonmuutoksen ehkäisemisessä. Suuressa mittakaavassa valtioilla ja yrityksillä on kuitenkin valtaa määrittää maapallomme tulevaisuus. Valtioiden valta harjoittaa regulaatiota ja määrätä lakeja liittyen energian käyttöön ja päästöihin vaikuttaa myös yrityksiin. Marraskuussa 2017 käytiin Norjassa oikeudenkäynti, jossa ympäristöjärjestöt Greenpeace ja Natur og Ungdom haastoivat Norjan valtion oikeuteen uusien öljyn- ja kaasunporauslupien johdosta Barentsinmerellä (Greenpeace International 2017). Oikeudenkäynti oli yksi esimerkki siitä, kuinka ilmastonmuutos ja sen eteneminen määritellään yhä enemmän valtioiden toimesta oikeushuoneissa (Oslo Tingrett 2018).

Juuri tämän takia tutkielmani keskiössä ovat valtiot ja niiden roolit. Valtioiden rakentavat tietynlaisia rooleja, eivätkä nämä roolit välttämättä vastaa todellisuutta. Rooleja pyritään kuitenkin usein toteuttamaan jollain tavoin. Yksittäiset ulkopoliittiset päätökset ja toiminnot voidaan nähdä yrityksinä toteuttaa kansallisia roolikäsityksiä (Holsti 1970, 247). Oma tutkielmani lähestyy arktista ja ilmastonmuutosta roolien näkökulmasta, tuoden uudenlaista tietoa kahden arktisen ja fossiilikapitalismin vahvasti kytkeytyneen valtion – Norjan ja Venäjän – rooleista. Arktisten valtioiden roolien tutkiminen suhteessa ilmastonmuutokseen tuottaa ymmärrystä siitä, mikä mahdollistaa ja mikä estää valtioita tarttumasta ilmastonmuutosta ehkäiseviin toimenpiteisiin. Valtion roolikäsitykset toimivat mahdollistavina ja rajoittavina rakenteina: ne määrittävät sitä, minkälainen toiminta on hyväksyttävää ja millainen ei. Osoitan tutkielmassani, että kansainvälisen politiikan sosiaalisen roolirakenteen rinnalla myös muut seikat – kuten kansainvälisen talousjärjestelmän luonne ja luonnonympäristön muutokset – mahdollistavat ja rajoittavat valtioiden toimintaa. Tätä kautta vastaan tutkielmani tutkimuskysymyksen: *Minkälaisia rooleja Norjan ja Venäjän poliittisilla edustajilla ilmenee suhteessa ilmastonmuutokseen arktisella alueella?*

Aloitin tutkielmani käsittelemällä arktista aluetta ja puitteita, joiden rajoissa Norjan ja Venäjän on mahdollista muodostaa rooleja liittyen ilmastonmuutokseen ja arktiseen (toinen kappale). Määrittelen ensin arktisen alueen. Tämän jälkeen käsittelemän ilmastonmuutosta ja arktista aluetta sekä kuvaan ilmastonmuutoksen vaikutusta arktisiin alueisiin. Esittelen myös arktiseen alueeseen ja ilmastonmuutokseen liittyviä käsitteitä sekä keskustelujuonetta. Tämän jälkeen avaatan arktisen alueen turvallisuusjärjestystä ja sen yhteyttä ilmastonmuutokseen. Lopuksi käyn läpi

Norjan ja Venäjän valtioiden ominaispiirteitä liittyen arktisiin alueisiin sekä valtioiden toimintaa öljyn- ja kaasunporauksen saralla arktisella alueella.

Kolmannessa kappaleessa esittelen kansainvälisen politiikan rooliteorian tutkielmani teoreettisena taustana. Lähden rakentamaan ymmärrystä rooliteoriasta kansainvälisen politiikan tutkimuksessa käymällä läpi teorian historiaa. Sen jälkeen keskityn tutkielmassani käyttämäni konstruktivistiseen rooliteoriaan sekä sen ymmärrykseen roolista sosiaalisesti ulkoisten sekä sisäisten odotusten kautta rakentuneena. Tämän jälkeen käyn läpi rooliteorialle ja tutkielmalleni tärkeitä käsitteitä. Esittelen myös joitain rooliteoreettisia tutkimuksia, jotka käsittelevät samankaltaisia teemoja kuin oma tutkielmani. Pohdin myös rooliteorian rajoituksia.

Kappaleessa neljä kuvaan oman tutkielmani toteuttamista: esittelen käyttämäni menetelmän, teoriaohjaavaan sisällönanalyysin. Kerron yleisemmin sisällönanalyysin lähtökohdista, jonka jälkeen keskityn erityisesti teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin. Pysin kuvaamaan mahdollisimman tarkasti oman analyysiosioni rakentumista ja toteuttamista teorialähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Esittelen tutkielmani aineiston. Tässä kappaleessa selvitan myös sen, kuinka olen löytänyt analyysiosioni roolit.

Viides kappale on tutkielmani analyysiosio. Käsittelem Norjan ja Venäjän rooleja erikseen, aloittaen Norjasta. Ennen varsinaista analyysiosiota esitän löytämäni roolit graafisesti. Käyn läpi valtioiden rooleja, ja nostan esille lainauksia aineistosta kuvaamaan roolien rakentumista. Jotkin roolit käsittelem yksittäin, jotkin käsittelem ryhmissä. Tuon esille myös valtioiden muita toimia arktisella alueella osana roolinmuodostusta. Kappaleen lopussa vertailen rooleja ja niiden suhdetta. Tutkielmani johtopäätöksissä esittelen tutkielmani tärkeimmät tulokset ja pohdin arktisen alueen ja ilmastonmuutoksen tulevia kehityskulkuja.

2. Norjan ja Venäjän roolinmuodostuksen lähtökohdat

2.1. Arktisen alueen määrittelyä

Viime vuosina arktinen alue on ollut huomion keskellä kenties enemmän kuin koskaan. On puhuttu arktisesta kultakuumeesta ja arktisesta buumista. (Ks. esim. Kankaanpää et al. 2017; Heininen & Palosaari 2011, 13.) Ilmastonmuutoksen myötä arktisesta alueesta ja sen resursseista on kiinnostuttu aivan uudella tavalla. Arktiseen alueeseen liittyy vahvoja merkityksiä. Arktisen alueen ”seikkailuun” yhdistetään uuden löytämistä, ihmisen rohkeutta sekä tieteellisiä löytöjä. Arktisen alueen ”taistelukenttään” yhdistetään usein kylmä sota, ympäristöongelmat sekä sotilaallisesti suljetut alueet. (Tynkkynen, julkaistaan 2018.) Arktisia on näin ollen monta, riippuen kontekstista. Sana arktinen (engl. *arctic*) tulee latinan sanasta karhu, *arktos*, joka viittaa tähtikuvioihin Iso karhu Ursa Major ja Pikku karhu Ursa Minor, jotka näkyvät pohjoisella taivaalla (Online Etymology Dictionary 2018).

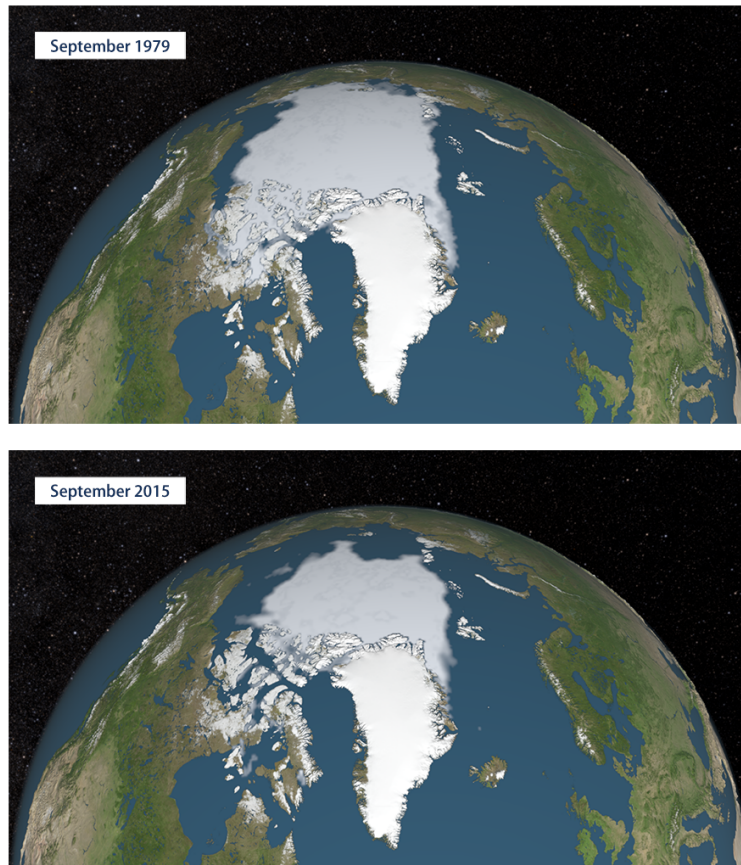
Arktinen alue voidaan määrittellä eri tavoin. Usein se määritellään napapiirin 66° 33'N pohjoispuolelle jääväksi maa- ja merialueeksi. Näin ollen arktisiksi valtioiksi voidaan mieltää Arktisen neuvoston jäsenvaltiot: USA, Kanada, Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi, Tanska ja Venäjä. Se voidaan myös määrittellä Jäämeren rantavaltioiden kautta, jolloin valtioiden määrä laskee viiteen rantaviivan omaavaan valtioon, joita ovat USA, Kanada, Norja, Tanska sekä Venäjä.

2.2. Arktinen alue ja ilmastonmuutos

Arktista aluetta kuvataan usein ilmastonmuutoksen laboratoriksi. Lämpötilan on arvioitu nousevan noin kaksi kertaa nopeammin arktisilla alueilla kuin muualla maailmassa. Arktisen alueen nopeampi lämpeneminen johtuu monesta syystä. Pohjoisessa otsonikerros on ohuempi kuin muualla. Otsonikerroksen oheneminen johtuu ihmisen toimista. Ohuempi otsonikerros päästää enemmän auringosta tulevaa lämpöä maan pinnalle. Lämpeneminen sulattaa arktisen alueen jää- ja lumipeittoa, jolloin valoa heijastavat valkoiset alueet pienenevät ja lämpö imeytyy tehokkaammin maahan (tätä kutsutaan myös albedo-vaikutukseksi). Jää- ja lumipeiton sulaminen taas edistää lämmön haihtumista. (Arctic Climate Impact Assessment 2005.)

Ilmastonmuutoksen vaikutukset arktisella alueella vaikuttavat globaalisti. Jääpeitteen sulaessa merenpinta nousee. Merenpinnan tason on arvioitu nousevan 0,2 metristä 2,0 metriin (International Panel on Climate Change 2013). Merenpinnan nousu ja rannikkojen eroosio vaikuttavat lukuisien rannikkokaupunkien ja asutusten elämään. Suurta osaa arktista merialuetta peittää jää. Ilmastonmuutoksen myötä jääpeite on kuitenkin pienentynyt huomattavasti viime vuosikymmeninä. IPCC arvioi, että vuosina 1979–2012 arktisen alueen jäämassa on pienentynyt joka vuosikymmenenä noin 3,8%. Jääpeitteen talvivahvuus on pienentynyt noin 1,8 metriä vuosien 1978 ja 2012 välillä. (International Panel on Climate Change 2013b, 333.) Jääpeitteen sulamisella on paitsi fyysisiä myös geopolittisiä vaikutuksia. Jäämeren alue on uudenlaisen mielenkiinnon kohteena ja arktiset valtiot ovat pyrkineet määrittelemään merialueiden rajoja. Jäämeren alueen kansainvälisoikeudellinen sääntely pohjaa kansainväliseen merioikeussopimukseen UNCLOS:iin (United Nations Convention on the Law of the Sea). Pääsääntöisesti arktisen alueen merialueet voidaan määrittellä jonkin arktisen rantavaltion aluevesiin kuuluvaksi. Kaikki arktiset valtiot Yhdysvaltoja lukuun ottamatta ovat ratifioineet tämän sopimuksen.

Merijään sulaminen mahdollistaa alueen luonnonvarojen hyödyntämisen lisäksi myös pohjoisen merireitin aktiivisemmän käytön. Alueella on kolme vaihtoehtoista merireittiä: Kanadan pohjoispuolelta kulkeva luoteisväylä, Venäjän pohjoispuolelta kulkeva koillisväylä (tai pohjoinen merireitti) sekä transarktinen merireitti, joka jään sulaessa voisi kulkea suoraan pohjoisnavan yli. (Numminen 2010, 16.) Venäjän edustalla kulkeva koillisväylä on jo aktiivisessa käytössä. Merireittien käyttämiseen liittyy vielä kuitenkin paljon riskejä: jäävuoret ja jäämassat, kylmyys sekä pimeys. Kuitenkin merireittien käyttö tulee lisääntymään tulevaisuudessa jääpeitteen pienentyessä. Liikenteen lisääntyessä myös turismi on kasvanut arktisella alueella. (Numminen 2010, 16.)

Kuva 1. Syksyisen jääpeitteen muutos arktisella alueella 1979-2015. Lähde: NASA 2016.

Arktisella alueella asuu noin neljä miljoonaa ihmistä, riippuen alueen määrittelystä. Ilmastonmuutos vaikuttaa kaikkien alueella asuvien ihmisten elämään monella tavalla. Ikiroidan sulaminen vaurioittaa alueen infrastruktuuria, perinteisten elinkeinojen kuten poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen harjoittaminen on haastavampaa, uudenlaisten tautien leviäminen lisääntyy ja eroosion ja merenpinnan nousu vaikuttaa negatiivisesti rannikkoalueiden elämään. Ilmastonmuutos aiheuttaa myös taloudellisia vahinkoja infrastruktuurin vaurioitumisen ja ääri-ilmiöiden seurauksien myötä. (Arctic Climate Impact Assessment 2005, 1004.) Ilmastonmuutos vaikuttaa myös arktisen alueen luontoon monella tavoin. Eläin- ja kasvilajien levinneisyys siirtyy pohjoiseen päin. Jään sulaminen aiheuttaa muutoksia meri- ja jokivirtauksissa sekä vaikuttaa jäältä riippuvaisten eläinten elämään. Ikiroidan sulamisessa vapautuva metaani pääsee ilmakehään. (Arctic Climate Impact Assessment 2005, 996.)

Alueen väestöstä noin 10 % kuuluu johonkin alkuperäisväestöön (Arctic Centre 2017). Tarkasteluni kohteena olevien valtioiden Norjan ja Venäjän pohjoisilla alueilla asuu lukuisia eri alkuperäiskansoja: nenetsejä, hanteja, evenkejä, tsukseja sekä saamelaisia (Joonas 2011, 142). Perinteisten elinkeinojen kautta ilmastonmuutos uhkaa alkuperäisväestön koko kulttuurin olemassaoloa. Ilmastonmuutoksen vaikutusten lisäksi öljyn- ja kaasunpuraustoiminta hankaloittaa perinteisten elinkeinojen harjoittamista. Etenkin kalastukselle öljyn- ja kaasuntuotanto avomerellä voi olla haitallista. (Arctic Climate Impact Assessment 2005, 1004.)

Ilmastonmuutoksella voidaan nähdä olevan myös myönteisiä vaikutuksia. Lämmityskulut pienenevät ja vapaa-ajan mahdollisuudet lisääntyvät. Taloudellisesti ilmastonmuutos avaa uusia alueita öljyn- ja kaasunpuraukselle, mahdollistaa pohjoisten merireittien käyttämisen sekä luonnonvarojen hyödyntämisen. Ilmastonmuutoksen mahdollistaessa uusia teollisuuden aloja lisää se myös työllisyyttä. (Arctic Climate Impact Assessment 2005, 1004.)

Lämpötilan nousun rajaamista kahdella asteella on pidetty kriittisenä rajana, ja myös Pariisin sopimus on asettanut tavoitteekseen hillitä lämpötilan nousu 1,5°C asteella teollistumista edeltävästä lämpötilasta. Kuitenkin 1,5°C asteenkin nousu lämpötilassa saattaa olla liikaa maapallon ekosysteemille. Useiden arvioiden mukaan valtioiden nykyiset toimet ovat riittämättömiä edes kahden asteen tavoitteessa pysymiseen (ks. esim. Gaffney et al. 2017).

2.3. Arktinen paradoksi, antroposeeni ja kapitaloseeni

Tutkielmani keskiössä on käsite ”arktinen paradoksi”. Arktisella paradoksilla tarkoitetaan ilmastonmuutoksen myötä helpommin saavutettavia luonnonvaroja. Arktinen paradoksi tarkoittaa problematiikkaa fossiilisten polttoaineiden käytön ja etsimisen välillä. Mitä nopeammin käytämme fossiilisia polttoaineita, sitä nopeammin voimme etsiä uusia polttoaineita sulaneelta arktiselta alueelta. Paradoksiin liittyy selkeästi eettisiä kysymyksiä, onko oikeutettua etsiä uusia öljyvarantoja aikana, jolloin ihmiskunnan tulisi pienentää hiilijalanjälkeään. (Palosaari 2011.) Palosaaren ja Tynkkysen mukaan tämä ongelma ei juurikaan vaikuta arktisten valtioiden strategioihin muualla kuin YK:n ilmastofoorumeilla (Palosaari & Tynkkynen 2015, 91). Luonnonvarojen (öljy, kaasu) käyttö taas synnyttää päästöjä, jotka kiihdyttävät ilmastonmuutosta. Arktista paradoksia voidaan tarkastella eettisenä

kysymyksenä, sillä hiilivetyjen tuottamisesta ja käyttämisestä syntyvät kasvihuonekaasut vaikuttavat erityisesti pohjoisilla alueilla (Tynkkynen, julkaistaan 2018). Matthias Finger liittää arktisen paradoksin ja sen aiheuttaman dilemman houkutukseen. Arktisen alueen resurssit aiheuttavat valtioissa ja toimijoissa suunnattoman houkutuksen hyödyntää resursseja, vaikka sen tiedostetaankin kiihdyttävän ilmastonmuutosta. Finger vertaa tätä houkutusta esim. Amazonin sademetsien hakkuuseen, joissa nopea taloudellinen hyöty ajaa ohi hiilinielun merkityksen. (Finger 2016, 129.) Tutkielmassani arktinen paradoksi näyttäytyy roolinmuodostuksen taustalla: Valtiot pyrkivät roolien kautta neuvottelemaan ristiriitaa ympäristön tilan ja fossiilikapitalismin välillä.

Toinen tutkielmaani ja arktiseen alueeseen liittyvä käsite on antroposeeni (engl. *anthropocene*). Se tarkoittaa teollisen kehityksen vaikutusta biosfääriin. Antroposeenissä teollinen yhteiskunta itsessään toimii geologisena evoluutiona. Muutokset arktisella alueella taas aiheuttavat lukuisia kriittisiä pisteitä (engl. *tipping point*) (Finger 2016, 122–123). Finger kuvaa arktista aluetta esimerkkinä antroposeenista käytännössä (engl. *anthropocene in action*). Hänen mukaansa arktinen alue on potentiaalinen kriittinen piste koko maapallollemme. Ihmisen aiheuttaman ilmastonmuutoksen vuoksi arktisen alueen jääpeite on sulanut nopeammin kuin on osattu arvioida, ja sillä voi olla erittäin vakavia seurauksia koko maapallolle. Jääpeitteen sulaminen vaikuttaa merivirtoihin, metaanin vapautumiseen ikeroudasta, Jäämeren happamoitumiseen sekä albedo-vaikutuksen voimistumiseen. (Finger 2016, 126.) Näillä vaikutuksilla voi olla katastrofaalisia seurauksia maapallon elämälle sellaisena kuin sen tiedämme. Finger huomioi myös toisen näkökulman arktiseen alueeseen, sen aseman resurssien kehittämisen alueena. Koska arktisesta alueesta on kehittymässä helpommin saavutettava alue, on todennäköistä, että alueesta muodostuu jonkinlainen *kehittämisen* eturintama. Näiden kahden, antroposeenin ja kehittämisen eturintaman suhde, muodostaa arktisen paradoksin. Suuri haaste ihmiskunnalle onkin siinä, kuinka kaukana tämä kriittinen piste on, ja onko siihen enää mahdollista vastata. (Finger 2016, 126–128.) Antroposeeni arktisella alueella luo areenan Norjan ja Venäjän ottamille rooleille. Jääpeitteen oheneminen mahdollistaa taloudellisen toiminnan arktisella alueella. Muutokset arktisen alueen luonnossa myös vaativat toimia valtioilta ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Ilmastonmuutoksen vaikutukset arktiseen alueeseen ja sen luontoon mahdollistavat näin eri roolien omaksumisen valtioille.

Kolmas tutkielmani kannalta oleellinen käsite on kapitaloseeni. Kapitaloseeni on Jason Mooren esittelemä ajatus, joka haastaa antroposeenin käsitteen. Moore kritisoi antroposeenin vääristävän ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta. Hänen pääargumenttinsa on, että emme elä ihmisen (antroposeenin) aikakautta (engl. *the age of man*), vaan pääoman (kapitaloseenin), aikakautta (engl. *the age of capital*). Moore kritisoi antroposeenin käsitteen eristävän ihmisen luonnosta erillään olevaksi, kun hänen mukaansa meidän tulisi katsoa luontoa kokonaisuutena, johon ihminenkin kuuluu. Hänen mukaansa tarkastellessamme ilmastonmuutosta vain antroposeenin kautta yksinkertaistamme ilmastonmuutoksen syyt vain teollisen vallankumouksen ja fossiilisten polttoaineiden käytöstä johtuvaksi ilmiöksi. Mooren mukaan meidän tulisi tarkastella myös vallitsevaa talousmallia ja sen historiaa. Ympäristön riisto ja sen hyödyntäminen ihmisen tarpeisiin on alkanut jo kauan ennen teollista vallankumousta. Moore tarjoaa näin kapitaloseenin vaihtoehtoiseksi tavaksi tarkastella ympäristön kriisiä. ”Historiallinen kapitalismi ei ole vain sosiaalinen muodostelma, vaan myös ontologinen”, Moore (2017, 600) kirjoittaa. Kapitalismin lähtökohtana on luonnon riisto (engl. *cheap nature*), Mooren mukaan ilmastonmuutos on kapitalismin ”huipputuloks”. (Moore 2017.)

Kapitaloseenin käsite selittää osaltaan arktisella alueella tapahtuvaa toimintaa: Valtiot harjoittavat öljyn- ja kaasunporausta, koska nykyinen talousmalli perustuu talouden kasvuun fossiilisia polttoaineita hyödyntäen. Kapitaloseeni – ja siihen liittyvä fossiilikapitalismi – on siis eräänlainen mahdollistava rakenne. Norjan ja Venäjän toiminnan arktisella alueella voidaan nähdä kuvastavan ympäristön ja talouden välistä ristiriitaa, joka juontuu nykyisestä talousmallista. Valtiot ovat pakotettuja edistämään talouskasvua samalla, kun niiden tulisi suojella luontoa. Tutkielmassani valtioiden ottamat roolit liittyen ilmastonmuutokseen ja arktiseen voidaan nähdä pyrkimyksenä neuvotella ja ratkaista ristiriitaa ilmastonmuutoksen ja kapitalistisen talousmallin välillä. Arktinen paradoksi tiedostetaan, kuten ristiriita talouden ja ympäristön välillä ylipäättään. Valtioiden roolit liittyen ilmastonmuutokseen ja arktiseen ovat muotoutuneet tämän ristiriidan ympärille.

2.4. Arktisen alueen turvallisuusjärjestys

Antroposeenin ja kapitaloseenin ohella arktinen alue on myös turvallisuuspoliittinen näyttämö. Se on muuttunut periferiasta geopolitiittiseksi keskiöksi: Arktisesta alueesta ovat kiinnostuneet arktisten valtioiden lisäksi myös lukuisat muut valtiot ja toimijat. Ilmastonmuutos on yksi syy kasvavaan kiinnostukseen, jääpeitteen ohenemisen myötä arktisen alueen resurssit ovat helpommin saavutettavissa.

Arktisen alueen rooli ja merkitys on muuttunut historian saatossa. Kylmän sodan aikana arktinen alue oli sotilaallisesti merkityksellinen. Muuten aluetta on pidetty marginaalisena ja periferiana. (Tynkkynen & Palosaari 2015, 88.) Kylmän sodan aikaisen USA:n ja Neuvostoliiton kilpavarustelun aikana arktinen alue nähtiin lähinnä mahdollisena sotilaallisen konfliktin alueena, ja turvallisuus käsitettiin vain perinteisen sotilaallisen turvallisuuden kautta (Heininen 2016; Palosaari 2011). Kylmän sodan loppumisen jälkeen arktisella alueella alkoi uusi yhteistyön aikakausi. 1990-luvulla huoli pysyvistä kaukokantoisista saasteista (engl. *persistent organic pollutants*) alueella kasvoi suureksi, ja arktisella alueella solmittiin useita valtioiden välisiä sopimuksia liittyen ympäristönsuojeluun. Turvallisuuden painopiste siirtyi kovasta turvallisuudesta pehmeään turvallisuuteen, jossa ympäristön asema korostui. Arktisen yhteistyön aloittamisen pohjana on ollut nimenomaan ympäristön suojeleminen.

Ilmastonmuutoksen ja jään sulamisen myötä alueen turvallisuus on noussut uudestaan huomion keskipisteeksi. Arktisen alueen maantiede ja sen asema strategisesti tärkeänä ydinasealueena määrittää edelleen jonkin verran alueen turvallisuusjärjestystä. Lassi Heininen (2016, 7–8) nimittää arktisen alueen turvallisuusdiskurssia arktiseksi turvallisuudeksi, joka vaikuttaa alueen geopolitiikkaan. Arktisessa turvallisuudessa yhdistyvät perinteinen valtiokeskeinen sotilaallinen turvallisuus sekä inhimillinen turvallisuus, ympäristöturvallisuuden ollen keskiössä. Arktisen alueen historia ja turvallisuusjärjestys luovat puitteet myös valtioiden roolinmuodostukselle. Etenkin Venäjän rooleissa turvallisuuden merkitystä korostetaan: Venäjän poliittisen eliitin puheissa rakennetaan turvallisuuden ylläpitäjän roolia arktisella alueella.

Viime vuosien kiristynyt maailmanpoliittinen tilanne on heijastunut myös arktiselle alueelle. Ukrainan kriisin alkaminen vuonna 2014 ja muun maailman reaktiot Krimin laittomaan miehitykseen loivat pelkoa uuden kylmän sodan alkamisesta. Ukrainan kriisi on tuonut haasteita arktisen alueen yhteistyölle ja yhteistyöelimille. (Heininen 2016, 2–5.) Ukrainan kriisin jälkeen Venäjän ja lännen välit ovat kiristyneet, ja pelko kriisin levittäytymisestä arktiselle alueelle on ollut ilmassa. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla kansainvälisessä mediassa spekulointiin arktisen alueen ”kriisillä” ja tilanteen kiristymisellä. Tällöin puhuttiin reaalipolitiikan paluusta ja jopa paluusta kylmän sodan aikaan. (Heininen 2016, 2.) Kuitenkin arktisen alueen näkyvin teema on edelleen yhteistyö ja vakaus, jotka juontavat juurensa laajasta kansainvälisestä yhteistyöstä.

Heininen (2011, 40) mainitsee, että arktista aluetta hämmentää 2010-luvulla ”eräänlainen vastakkainasettelu tai dualismi: vakaa ja rauhanomainen kansainvälinen yhteistyö, joka pohjaa laajaan, institutionaaliseen ja monenkeskiseen kansainväliseen yhteistyöhön vs. Kasvava globaali kiinnostus maapallon pohjoisia alueita ja niiden rikkaita luonnonvaroja kohtaan.” Myös valtioiden roolit heijastelevat osaltaan tätä vastakkainasettelua. Ilmastonmuutoksella on vaikutuksia niin kansainväliseen yhteistyöhön kuin globaalin kiinnostuksen kasvamiseenki

2.5. Norja, Venäjä ja öljyn- ja kaasuntuotanto

Norja ja Venäjä ovat hyvin erilaisia toimijoita kansainvälisessä järjestelmässä. Norja on pieni, pohjoismainen hyvinvointivaltio, joka on tunnettu ympäristöystävällisten toimintojen kehittämisestä (ks esim. Electric Vehicle Union 2017; Kokkonen 2017). Venäjä taas on valtava maa – suurvaltastatusta tavoitteleva valtio, jota ei tunneta ympäristöystävällisyydestä. Tutkin juuri Norjan ja Venäjän roolien ilmenemistä suhteessa ilmastonmuutokseen arktisella alueella, koska molemmat ovat Jäämeren rantavaltioita ja aktiivisia toimijoita öljyn- ja kaasunporauksen saralla. Molemmilla valtioilla on kaasun- ja öljynporaustoimintaa arktisella alueella, sekä maalla että merellä. Molemmat valtiot ovat myös sitoutuneet Pariisin sopimuksen myötä hillitsemään ilmastonmuutoksen edistymistä. Tutkielmani keskiössä on yhteys öljyn- ja kaasunporauksen (fossiilikapitalismin) sekä ilmastonmuutoksen ehkäisyn välillä. Arktisen Jäämeren valtioilla on alueen resurssien hyödyntämisessä tärkeä rooli. Vain pieni osa arktisesta alueesta on kiistanalainen. Suurin osa alueesta kuuluu jollekin valtiolle, jolla on myös oikeus hyödyntää alueen resursseja.

Norja on yksi maailman vauraimmista valtioista. Sen bruttokansantuote per capita vuonna 2016 oli 58 792 USD (OECD 2018a). Öljy- ja kaasuteollisuus kattaa 14% Norjan bruttokansantuotteesta. Valtiontalouden tuotoista myös 14% tulee öljy- ja kaasusektorin tuotoista. (Norwegian Petroleum 2018.) Vuonna 2016 Norja tuotti 83 138.7 tonnia raakaöljyä ja sen CO2 päästöt olivat 7,1 tonnia per capita (OECD 2018a).

Myös Venäjän valtiontaloudessa öljyn ja kaasun osuus on suuri. Venäjän bruttokansantuote per capita vuonna 2016 oli 24 855 USD. Öljy- ja maakaasu kattavat noin 20% Venäjän bruttokansantuotteesta Valtiontalouden tuloista öljy- ja kaasusektori tuottaa noin 30%. (Simola & Solanko 2017, 4.) Vuonna 2016 Venäjä tuotti 524 497.2 tonnia raakaöljyä ja sen CO2 päästöt olivat 10,2 tonnia per capita (OECD 2018b).

Öljyn ja kaasun merkitys liittyy paitsi ilmastonmuutokseen, myös arktisen luonnon tilaan. Öljyn- ja kaasunporauksen lisääntyessä arktisella alueella myös riski onnettomuuteen kasvaa. Öljyonnettomuus millä tahansa merellä on haastava tilanne, ja arktisella alueella öljyonnettomuuden siivoaminen on jossain määrin jopa mahdoton tehtävä. Arild Moe (2010) on tutkinut Norjan ja Venäjän Barentsinmeren öljystrategioita. Barentsinmeri on yksi maailman tuottoisimmista ekosysteemeistä. Öljyonnettomuudella olisi suunnattomia vaikutuksia Barentsinmeren ekosysteemiin. Arktisilla vesillä öljyonnettomuudella on pidempikestoisia vaikutuksia kuin lämpimillä alueilla, bakteerien hajotessa hitaammin kylmässä vedessä. Merijää saattaa myös liikkua nopeasti kauas levittäen öljyä.

Norjan ja Venäjän arktisella alueella toimivat yhtiöt ovat valtio-omisteisia. Tällöin valtioilla on erilainen vastuu esim. öljy-onnettomuuden selvittämisessä, kuin jos yhtiö olisi yksityinen (Bouffard 2017). Moe näkee, että siinä missä Norja toimii ennakoivasti öljyonnettomuuksien estämisessä, Venäjällä keskitytään itse tilanteeseen (Moe 2010, 236). Moen mukaan (2010, 237) asenne Venäjällä on usein ”Odotetaan ja katsotaan mitä tapahtuu”. Norjan tapauksessa oma-aloitteiset rajoitukset siirtyvät ympäristöllisiin ennakoiteihin, jotka kontrolloivat öljyteollisuuden turvallisuutta. Venäjällä taas energiateollisuus on keino saavuttaa Venäjän globaaleja tavoitteita. Öljyteollisuuden tavoite on tukea näitä tavoitteita käyttäen vähemmän rajoittavia toimia (Bouffard 2017, 16).

Norjalle arktinen alue on tärkeä osa valtiota ja Norjan identiteettiä. Norjan ensimmäinen arktinen strategia on vuodelta 2006. Tätä *Norwegian Government's Strategy for High North* –dokumenttia päivitettiin vuonna 2009. Vuonna 2014 julkaistiin myös uusi *Norway's Arctic Policy* –dokumentti. Heinisen mukaan (2011) strategiassa arktinen alue on nostettu Norjan ulkopoliittikan ”huipulle”. Strategia korostaa yhteistyötä Venäjän kanssa sekä merellisten luonnonvarojen hyödyntämistä. Strategia huomioi myös ympäristön ja alkuperäiskansat, mutta nämä ovat alisteisia muille prioriteeteille. (Heininen 2011, 46–47.)

Arktinen alue on myös Venäjälle tärkeä, ellei tärkein kansallinen intressi. Venäjä painottaa arktisen alueen tärkeyttä ja merkitystä Venäjän suurvaltidentiteetille (Tynkkynen, julkaistaan 2018). Venäjän arktinen strategia ”*Fundamentals of State Policy of the Russian Federation in the Arctic in the Period up to 2020 and Beyond*” julkaistiin vuonna 2009. Heininen (2011) katsoo Venäjän arktisen politiikan edustavan jatkoa presidentti/pääministeri Putinin pragmaattiselle sisä- ja talouspolitiikalle, tavoitteenaan taata vakaa federaatio. Venäjän suurvalta-aseman pönkittäminen arktisena johtajana tulee kaupan päällisinä. (Heininen 2011, 51–53.) Arktinen alue on tärkeä Venäjälle sen resurssien sekä sen turvallisuuspoliittisen sijainnin takia. Myös ilmastonmuutoksen myötä lisääntynyt koillisväylän käyttö on tärkeä taloudellinen etu Venäjälle.

Norja ja Venäjä ovat erilaisia toimijoita kansainvälisessä politiikassa. Kuitenkin valtioilla on myös paljon yhteistä, muun muassa maa- ja meriraja. Norjan ja Venäjän välinen kiista Barentsinmeren merialueen rajoista ratkaistiin vuonna 2010. Tätä voidaan pitää suurena menestyksenä, kiistan ollessa jatkunut lähes 40 vuotta. Molempien valtioiden Barentsinmeren resurssien hyödyntäminen on alkanut hyvin pian sopimuksen voimaantulon jälkeen. Molemmat valtiot ovat myös arktisen alueen itseoikeutettuja toimijoita rantaviivansa ansioista.

3. Kansainvälisen politiikan rooliteoria

3.1. Rooliteoria

Sanaa ”rooli” käytetään hyvin erilaisissa yhteyksissä. Myös kansainvälisessä politiikassa puhutaan paljon rooleista ilman, että roolin merkitystä avataan kunnolla. Tässä kappaleessa esittelen kansainvälisen politiikan rooliteorian. Avaan roolin merkitystä ja oman tutkielmani ymmärrystä roolista. Ensin kerron lyhyesti rooliteorian historiasta. Sitten esittelen konstruktivismin rooliteorian pohjana. Tämän jälkeen pohdin kansainvälisen politiikan ja rooliteorian suhdetta. Sen jälkeen avaam käsitteitä liittyen rooliin. Lopuksi käsittelen aihekohtaista rooliteoreettista tutkimusta. Pohdin myös rooliteorian heikkouksia ja sitä, kuinka itse käytän rooliteoriaa tutkielmassani.

Roolilla viitataan toistuvaan tapaan, jolla toimija käyttäytyy. Poliitiikan tutkimuksen rooliteoria on lähtöisin sosiaalipsykologiasta. Sosiaalipsykologiassa teoria tutkii yksilöiden käytöstä. Psykologiassa yksilön käyttäytymisen nähtiin rakentuvan yksilöön kohdistuvien odotusten pohjalta, odotusten, jotka pohjaavat heidän sosiaaliseen asemaansa (Biddle & Thomas 1966). Rooliteoriaa on hyödynnetty paljon myös sosiologiassa sekä antropologiassa, joissa etenkin roolin sosiaalisia aspekteja korostettiin (Harnisch 2011,7). Sittemmin rooliteoriasta on kehittynyt myös kansainvälisen politiikan ja ulkopoliitiikan tutkimuksen teoria.

Rooliteoriaa politiikan tutkimuksessa voidaan lähestyä kahdesta erilaisesta tieteenfilosofisesta näkökulmasta: Painottaen roolin syntymisen materiaalisia taustatekijöitä tai korostaen roolin syntymisen sosiaalisia aspekteja (Harnisch 2011, 7). Valtion koko, vauraus, sotilasvoima ja muut materiaaliset tekijät nähdään tärkeänä osana roolin rakentumista ensimmäisessä näkökulmassa (Breuning 2011, 18). Roolin nähdään muuttuvan valtion materiaalisten muutosten myötä. Tätä näkökulmaa voidaan kutsua esim. strukturaaliseksi rooliteoriaksi. Tämä näkökulma on jatkumoa Kenneth Waltzin strukturaaliseen realismiin. (Breuning 2011, 18.) Oma tutkielmani pohjaa jälkimmäiseen eli konstruktivistiseen rooliteoriaan, jota käsittelen seuraavaksi.

3.2. Konstruktivistinen rooliteoria

Konstruktivistisen rooliteorian mukaan roolit syntyvät vuorovaikutuksessa kansainvälisessä järjestelmässä. Kansainvälisen politiikan alalla sosiaalisen konstruktivismin luoja pidetään usein Alexander Wendtiä ja hänen vuonna 1999 ilmestyneessä *Social theory of international politics*-kirjassaan esittelemäänsä käsitystä kansainvälisestä järjestelmästä sosiaalisesti konstruoituna. Wendtin mukaan kansainvälinen järjestelmä (engl. *structure*) on nimenomaan sosiaalinen, ei materiaallinen ilmiö. Tämän sosiaalisuuden pohjana on yhteinen tieto. Odotukset ja mielikuvat valtioiden toimista syntyvät ennemmin sosiaalisesti kuin materiaalisesti. (Wendt 1999, 20.) Wendt kritisoi Waltzin neorealistista ymmärrystä kansainvälisen politiikan luonteesta, vaikkakaan ei täysin kiistä materiaalisten asioiden merkitystä kansainvälisen järjestelmän toiminnassa. Wendt itse korostaa, että konstruktivismi ei sinänsä ole kansainvälisen politiikan teoria. Se on väline, jolla voidaan tutkia, kuinka toimijat ovat sosiaalisesti konstruoituneet. Hänen mukaansa konstruktivismia tulisi käsitellä kapea-alaisesti kuten ontologiaa, ei laaja-alaisesti kuten epistemologiaa. (Ibid., 41.) Tutkielmassani tarkastelen valtioiden sosiaalisesti muotoutuneita rooleja ja sosiaalista rakennetta. Kuitenkin jotta rooleja voidaan tarkastella tutkielmani kontekstissa, täytyy analyysiin sisällyttää myös sosiaalisen rakenteen ulkopuoliset seikat. Materiaaliset seikat, kuten antroposeeni ja sen vaikutukset arktiseen ympäristöön, määrittelevät sitä, millä tavoin valtiot pyrkivät vastaamaan materiaalsen ympäristön haasteisiin. Materiaaliset seikat asettavat rajat roolien muodostukselle. Samalla ne myös mahdollistavat joidenkin roolien rakentamisen.

Konstruktivistisessa ajattelussa kansainvälisen järjestelmän nähdään rakentuneen jaettujen ideoiden pohjalta (Wendt 1999, 5). Ideoiden (ajatukset, uskomukset jne.) merkitys roolien syntymisessä kansainvälisen politiikan rooliteoriassa on oleellinen. Wendtiläisessä ajattelussa myös ideoiden ja intressien välinen suhde on tärkeä: ideat määrittävät suurelta osin intressejä. (Ibid., 130.) Näin ollen valtion ideoiden voidaan nähdä määrittävän myös valtion intressejä. Valtioiden hyväksyessä ilmastonmuutoksen vakavuus ja siihen vastaamisen välttämättömyys, voidaan olettaa valtioiden toimivan sen ehkäisemiseksi. Samoin valtioiden hyväksyessä kapitalistinen talousmalli, voidaan olettaa valtioiden toimivan taloudellisen kasvun edistämiseksi.

Wendtin mukaan toimijoilla voi olla ja on erilaisia rooleja, jotka ovat sosiaalisesti luotuja. Hän näkee, että anarkian tilassa valtioilla on kolme kollektiivisesti tuotettua mahdollista roolia: vihollinen, kilpailija tai ystävä (Wendt 1999, 246–259). Kuten kansainvälisen politiikan konstruktivistisessä teoriassa, myös konstruktivistisessä rooliteoriassa toimijan rooli rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kansainvälisessä järjestelmässä, eikä pelkkien materiaalien ominaisuuksien mukaan. Hänen mukaansa toimijan identiteetti, ei pelkästään käyttäytyminen, on kansainvälisen järjestelmän vuorovaikutuksen tulosta. Wendt ei kuitenkaan kiellä toimijan, tässä tapauksessa valtion, sisäisten tekijöiden vaikutusta toimijan omakuvan rakentumiseen. (Ibid., 21.) Norjan tapauksessa valtion sisäiset tekijät vaikuttavat esimerkiksi paineeseen toimia aluepoliittisesti tietyllä tavalla. Venäjän kohdalla valtion sisäiset tekijät vaikuttavat esimerkiksi tarpeeseen toimia tietyllä tavalla, jotta talous kehittyy määrättyllä tavalla.

3.3. Rooliteoria kansainvälisen politiikan teoriana

Rooliteorian kehittyminen myös kansainvälisten suhteiden teoriaksi 1970-luvulla nojaa pitkälti ulkopoliittikan tutkija Kalevi J. Holstin ajatuksiin, joita hän esitteli urauurtavassa esseessään vuonna 1970. Holstin essee haastoi aiempaa rooliteorian ymmärrystä, joka pohjasi vallan tasapainon (engl. *balance of power*) teorioihin. Perinteisesti valtioille oli jaettu yksi rooli, ja pienten valtioiden rooli jäi vähälle huomiolle. Roolin nähtiin muotoutuvan *vain* valtion voiman ja resurssien pohjalta. (Holsti 1970, 234.)

Perinteisessä rooliteoriassa valta ja vallan tasapaino ovat olleet oleellisia. Hans Morgenthau mukaan valtiot pyrkivät aina säilyttämään valtansa, lisäämään valtaansa tai osoittamaan valtansa (Morgenthau 1967, 36). Tämä on johtanut tiettyihin politiikkoihin valtioiden toimissa: Status quon ylläpitäminen, imperialismi tai vaikutusvallan politiikka (engl. *policies of prestige*). Nämä politiikat voidaan ymmärtää myös rooleina. (Holsti 1970, 251.) Kuten vallan tasapainon teorian, myös Morgenthau jättää huomioimatta valtion sisäiset, sosiaaliset, poliittiset ja henkilökohtaiset muuttujat jotka vaikuttavat rooleihin (ibid., 251). Holsti erottautui tästä näkemyksestä ymmärtämällä, että roolien syntymiselle ja kehitymiselle on monia lähteitä, roolit eivät määrity vain kansainvälisen voimapolitiikan jakaantumisella (Aggestam 2006, 13).

Holsti ei kiellä ulkopuolisten odotusten ja ideoiden merkitystä roolin muodostuksessa. Hän asetti neljä konseptia jotka auttavat ulkopoliittikan tutkimuksessa ja jotka tulee ottaa huomioon rooleja analysoitaessa: 1) Valtion roolin esittäminen (engl. *role performance*) 2) Valtion oma roolikäsitys (engl. *national role conception*) 3) Ulkopuolelta tulevat odotukset roolia kohtaan (engl. *role prescriptions*) sekä 4) Valtion asema järjestelmässä (engl. *position*). (Holsti 1970, 240.) Lisbeth Aggestam käsittelee samoja neljää konseptia, mutta aseman sijasta hän käsittelee rooliasetelmaa ja huomauttaa niiden viittaavan eri ilmiöihin, joka tulee ottaa huomioon ulkopoliittikan tutkimuksessa (2006, 18–21).

Vaikka Holsti korostaa kansallisten päättäjien omaa roolikäsitystä ja valtion sisäisiä asioita, ymmärtää hän myös ulkoisten odotusten ja normien merkityksen roolin rakentumisessa. Hän tiedostaa kansallisten politiikantekijöiden ideoiden merkityksen roolin muodostuksessa. (Ibid., 244–245.) Tämän vuoksi hänen ymmärrystään roolin muotoutumisesta voidaan pitää konstruktivistisena, vaikkakaan konstruktivismi hänen esseensä kirjoitusaikana ei vielä kuulunut kansainvälisen politiikan sanastoon.

Holstin tutkimuksessa valtioille asetetut roolit heijastelevat silloista kaksinapaista maailmanjärjestystä. Hänen käsitystä roolien synnystä voidaan kuitenkin soveltaa myös nykyiseen moninapaiseen maailmaan. Esseen kirjoitusajankohdan kansainvälinen järjestelmä oli myös vähemmän institutionalisoitunut, kuin nykyinen, jolloin roolitkin olivat selkeämpiä. Nykyinen institutionalisoituminen on johtanut siihen, että valtioiden roolit ovat yhdenmukaisempia keskenään. Institutionalisoituminen voi toisaalta johtaa myös roolien kilpailuun, instituutioiden tavoitellessa erilaisia päämääriä. (Harnisch 2011, 14.)

Holsti huomioi etenkin pienten valtioiden roolin. Hän ymmärsi kylmän sodan aikaisten roolien (liittoutuman johtaja, liittolainen, satelliittivaltiot, sitoutumattomat) heijastelevan pelkästään suurien, kylmän sodan valtioiden rooleja. Holsti huomioi, että pienten valtioiden ehkä merkityksellisetkin roolit tulivat esille vain suurempien valtioiden roolien ohessa. (Holsti 1970, 234.) Holsti tutki satoja valtion poliittisen eliitin puheita tietyltä ajalta, ja teki jaon seitsemääntoista eri roolikäsitykseen. Hän kuvaa kansallista roolin esitystä hallitusten yleiseksi ulkopoliittikan toiminnaksi (Holsti 1970, 245). Toisin kuin aiemmissa rooliteoreettisissa tutkimuksissa, Holsti jakoi valtioille useita yhtäaikaista ja jopa ristikkäisiä rooleja, eikä vain yhtä roolia kullekin (ibid., 256–273). Tutkielmani valtioiden Norjan ja Venäjän kohdallakin on

selvää, että valtioilla on samanaikaisesti monia rooleja. Eri roolit esiintyvät eri konteksteissa, ja voivat olla toisiinsa limittyneitä. Holstin tutkimuksen merkitys rooliteorialle tuleekin suurelta osin hänen näkemyksestään, että valtiolla voi olla monta yhdenaikaista roolia. Ennen tätä valtioilla oli nähty olevan vain yksi muuttumaton rooli. Holsti kyseenalaisti tämän antamalla valtioille monia samanaikaisia rooleja, ymmärtäen, että valtion rooli voi muuttua riippuen kontekstista. Holstin tutkimuksen tulos oli, että maailmanpolitiikassa aktiivisesti toimivilla valtioilla oli enemmän samanaikaisia rooleja kuin vähemmän aktiivisilla valtioilla.

Siinä missä varhaisempi rooliteoreettinen tutkimus on keskittynyt enemmän valtioiden omaan käsitykseen rooleistaan, on modernimpi tutkimus pyrkinyt osoittamaan rooliteorian mahdollisuutta toimia siltana toimijan ja järjestelmän välillä (nk. toimija-rakenne-debatti). Toimijat ovat yksilöitä, jotka edustavat valtion ulkopoliittikkaa ja ovat sidottuja valtion sosiaaliin ja kulttuurisiin instituutioihin. Heidän näkemyksensä on rakentunut järjestelmän myötä ja heidän tehtävänsä on navigoida kansainvälisessä järjestelmässä. (Breuning 2011, 16–17.) Toimija-järjestelmä problematiikka ilmenee myös roolinmuodostuksen kysymyksessä. Ovatko valtion sisäiset vai ulkoiset tekijät määrittelevämpiä tekijöitä roolin muodostuksessa? (Breuning 2011, 19–20). Roolinmuodostus on mahdollista tietyissä puitteissa, jotka valtion ulkoiset tekijät määrittelevät. Ulkoisten tekijöiden luomat puitteet määrittelevät myös Norjan ja Venäjän arktiseen alueeseen ja ilmastonmuutokseen liittyviä rooleja. Antroposeeni, kapitaloseeni sekä arktisen alueen turvallisuusjärjestys mahdollistavat ja toisaalta luovat rajat rooleille, joita valtiot voivat ottaa. Sisäiset tekijät vaikuttavat siihen, millaisia rooleja valtio ottaa, mutta ulkoiset tekijät vaikuttavat roolien muodostamisen ehtoihin.

3.4. Rooliteorian keskeisiä käsitteitä

Mitä rooli kansainvälisessä politiikassa sitten tarkoittaa? Roolit ovat sosiaalisia positioita. Rooli on toimijan tapa käyttäytyä. Rooliteoria korostaa siten yhteyttä roolien muuttamisen ja määräämisen sekä roolin suorittamisen välillä. (Holsti 1970, 239.) Roolit viittaavat käyttäytymisen malleihin, jotka ovat odotettuja tai hyväksytyjä (Elgström & Smith 2006, 5). Kansainvälisen politiikan tutkimuksessa rooli-sanaa käytetään melko laveasti, sitä käytetään tutkittaessa esim. valtioiden välisiä valtasuhteita, ilman rooli-sanamäärittelyä. Roolia käytetään myös jonkinlaisena kattoterminä valtion käyttäytymisen tutkimuksessa (Elgström &

Smith 2006, 4–5). Rooli-sanaa käytetään usein tutkimuksessa kuten *valtaa* (engl. *power*) tai *etua* (engl. *interest*), se määritellään omiin tarkoituksiin sopivaksi (Holsti 1970, 238). Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastelen toimintaa, jossa valtioiden poliittinen eliitti muodostaa valtiollisia roolikäsityksiä sekä roolien suorittamista. Seuraavaksi esittelen joitain rooliteorialle oleellisia käsitteitä sekä roolin muodostuksen dynamiikkaa.

3.4.1. Roolikäsitys

Roolikäsitys (engl. *role conception*). on toimijan itsensä asettama rooli suhteessa muihin ja muiden odotuksiin. Roolikäsitys muodostuu vuorovaikutuksessa toimijan omakuvan sekä muiden odotusten välillä (Elgström & Smith 2006, 5; Harnisch 2011, 8; Holsti 1970). Konstruktivistisen rooliteorian minäkäsitys rakentuu vuorovaikutuksessa toimijan sisäpuolen (engl. *I*) ja ulkopuolen (engl. *me*) välillä. Ne eivät ole keskenään erilaisia – vaan pikemminkin niiden kokemus itsestä on erilainen. Sisäpuoli on yksilön asettama kuva itsestään, kun ulkopuoli on muiden asettama kuva itsestä. Roolin sisäpuoli kuitenkin tiedostaa myös ulkopuolen näkemyksen itsestään. Toimijan omakuva rakentuu näiden kahden minäkäsityksen vuorovaikutuksessa sosiaalisesti rakentuen. Minäkäsitystä tuotetaan kuten kansainvälistä järjestelmääkin. Toimijan jakaminen sisä- ja ulkopuoleen perustuu pitkälti sosiaalipsykologi George Herbert Meadin ajatuksiin. (Harnisch 2011b, 38–41.)

Roolikäsitukset ovat jatkuvasti muutoksessa, koska roolin muodostus on läheisesti kytköksissä toisten toimijoiden rooleihin ja odotuksiin (Harnisch 2011, 8). Roolikäsityksessä yhdistyvät Wendtin kuvailema toimijan sosiaalinen identiteetti sekä muiden toimijoiden toiminta ja odotukset (ibid., 8). Roolikäsitys viittaa normatiivisiin odotuksiin, joita toimija itse asettaa itselleen. Valtion roolikäsitys juontuu osin sen kulttuurista ja identiteetistä, mutta myös valtion ulkopuolisten tekijöiden osallisuus roolin muodostuksessa täytyy huomioida. (Breuning 2011, 25–26.) Tutkielmassani esim. ilmastonmuutoksen vaikutukset arktisen jääpeitteen katoamiseen vaikuttavat roolinmuodostukseen. Analyysissäni analysoin valtiollisia roolikäsityksiä, jotka rakentuvat valtion poliittisen eliitin puheista. Katson poliittisen eliitin puheiden kuvastavan valtion roolikäsitystä.

3.4.2. Roolin syntyminen

Valtioiden roolit eivät synny tyhjiössä. Lisbeth Aggestam käsittelee artikkelissaan kolmea lähestymistapaa roolin syntymiseen ja roolin ymmärtämiseen, joista mikään ei kuitenkaan yksinään selitä roolin rakentumista. Ensimmäinen on institutionaalinen lähestymistapa, joka käsittää roolin olevan tiukasti sidottuna vallitsevaan järjestelmään. Instituutio, ei toimija, määrittää roolin. Toimijat käyttäytyvät tietyllä tavalla sosiaalisen järjestyksen takia. Institutionaalinen lähestymistapa ei ole tarpeeksi kattava lähestymistapa rooleihin, sillä se ei huomioi yksilön omaa toimijuutta. Instituutio voi tässä merkityksessään tarkoittaa myös vallitsevaa järjestelmää, esim. EU:ta. (Aggestam 2006, 15–16.) Omassa tutkielmassani instituutio voi viitata esim. ilmastopolitiikan kenttään ja sen toimijoihin, tai arktiseen maantieteelliseen alueeseen.

Toinen lähestymistapa on vuorovaikutuksellinen. Vuorovaikutus korostaa toimijan omaa toimijuutta roolin määrittämisessä. Rooli määrittyy vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Vuorovaikutuksellinen lähestymistapa on yhteydessä symboliseen interaktioon, joka tarkoittaa symbolien ja tarkoitusten ilmenemistä sosiaalisesta kanssakäymisestä, joka taas muokkaa käyttäytymistä. Aggestam viittaa Wendtin kuuluisaan lauseeseen ”*anarchy is what states make of it*”, tarkoittaen että roolin varsinainen tarkoitus syntyy vasta vuorovaikutuksessa. (Ibid., 16–17.)

Kolmas Aggestamin esittelemä näkökulma liittyy aikomukseen (engl. *intention*). Sen mukaan rooli juontuu niin intellektuelleista kuin kulttuurisista lähteistä. Toimijalla itsellään on oleellinen osa roolin määrittelemisessä. Näin ollen roolit sisältävät myös aikomuksia ja normeja. Roolit ovat tarkoituksellisia. (Ibid., 17–18.)

Rooli omaksutaan. Roolin omaksuminen viittaa muutoksiin strategioissa ja instrumenteissa, joilla roolia toteutetaan, mutta jossa roolin tarkoitus pysyy vakiintuneena (Harnisch 2011, 10). Roolia voidaan oppia, oppiminen muotoutuu prosessina, jolloin rooli määrittyy ympäröivän sosiaalisen ympäristön mukaan (Harnisch 2011, 12). Roolit voivat olla annettuja tai ansaittuja – nuorilla valtioilla on usein vain muutama annettu rooli, vanhemmilla ja vakailta valtioilla taas

on useita ansaittuja rooleja. Vanhat valtiot voivat myös jakaa rooleja nuorille. (Bengtsson & Elgström 2011.)

Rooliteoria sisältää ajatuksen, että kansalliset roolikäsitykset ovat osittain syntyneet kansallisten arvojen ja kulttuurisen pääoman tuloksena. Näin ollen päätöksentekijöillä ja kansalaisilla on ns. yhteisymmärrys roolikäsityksestä. Sitä ei ole kuitenkaan tutkittu paljon, kuinka paljon kansalaiset jakavat poliittisen eliitin roolikäsityksiä. (Breuning 2011, 28.) Norjan valtiollisten roolien ollessa melko ristiriitaisia, voisi ajatella, että päätöksentekijöillä ja kansalaisilla ei ole yhteisymmärrystä kaikista rooleista. Breuningin sanoin ”Historia ei ole kohtalo, mutta myöskään roolikäsitykset eivät muutu helposti”. Historiallisesti muotoutuneella kansallisella identiteetillä on vahva vaikutus rooleihin, mutta se ei tarkoita, etteikö rooli voisi muuttua. (Breuning 2011, 30.)

Thies & Werner (2014, 415) huomauttavat roolin muodostuksen jäävän usein liian vähälle huomiolle, roolista puhuttaessa puhutaan yhdestä valtion äänestä, mutta ei siitä, miten se on syntynyt ja mahdollisista valtion sisäisistä kiistoista roolin muodostuksessa. Tutkimuksessa roolit käsitetäänkin usein valmiina, annettuina, eikä pohdita, miten ne ovat syntyneet. Kenen roolia poliitikot, valtion eliitti, sitten kuvastaa, keiden puheita rooliteoria perinteisesti tarkastelee? Vastaako valtion roolikäsitys kansalaisten roolikäsitystä? Tämä on tärkeä tutkimuskohde, johon tutkielmani ei tässä muodossaan kuitenkaan pyri vastaamaan.

3.4.3. Rooliristiriita

Roolit muuttuvat, ne eivät ole staattisia. Roolit muuttuvat kontekstin mukana, mutta myös valtioiden pitempiaikaiset roolit muuttuvat. Rooliristiriita (engl. *role conflict*) syntyy, kun johtavat roolikäsitykset ovat ristiriidassa toistensa kanssa. Roolikäsitysten ristiriita taas johtaa roolien muutokseen ja roolien muutokset vaikuttavat ulkopolitiikan muutoksiin. (Aggestam 2006, 23.)

Tutkijan lähtökohdista riippuen valtion roolin voidaan nähdä muuttuvan kansainvälisen järjestelmän muutoksen myötä, tai pelkästään valtion sisäisien tekijöiden kautta. Myös päätöksentekijöiden vaikutus ja päätöksentekoprosessi itsessään nähdään roolin muutokseen

vaikuttavana tekijänä. Yleensä muutokset roolikäsityksissä eivät kuitenkaan tapahdu yllättäen, vaan pidemmällä aikavälillä. (Breuning 2011, 31.) Konstruktivistisen rooliteorian mukaan rooli voi muuttua myös oppimalla; roolinhaltija omaksuu uuden identiteetin tietyssä sosiaalisessa ryhmässä (Harnisch 2011, 12). Tällöin ei kyse ole varsinaisesta rooliristiriidasta. Nabers kiteyttää roolin muuttumisen tapahtuvan, kun roolin esitys ei vastaa toimijan identiteettiä (Nabers 2011, 84). Tutkielmassani etenkin Norjan roolin esittämisen voidaan nähdä olevan ristiriidassa Norjan identiteetin kanssa. Jos tutkielmani kattaisi pidemmän aikavälin, olisi valtiollisissa rooleissa luultavasti havaittavissa myös muutosta.

Rooliteorian yhteydessä puhutaan usein sosialisatiosta (Harnisch 2011, 12; Aggestam 2006). Sosialisatiion merkitys roolien muutoksessa voi olla suuri. Tässä ulkopuolinen toimija sisäistää käyttäytymismallit, jotka sisäpuoliset toimijat ovat luoneet. Sosialisatio voi tapahtua hyvin epäsymmetrisissä valta-asetelmissa; valtio ja kansainväliset järjestöt, resurssirikkaat valtiot ja resurssiköyhät valtiot. (Harnisch 2011, 12.) Sosialisatioteoriaa voidaan tarkastella esim. Venäjän ja kansainvälisen ilmastoliikkeen kontekstissa. United Nations Framework Convention on Climate Change on YK:n alainen ilmastopöytäkirja, joka nykyään on pääsääntöinen auktoriteetti ilmastopolitiikassa. Sen ovat ratifioineet 197 maata, myös Venäjä. Paine liittyä tämän kaltaiseen globaaliin sopimukseen on suuri, ja paine olla eroamatta siitä vieläkin suurempi. Vaikka konsensus Venäjällä ilmastomuutoksen ja ihmisen toimien yhteydestä ei aina ole ollut selvä, on kansainvälisen järjestelmän aiheuttama paine kuulua UNFCCC:n kaltaiseen organisaatioon suuri.

3.4.4. Roolin suorittaminen

Roolit ovat ”esityksiä”, rooleja suoritetaan. Roolin esittäminen on politiikan toteuttamista sosiaalisessa kontekstissa (Bengtsson & Elgström 2011, 114). Holstin yksi pääargumentti on, että ulkopoliittikan käyttäytyminen on suurelta osin roolien esittämistä, roolien, jotka juontavat päätöksentekijöiden roolikäsityksistä (Holsti 1970). Aggestam huomioi, ettei Holstin esittämä yhteys ole niin suoraviivainen. Kun rooleja on enemmän kuin yksi, on vaikea ennakoida, minkälainen rooli ilmenee missäkin kontekstissa. (Aggestam 2006, 20.) Tämä on oleellista omassa tutkielmassanikin, eri kontekstissa valtio voi omaksua täysin erilaisen roolin. Toimijoiden roolien tarkoitus limittyy aikaan ja paikkaan ryhmässä. Jotkut roolit voivat olla

vain hetkellisiä kansainvälisessä politiikassa. Rooli voi olla myös pysyvä ja oleellinen kansainvälisen yhteisön tunnustettu osa, kuten suurvalta-rooli. (Harnisch 2011, 8.) Roolin suorittaminen tarkoittaa siis käytännön toimia roolin ylläpitämiseksi.

3.4.5. Identiteetin ja roolin suhde

Identiteetti ja rooli ovat läheisesti kytköksissä toisiinsa. Filosofisesti tarkasteltuna identiteetti on se, mikä tekee asiasta asian. Tarkemmin määriteltynä identiteetti on tarkoituksenmukaisten toimijoiden vaikutus käytöksellisiin asetelmiin. Wendt tiivistää identiteetin muotoutuvan sisäisten ja ulkoisten rakenteiden kautta. (Wendt 1999, 224.) Roolin voidaan katsoa antavan yksilölle pysyvämpi identiteetti. Identiteetti taas voi antaa roolille merkityksen. Identiteetti ja rooli ovat näin yhtä perustavanlaatuisia. (Nabers 2011, 82.) Identiteetin lisäksi myös omakuva ja normit ovat kytköksissä rooliin (Breuning 2011, 22). Roolin muutos voidaan myös johtaa identiteettiin – rooli muuttuu, kun sen toteuttaminen ei vastaa identiteettiä (Nabers 2011, 84). Wendtin mukaan rooli-identiteetti jatkaa riippuvuutta kulttuuriin ja Toiseuteen (engl. *Other*) yhden askeleen edemmäs, tarkoittaen, että rooli-identiteetti on olemassa vain suhteessa Toiseen. Toimija ei voi rakentaa roolia yksin. Toiseuden rooli on läsnä omassa tutkielmassanikin – omaa roolia ilmastonmuutoksessa arktisella alueella peilataan muihin toimijoihin.

Wendtin mukaan Holstin ja muiden rooliteoreetikoiden käsitys roolista painottuu liialti politiikantekijöiden uskomuksiin ja valtion sisäiseen tilanteeseen. Hänen mukaansa rooliteoreetikot ovat unohtaneet Toiseuden merkityksen roolia rakennettaessa. (Wendt 1999, 227.) Wendtin mukaan roolit ovat nimenomaan järjestelmän ominaisuuksia, eivät toimijan ominaisuuksia. Kansainvälisen järjestelmän kulttuuri perustuu roolien järjestelmälle (ibid., 251). Wendt kutsuu muutenkin perinteisesti ymmärrettyjä rooleja enemmänkin rooli-identiteetiksi kuin rooleiksi. Hän korostaa myös makro- ja mikrotason roolisuhteiden eroa, ja niiden riippuvuutta toisistaan (ibid., 264). Makrotason roolit määräytyvät kollektiivisesti, kun tarpeeksi suuri joukko ihmisiä kokee toisen joukon ihmisiä esim. vihollisina, alkavat he käyttäytyä kuin tämä toinen joukko olisi vihollisia. Vihollisuus nähdään tällöin systeemin ominaisuutena eikä yksilön ominaisuutena. Koska yksilöt ovat osa systeemiä täytyy myös heidän edustaa vihollisuutta. (Ibid., 264.) Nabers (2011, 82–83) on kuvannut roolin ja

identiteetin suhdetta kahdella eri tavalla: *Rooli* → *Käyttäytyminen* → *Identiteetti* ja *Identiteetti* → *Rooli* → *Käyttäytyminen*. Roolit ovat identiteetin taustalla, mutta samaan aikaan roolin muodostuksessa identiteetillä on tärkeä osa. Rooli ja identiteetti toimivat siis vastavuoroisesti ollen yhtä perustavanlaatuisia. Valtioiden rooleja tarkastellessa identiteetin merkitykseltä ei voi välttyä, valtion identiteetin vaikuttaessa suuresti roolikäsityksen muodostamiseen.

3.5. Aihekohtainen rooliteoreettinen tutkimus

Tutkielmassani toteutan rooliteoreettista tutkimusta ilmastonmuutoksen ja arktisen alueen kontekstissa, jolloin päätöksentekijöiden käsitys rooleista perustuu tähän kontekstiin. Rooli tietyssä kontekstissa kertoo päätöksentekijän suhteesta tietyynä hetkenä kyseessä olevaan asiaan, kun taas valtion roolikäsitys kuvastaa päätöksentekijän käsitystä valtion roolista maailmassa yleisesti (Breuning 2011, 28). Tutkielmani kontekstina on nimenomaan arktinen alue ja siihen liittyvä ilmastonmuutos. Norjan ja Venäjän roolit liittyen tähän ovat hyvin erilaisia, kuin jos olisin tutkinut Norjan ja Venäjän ulkopoliittisia rooleja yleisesti. Ulkopoliittikan rooleja tutkittaessa Norjan rooli neutraalina rauhanvälittäjänä ja Venäjän rooli suurvaltana olisi luultavasti korostunut. Tutkin valtioiden rooleja toimijalähtöisesti. Kuitenkin sekä Norja että Venäjä ovat osa kansainvälistä järjestelmää ja molemmat maat ovat myös sitoutuneet erilaisiin järjestöihin, kuten ilmastonmuutosta vastustavaan järjestöön (UNFCCC) ja Arktiseen neuvostoon, jolloin myös niiden vaikutus on läsnä.

Perinteisessä rooliteoreettisessa tutkimuksessa keskitytään valtion yleiseen ulkopoliittiseen asemaan (ks. esim. Holsti 1970), mutta jonkin verran tehdään myös aihekohtaista tutkimusta liittyen tiettyyn teemaan tai kontekstiin. Valtioiden roolia kansainvälisessä järjestelmässä on tarkasteltu etenkin erilaisten kansainvälisten organisaatioiden näkökulmasta. Esimerkiksi EU:ta on tutkittu paljon rooliteoreettisista lähtökohdista (ks. esim. Bengtsson & Elgström 2011; Flockhart 2011; Elgström & Smith 2006). Jonkin verran on tehty rooliteoreettista tutkimusta liittyen myös ilmastopoliittikkaan (ks. esim. Eckersley 2013; Elgström & Kilian 2010).

Robyn Eckersley on tutkinut Australian ja Norjan roolia ilmastopoliitikassa ja verrannut niitä toisiinsa. Hän tutki valtioiden toimia ilmastonmuutoksen hillitsemisessä sekä toimia, jotka ovat edesauttaneet ilmastonmuutoksen edistymistä. Eckersley tutki, kuinka valtioiden poliittinen eliitti on rakentanut ilmastonmuutoksen problematiikkaa, ja kuinka he puhuvat vastuusta ja

omista intresseistään kansainvälisessä ilmastopolitiikassa. (Eckersely 2013, 383.) Hän myös tarkasteli valtioiden rooleja suhteessa kansainväliseen yhteisöön. Tutkimus osoitti valtioiden perinteisten roolien heijastuvan myös heidän toimintaansa ilmastopolitiikassa. Norjan rooli ”hyvän regiiminä” (engl. ”*regime of goodness*”) näyttäytyy myös ilmastopolitiikan kentällä Norjan ottaessa aktiivisen toimijan roolin. Samankaltainen rooli Norjalta löytyy omasta tutkielmastani. Eckersleyn mukaan Australian rooli keskikokoisena valtana ja USA:n liittolaisena vaatisi Australialta kunnianhimoisempia tavoitteita ilmasto- ja energiapolitiikassa. (Eckersley 2013, 394–396.) Eckersleyn tutkimus lähestyi valtioita enemmän identiteettipolitiikan kannalta. Hän painotti tutkimuksessaan valtioiden sisäistä politikointia ja ja roolikäsitystä, sekä roolin suorittamista. Eckersley keskittyi valtioiden erilaisiin argumentteihin sekä valtioiden tekoihin.

Bertil Kilian ja Ole Elgström tutkivat EU:n roolia ilmastoneuvotteluiden edelläkävijänä. He toteuttivat tutkimuksen haastatteleamalla EU:n virkamiehiä sekä virkamiehiä EU:n ulkopuolelta. Heidän lähestymistapansa eroaa omasta tutkimuksestani heidän tutkiessa myös ulkopuolisten toimijoiden ajatuksia EU:sta. Elgström ja Kilian (2010, 259) perustelevat EU:n ulkopuolisten toimijoiden ajatusten analysoinnin leventävän analyysia unionin roolista sen sijaan, että he olisivat tutkineet vain unionin omakuvaa. Elgströmin ja Kilianin johtopäätös oli, että EU nähdään vahvasti vihreänä johtajana, joka johtaa nimenomaan esimerkillään. Kuitenkin tutkimuksessa huomioitiin myös puheen ja käytännön väliset erot.

Aggestam toteuttaa rooliteorian analyysin jakaen sen kolmeen osaan: miten roolit muodostuvat, miten niitä ylläpidetään ja miten ne muuttuvat (Aggestam 2006, 14). Omassa tutkielmassani keskittyessäni tiettyyn teemaan ja noin neljän vuoden aikajaksoon ei rooleissa ole nähtävissä juurikaan muutosta. Näin ollen tutkin lähinnä roolikäsitystä ja roolin esittämistä. Roolitutkimuksessa roolin analysoimista avataan hyvin vähän. Useimmiten rooliteoreettista tutkimusta tehdessä käytetään process tracing -metodia, sisällönanalyysiä tai historiallista analyysiä. Usein kuitenkin vain todetaan valtion omaavan tietyn roolin, mutta ei avata miten on tultu tähän tulokseen. Rooliteorian metodologista köyhyyttä onkin kritisoitu (Thies & Werner 2014). Allekirjoitan tämän kritiikin, lähes kaikessa rooliteoreettisessa tutkimuksessa jota olen lukenut, on vain todettu valtion omaavan tietyn roolin. Hyvin harvoin on avattu, kuinka kyseiseen päätelmään on päädytty. Omassa tutkielmassani pyrin avaamaan mahdollisimman

kattavasti ja avoimesti, kuinka analyysini on syntynyt. Rooliteoriaa on kritisoitu myös sen yleisyydestä, Nabers (2011, 77) huomauttaa Holstin roolikäsityksen kattavan kaikki mahdolliset lähteet roolille, jolloin hänen roolikäsityksensä on liian kompleksinen ja epämääräinen. Rooli-sanana laava käyttö herättää usein myös kysymyksiä tutkimuksen toteutuksesta.

Seuraan tutkielmassani Holstin viitoittamaa tietä ja lähdän tarkastelemaan rooleja kansallisten päätöksentekijöiden dokumenttien pohjalta. Holstin esimerkin mukaisesti aineistonani on valtion poliittisen eliitin puheita. Heidän näkemyksiensä katsotaan edustavan valtion roolikäsitystä. Breuning huomauttaa poliittisen eliitin puheiden tarkastelun mahdollistavan ulkopoliittikan käyttäytymisen tutkimisen, mutta jotta ymmärretään roolien syntyä, täytyy tutkijan tarkastella myös muuta aineistoa (Breuning 2011, 29). Pro gradun laajuudessa tutkielmassa minun ei kuitenkaan ole mahdollista tarkastella kansalaisten asemaa ja kansalaisten ”hyväksyntää” roolien muodostuksessa, kuten Breuning kehottaa. Tarkastelen kuitenkin valtioiden politiikkatoimia, jolloin voidaan tutkia roolien suorittamista.

Nykyisessä verkottuneessa maailmassa valtion on hyvin hankala olla täysin eristyksissä muista. Ideat ja ajatukset leviävät kenties nopeammin kuin koskaan internetin välityksellä. Tämä vaikuttaa myös rooleihin ja niiden muodostumiseen. Valtion päättäjien ilmaisemat roolit eivät välttämättä kuvaa kansalaisten roolikäsityksiä valtiostaan. Rooliteorian jako ulkoiseen ja sisäiseen roolikäsitykseen on ongelmallinen tämänkin takia, ulkoisten asioiden kuten antroposeenin ja kapitaloseenin vaikuttaessa vahvasti sisäisiin tekijöihin. Ulko- ja sisäpuolta ei näin ollen voida täysin erottaa toisistaan. Kansalaisten ja päättäjien roolikäsitykset voivat vaihdella paljonkin, omassa tutkielmassani tämä tulee hyvin ilmi jo mainitussa Norjan oikeustapauksessa. Norjan valtion rakentamat roolit liittyen fossiilikapitalismiin ovat vahvasti ristiriidassa rooleihin liittyen ilmastonmuutoksen vastustamiseen. Kansalaisjärjestöt eivät hyväksy valtion roolia ja vaativat hallitusta tilille asiasta.

Rooliteorian tarkoitus on auttaa ymmärtämään ulkopoliittikan muutoksia kansallisen roolin avulla. Holstin mukaan rooleja seuraamalla voidaan ennakoida muutosta kansainvälisen politiikan alalla. Yksittäiset ulkopoliittiset teot ovat tapa toteuttaa roolia. (Holsti 1970, 247.) Tutkielmassani pyrin luomaan ymmärrystä valtioiden toimista ilmastopolitiikassa – mitkä

tekijät estävät ja mitkä edesauttavat tietynlaisia toimia. Tutkielmassani tarkastelemieni valtioiden Norjan ja Venäjän asema arktisella alueella öljyn- ja kaasuntuottajana ja ilmastonmuutoksen hillitsemisessä on hyvin oleellinen. Tämän vuoksi on mielekästä tutkia juuri näiden valtioiden rooleja ja pohtia, mitä kyseiset roolit tarkoittavat ja mahdollisesti ennakoivat. Myös roolin ottamisen mahdollistavia ja rajoittavia tekijöitä on tärkeää tutkia, jotta ymmärretään valtioiden roolinmuodostamisen rajoja. Rooleja ymmärtämällä voidaan ymmärtää valtion käytännön toimia, etenkin ristiriitaisia toimia.

Tutkielmassani käy ilmi, että valtioiden roolit ovat yllättävän samankaltaisia, mikä johtunee puheiden pitämisen kontekstista. Valtioiden poliittisten edustajien puheissa on myös joitain eroavia roolikäsityksiä. Norjaan ja Venäjään kohdistuvat odotuksetkin ovat hyvin erilaisia. Vaikka tutkielmassani en varsinaisesti tutkikaan roolien muutosta, ajallisessa kontekstissa on nähtävissä jonkin verran roolien muutosta, etenkin Venäjän tapauksessa. Roolien merkitys arktisen alueen geopolitiikan kannalta on myös mielenkiintoista tutkielmani kannalta. Tutkielmassani tarkastelen paitsi valtioiden roolikäsityksiä, myös heidän toimiaan liittyen öljyn- ja kaasunporaukseen arktisella alueella. Alueella toimivien yhtiöiden ollessa valtiomisteisiä, voidaan heidän toimiansa katsoa toteuttavan myös valtion roolikäsitystä.

4. Menetelmänä teoriaohjaava sisällönanalyysi

4.1. Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Tutkielmani menetelmänä on teoriaohjaava sisällönanalyysi. Sisällönanalyysiä kuvataan objektiiviseksi ja systemaattiseksi tavaksi analysoida dokumentteja (Kyngäs & Vanhanen 1999). Sarajärvi ja Tuomi (2009, 91) kuvaavat sisällönanalyysiä paitsi metodina, myös väljänä teoreettisena kehyksenä. Sisällönanalyysi on kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdetta pyritään tutkimaan niin kokonaisvaltaisesti kuin mahdollista (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2010, 161). Sisällönanalyysiä voidaan käyttää myös väljänä teoreettisena kehyksenä tarkoitettaessa kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysiä (Sarajärvi & Tuomi 2002, 93). Tässä tutkielmassa sisällönanalyysi tarkoittaa aineiston järjestelmällistä jaottelua ja sen sisällön kuvaamista roolien kautta, rooliteorian kehyksessä.

Sisällönanalyysillä pyritään kuvaamaan dokumentin sisältöä sanallisesti sekä tiivistämään aineistosta kumpuavaa tietoa kadottamatta sen sisältämää informaatioita (Sarajärvi & Tuomi 2009, 103–108). Roolianalyysin tapauksessa tämä tarkoittaa sitä, että aineistosta pyritään löytämään rooleja ja niitä rakentavia ilmauksia. Sisällönanalyysi on tekstianalyysi, kuten esimerkiksi diskurssianalyysi. Sisällönanalyysin ja diskurssianalyysin ero on tekstin sisällön merkityksissä. Sisällönanalyysissa etsitään tekstin merkityksiä, kun diskurssianalyysissa analysoidaan, miten näitä merkityksiä tuotetaan. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 104.) Sisällönanalyysin aineisto voidaan määritellä hyvin väljästi artikkelista haastatteluun ja päiväkirjasta puheeseen (Sarajärvi & Tuomi 2009, 103). Sisällönanalyysiä tehtäessä täytyy analyysin aluksi päättää sopiva analyysiyksikkö, joka voi olla sana, lause tai ajatuskokonaisuus (Sarajärvi 2009, 110). Sisällönanalyysi laadullisena menetelmänä pyrkii ymmärtämään ilmiötä, enemmän kuin selittämään sitä (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2010, 224). Omassa analyysissäni olen pyrkinyt löytämään Norjan ja Venäjän aineistosta ilmauksia ja ajatuskokonaisuuksia, jotka ilmentävät poliittisten edustajien roolikäsityksiä heidän edustamansa valtion roolista.

Sisällönanalyysi jaetaan yleensä kolmeen eri tyyppiin: aineistolähtöiseen sisällönanalyysiin, teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin sekä teorialähtöiseen sisällönanalyysiin. *Aineistolähtöisessä*

sisällönanalyysissä analyysiyksiköt nousevat aineistosta, niitä ei ole määritelty etukäteen. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä teoria liittyy vain tutkimuksen toteuttamiseen. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 95.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on induktiivista, eli päättelyn logiikka nousee yksilötasolta yleiseen. *Teorialähtöinen sisällönanalyysi* taas pohjaa tiettyyn teoriaan tai malliin. Analyysia ohjaa jo valmiiksi teoriasta luotu kehys. Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä päättelyn logiikka on deduktiivinen, edeten yleisestä yksityiseen, jolloin teoria määrittää jo valmiiksi tutkimuksen kategoriat, joihin aineisto lokeroidaan. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 97–98.)

Koska teorian merkitys analyysissäni on vahva, mutta analyysiyksiköt kumpuavat aineistosta, tutkielmassani käytetty *teoriaohjaava (tai teoriasidonnainen) sisällönanalyysi* on aiemmin mainittujen sekoitus. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineistoyksiköt nousevat aineistosta, mutta teoria ohjaa analyysiä. Analyysini on esimerkki juuri tällaisesta tutkimuksesta, jossa aineistoa tarkastellaan teoriasta tulleiden teemojen kautta, mutta aineiston jäsentely tapahtuu kuitenkin aineiston ehdoilla. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä päättelyn logiikka on *abduktiivinen*. Teoriaohjaavassa analyysissä yhdistellään aineistolähteisyyttä sekä valmiita teoriaan pohjaavia malleja. Päättely tehdään aineiston ja teorian vuorovaikutuksessa. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 96–97.) Aiempi tieto vaikuttaa analyysiin, mutta aiempi tieto ei pyri testaamaan teoriaa, vaan avaamaan uusia ajatuksia (Sarajärvi & Tuomi 2002, 98).

Omassa tutkielmassani aineiston ja teorian vuorovaikutus kategorioiden (roolien) luomisessa on tärkeää. Koska tutkielmani pohjana on rooliteoria, sen konstruktivistiset lähtökohdat määrittävät analyysiani vahvasti. Analysoidessani aineistoa etsin tiettyjä rooleja. Kuitenkin roolit itsessään kumpuavat aineistosta, eivät teoriasta. Tutkielmaani voidaan siis pitää teoriaohjaavana, vaikkakin teorian rooli on suuri analyysia toteutettaessa. Aineistoa analysoidessani kiinnitin huomioita tiettyihin aineistoista kumpuaviin asioihin, mutta jaottelin ne *rooleihin* nimenomaan rooliteorian mukaisesti. Teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä pidetään usein teorialähtöisen sisällönanalyysin tapaan deduktiivisena, ikään kuin teorialähtöisen sisällönanalyysin alaluokkana. Molemmissa teoria määrittää analyysin lopputulosta (Sarajärvi & Tuomi 2009, 99). Toisaalta teoriaohjaava sisällönanalyysi voidaan luokitella myös induktiivisen päättelyn alaluokaksi, sillä analyysin kategoriat tulevat pääsääntöisesti aineistosta (Sarajärvi & Tuomi 2009, 100).

Laadullista tutkimusta tehtäessä aineiston systemaattinen läpikäyminen on ensisijaisen tärkeää. Tieteen ja arkitiedon ero tulee esille tiedon luomisen prosessissa. Tieteellinen tieto saavutetaan käyttämällä määrättyjä menetelmiä, ja se käytetään kriittisen keskustelun läpi. (Aaltola 2010, 16.) Tieteellinen tieto sisältää sekä tutkimuksen tulokset, että itse prosessin (Aaltola 2010, 13). Ensimmäinen askel laadullisen tutkimuksen tekemisessä on aineiston läpikäyminen. Suuri haaste on jättää tutkimuksen kannalta epäoleellinen tieto pois tutkimuksesta. Vain omalle tutkimukselle oleelliseen aineistoon tulee keskittyä. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 92.) Myös oman aineistoni puheissa käsitellään paljon teemoja, jotka eivät liity tutkimuskysymykseeni. Keskityin vain oleellisiin asioihin. Aineiston läpikäymisen jälkeen alkaa koodaaminen, eli aineiston jäsentäminen. Tutkielmassani tämä tarkoitti aineiston jäsentelyä eri aihepiireittäin. Kolmanneksi tulee tehdä aineiston luokittelu, teemoittaminen ja tyypittely. Teemoittamisessa painotetaan, mitä kustakin teemasta sanotaan. Tyypittelyssä tiettyyn teemaan kuuluvat asiat tiivistetään näkemykseksi. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 92–93.) Tutkielmassani tämä tarkoitti roolien hahmottamista ja muotoutumista. Sisällönanalyysillä pyritään kuvaamaan dokumentin sisältöä sanallisesti (Sarajärvi & Tuomi 2009, 106). Sisällönanalyysi, kuten mikään muukaan menetelmä, ei itsessään anna valmiita vastauksia. ”Tekijän itsensä on tuotettava analyysiinsä viisautta” (Sarajärvi & Tuomi 2009, 100). Mikään menetelmä ei tuota valmiita analyysiä, eikä aineistosta synny analyysiä ilman tutkijaa. Seuraavaksi käyn läpi tutkimuskysymystäni, aineistoa sekä analyysin muotoutumista.

4.2. Analyysin muotoutuminen

4.2.1. Tutkimuskysymys

Tarkastelen tutkielmassani Norjan ja Venäjän rooleja liittyen ilmastonmuutokseen ja arktiseen alueeseen. Tarkastelen rooleja valtioiden poliittisten edustajien puheista jotka liittyvät arktiseen alueeseen ja ilmastonmuutokseen. Tutkimuskysymykseni on täten:

- *Minkälaisia rooleja Norjan ja Venäjän poliittisilla edustajilla ilmenee suhteessa ilmastonmuutokseen arktisella alueella?*

Tarkemmin eriteltynä tarkastelen:

- *Minkälaisissa rooleissa Norjan ja Venäjän poliittiset edustajat näkevät valtionsa suhteessa ilmastonmuutokseen?*

- *Minkälaisissa rooleissa Norjan ja Venäjän poliittiset edustajat näkevät valtionsa suhteessa arktiseen alueeseen?*

Rooleilla tarkoitan rooliteorian mukaisesti sosiaalisesti rakentuvaa valtion roolikäsitystä, joka muotoutuu vuorovaikutuksessa toimijan omakuvan sekä muiden odotusten välillä. Analyysissäni tarkastelen näitä roolikäsityksiä tarkastelemalla millaisia asioita ja teemoja puheissa korostetaan sekä millä tavoin näistä teemoista ja valtion toimista puhutaan. Tarkastelen roolikäsitystä alakysymysten kautta:

- *Kuinka rooleja rakennetaan?*
- *Kuinka roolikäsitystä tuodaan ilmi?*

Valtion toiminta voidaan nähdä roolin esittämisenä. Roolia toteutetaan käytännön elämässä, politiikkatoimien kautta. Valtioiden toiminta on suurelta osin roolien esittämistä ja roolit juontavat päätöstentekijöiden roolikäsityksistä (Holsti 1970). Tarkastelen roolin esittämistä alakysymysten kautta:

- *Kuinka rooleja toteutetaan?*
- *Kuinka käytännön toimet tukevat/eivät tue rooleja?*

Jotkin aineistosta nousevat teemat eivät suoranaisesti liittyneet tutkimuskysymyksiini. Katsoin niiden olevan kuitenkin oleellisia tutkielmani kannalta, joten olen maininnut ne analyysiosioissani. Rooliteorian keskittyessä kansainvälisen järjestelmän sosiaalisen rakenteen sisäisiin asioihin, jättää se huomioimatta kansainvälisen järjestelmän ulkopuolisia materiaalisia ominaisuuksia, jotka vaikuttavat roolien muodostukseen. Analyysissäni olen tuonut esille myös näitä ominaisuuksia, jotka luovat kehykset roolinmuodostukselle.

4.2.2. Aineisto

Tutkielmani aineiston muodostavat Norjan ja Venäjän poliittisen eliitin puheet vuosilta 2013–2017. Rooliteoriassa perinteisesti aineistona on käytetty valtion poliittisten edustajien puheita ja tekstejä. Holsti rajasi aineiston koskemaan presidentin, pääministerin sekä ulkoministerin puheita, hänen mukaansa muiden toimijoiden puheiden ei voida katsoa esittävän tarpeeksi vakuuttavasti valtion asemaa (Holsti 1970, 256). Omassa tutkielmassani on mukana myös ympäristöministereiden sekä EU-ministereiden puheita, katson heidän edustavan valtion roolia suhteessa ilmastopolitiikkaan ja arktiseen politiikkaan. Rooliteorian mukaisesti katson valtion poliittisen eliitin puheiden kuvastavan ulkopolitiikan ajatuksia ja roolikäsityksiä (Holsti 1970,

256). Toteutin aineistonkeruun hakemalla puheita tietyillä sanayhdistelmillä hallitusten, ilmastokokouksien sekä Arktisen neuvoston internet-sivuilta.¹ Hakuani rajoitti kieli – jotta analyysini olisi mahdollista ja luotettavaa, hain vain englanninkielisiä puheita. Aineistoni koostuu Norjan ja Venäjän valtioiden poliittisten edustajien puheista erilaisissa tilaisuuksissa. Venäjän puheet koostuvat presidentti Vladimir Putinin, ulkoministeri Sergey Lavrovin sekä ympäristö- ja luonnonvaraministeri Sergey Donskoin puheista. Puheita on seitsemän. Norjan puheet koostuvat pääministeri Erna Solbergin, ilmasto- ja ympäristöministeri Vidar Helgesenin, valtiosihteeri Tore Hattremin, entisen ulkoministerin Espen Barth Eiden sekä ulkoministeri Børge Brenden puheista. Puheita on yksitoista. Venäjän puheita on vähemmän, koska en löytänyt luotettavia käännöksiä useammista puheista. Venäjän kielen taitoni rajoitti aineiston keruuta jossain määrin. Tämän vuoksi en pystynyt myöskään Norjan tapauksessa ottamaan aineistooni niin paljon puheita kuin olisin toivonut. Puheet olivat kuitenkin melko laajoja, ja koen, että roolien tutkiminen näinkin suppeasta aineistosta on mahdollista. Tutkimusta jatkettaessa tulisi kuitenkin aineiston olla huomattavasti laajempi. Koen kahdeksantoista puheen olevan kuitenkin tarpeeksi pro gradun laajuiselle tutkielmalle. Osa puheista on ilmastonmuutokseen liittyvistä tilaisuuksista, kuten ilmastokokouksista, ja osa taas arktiseen alueeseen liittyvistä tilaisuuksista, kuten arktisen neuvoston istunnoista. Tilaisuudet ovat pääsääntöisesti kansainvälisiä, jolloin puheet on suunnattu enemmän ulkomaailmalle kuin valtion sisäisesti. Aineistoni rajautuu vuosille 2013–2017, jolloin raja on tarpeeksi tiivis. Tutkimieni valtioiden hallitukset ovat myös pysyneet samana valittuna ajanjaksona, mikä tuo pysyvyyttä roolien ilmentymiseen. Tarkoitukseni *ei ole* tutkia roolin muuttumista vuosien varrella. Rooliteoria määrittä vahvasti sen, millaista aineistoa tutkielmaani oli loogista kerätä. Rooliteoreettisessa kansainvälisen politiikan tutkimuksessa analysoidaan perinteisesti valtion poliittisen eliitin puheita ja ajatuksia.

Puheiden lisäksi kiinnitin huomiota joihinkin valtioiden politiikkatoimiin liittyen arktiseen ja ilmastonmuutokseen. Näitä toimia ovat ilmastopimukset, valtioiden myöntämät öljyn- ja kaasunporausluvat arktisella alueella sekä muut toimet liittyen arktiseen alueeseen ja ilmastonmuutokseen. Lähteenä politiikkatoimissa on ensisijaisesti hallitusten omat tiedonannot, sekä yritysten itse kertomat öljyn- ja kaasunporauslisenssit. Venäjän kohdalla olen

¹ Norway/Russia arctic climate change, Norway/Russia arctic, Norway/Russia climate change

hyödyntänyt myös Suomen Pankin raporttia. Olen tarkastanut aineistoni puheissa mainittuja toimia ja niiden totuus pohjaa UNFCCC:n sivuilta. Rajaen myös politiikkatoimet vuosille 2013–2017. Poliittikkatoimet toimivat tutkielmassani enemmänkin kontekstina, johon peilaan löytämiäni rooleja, kuin varsinaisena aineistona. Kuitenkin varsinkin öljyn- ja kaasunporaukseen liittyvät aktiviteetit ovat hyvin oleellisia tutkielmani kannalta. Tämän tutkielman puitteissa en ole pystynyt tarkastelemaan poliittikkatoimia tämän enempää. Poliittikkatoimien tarkastelu rooliteorian puitteissa tarjoaisi kuitenkin kiinnostavan jatkotutkimuksen aiheen, etenkin liittyen öljyn- ja kaasunporaukseen.

4.2.3. Analyysin rakenne

Kuten teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä tavallisesti, myös omassa työssäni analyysiyksiköt nousevat aineistosta. Teorialla on silti vahva ohjaava rooli. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin toteuttaminen noudattaa alussa aineistolähtöistä ja lopuksi teorialähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöisen analyysin toteuttaminen alkaa 1) aineiston pelkistämällä, 2) aineiston ryhmittelyllä sekä 3) teoreettisten käsitteiden luomisella. Teoriaohjaavassa analyysissä 3) eli teoreettisten käsitteiden luominen tapahtuu teorian pohjalta. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 108–118.) Usein rooliteoreettisessa tutkimuksessa tarkastellaan roolin muotoutumisen lähtökohtia. Omassa tutkielmassani ei voida nähdä roolien syntymiselle tiettyä hetkeä tai kontekstia jolloin kyseinen rooli on syntynyt, vaan enemmänkin roolin voidaan katsoa syntyneen pitkän ajallisen prosessin ja kansainvälisen järjestelmän odotuksien myötä. Näin ollen tutkielmani tarkastelun kohteena ovat Norjan ja Venäjän jo muotoutuneet roolit liittyen tiettyyn kontekstiin. Aloitin analyysin käymällä läpi ja perehtymällä aineistooni. Läpikäymisen jälkeen erottelin tiettyjä teemoja ja ilmauksia, jotka kategorioin alaluokiksi. Näistä alaluokista muodostui rooleja. Luin puheita rooliteoria mielessäni, ja pyrin Holstin tavoin etsimään analyysiyksiköitä, jotka rakentavat rooleja. Analyysiyksiköksi päätin ottaa ajatuskokonaisuuden, koska analysoidessani puheita tämä tuntui järkevämmältä kuin keskittyä yksittäisiin sanoihin tai lauseisiin. Alun perin pyrin jaottelemaan puheista löytyvät valtioiden roolit Holstin käyttämien roolien mukaan. Tämä ei kuitenkaan osoittautunut järkeväksi, koska puheet liittyen yhteen teemaan ovat luonteeltaan hyvin erilaisia kuin Holstin analysoimat valtion yleiset puheet. Luettuani puheet monta kertaa, alkoivat tietyt roolit erottautua. Toteutin aineistoni ryhmittelyn aineiston ehdoilla, jonka jälkeen teoreettiset käsitteet (omassa tutkimuksessani roolit) pohjasivat

rooliteoriaan. Väritin eri roolit eri väreillä. Roolit ilmenivät puheista tiettyjen ilmausten ja sanojen kautta. Ryhmittelin aineistoa eri roolien mukaan ja kirjasin roolit ja niiden lukumäärän per puhe Excel-taulukkoon.

Analyysin kirjoittamisen aloitin kirjoittamalla auki valtioiden roolit. Kävin roolit läpi yksi kerrallaan ja pyrin kertomaan, kuinka ne ovat rakentuneet. Keskityn analyysissäni tutkimaan, kuinka rooleja rakennetaan ja kuinka niitä toteutetaan. Analyysiosiossa nostan roolia kuvaavia ajatuskokonaisuuksia aineistosta sitaatteina esille. Analyysiluvussani käsittelem Norjan ja Venäjän rooleja erillään. Esittelen ensin aineistosta ilmenevät roolit, sekä käyn läpi tärkeimmät analyysitulokseni. Lopuksi vertailen rooleja ja palaan kysymykseen siitä, millä tavoin valtiot voivat toimia ilmastonmuutokseen vastaamisessa ja mitkä ovat rajat valtioiden toiminnalle.

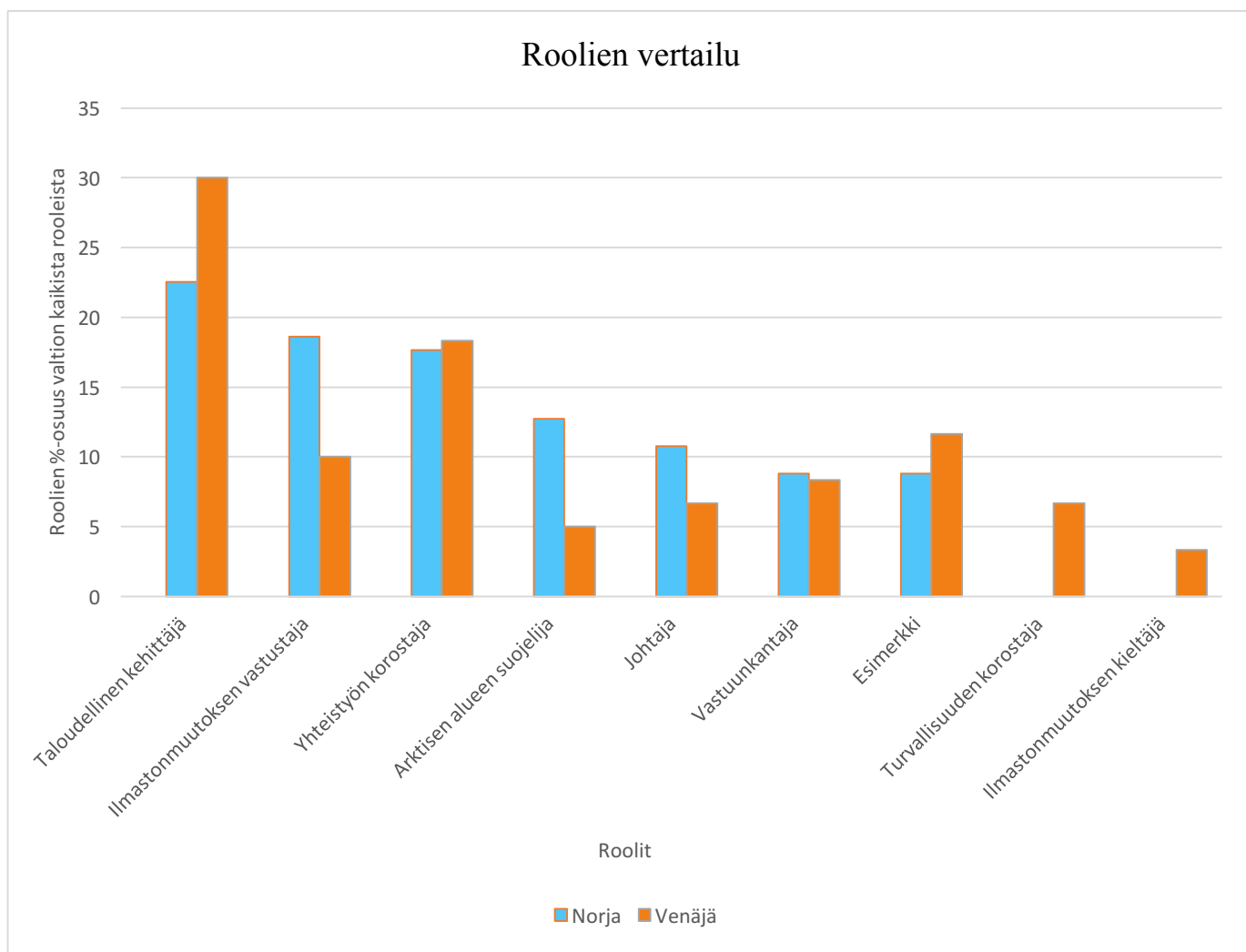
5. Aineiston analyysi

Olen tutkielmassani analysoinut Norjan ja Venäjän valtioiden poliittisen eliitin puheita vuosilta 2013–2017 liittyen arktiseen alueeseen ja ilmastonmuutokseen. Tavoitteenani analyysissä on päästä käsiksi valtioiden roolikäsityksiin. Analyysin logiikka etenee seuraavalla tavalla: Ensin jaottelin puheet teemojen perusteella. Aineistosta löytyviä teemoja olivat ympäristö, talous sekä yhteistyö (turvallisuuden ja ympäristön saralla). Tämän jälkeen jaottelin puheita tarkemmin esiin tulevien roolien kautta. Rooleja olivat mm. taloudellisen kehittäjän rooli, ilmastonmuutoksen vastustajan rooli, vastuunkantajan rooli sekä johtajan rooli. Päästäkseni rooleihin kiinni kiinnitin huomiota tiettyihin sanoihin ja ilmauksiin, joissa puhutaan valtioiden toimista ja roolikäsityksistä, sekä perusteluihin toimien takana. Olen nostonut aineistosta lainauksia tekstiin kuvaamaan näitä ilmauksia. Kirjasin Excel-taulukkoon puheista nousevat roolit. Seuraavaksi esitän roolien esiintymiskerrat aineistossa.

Norjan poliittisen eliitin puheista vahvimmin esille tulevat roolit ovat taloudellisen kehittäjän rooli (23 kertaa), ilmastonmuutoksen vastustajan rooli (19 kertaa), yhteistyön korostajan rooli (18 kertaa), arktisen alueen suojelijan rooli (13 kertaa), johtajan rooli (11 kertaa), vastuunkantajan rooli (9 kertaa) sekä esimerkin rooli (9 kertaa). Roolit ovat osin limittäisiä ja kytköksissä toisiinsa.

Venäjän poliittisen eliitin puheista vahvimmin esille tulevat roolit ovat taloudellisen kehittäjän rooli (18 kertaa), yhteistyön korostajan rooli (11 kertaa), esimerkin rooli (7 kertaa), ilmastonmuutoksen vastustajan rooli (6 kertaa), vastuunkantajan rooli (5 kertaa), johtajan rooli (4 kertaa), turvallisuuden ylläpitäjän rooli (4 kertaa), arktisen alueen suojelijan rooli (3 kertaa) sekä ilmastonmuutoksen kieltäjän rooli (2 kertaa). Myös Venäjän roolit ovat osin limittäisiä ja kytköksissä toisiinsa.

Aineistoni puheiden määrän ollessa eri Norjalla ja Venäjällä, eivät roolien ilmenemisluvut sinänsä ole verrannollisia. Lukuja voidaan kuitenkin vertailla prosentuaalisesti. Aineistoni puheiden kontekstit ovat melko samanlaisia, jolloin rooleja on mielekästä verrata toisiinsa. Roolien prosentuaalinen ilmeneminen aineistossa kertoo valtioiden erilaisista painotuksista. Seuraavassa kaaviossa (kuva 2.) esitän roolien ilmenemisen aineistossa prosentuaalisesti, jolloin roolien määrää voidaan vertailla.

Kuva 2. Norjan ja Venäjän roolien prosenttiosuus valtion kaikista rooleista.

Roolikäsitysten esiintymisen prosentuaalinen vertailu osoittaa, että molempien valtioiden tapauksessa taloudellisen kehittäjän rooli on suhteellisesti suurin. Venäjän puheissa taloudellisen kehittäjän rooli on huomattavasti suurempi kuin muut Venäjän roolit. Norjan puheissa erilaiset roolit esiintyvät hieman tasaisemmin. Norjan rooli ilmastomuutoksen vastustajana korostuu selvästi Venäjää enemmän, kun taas yhteistyön korostajan rooli on lähes yhtä suuri molempien valtioiden tapauksessa. Norjan aineistossa arktisen alueen suojelejan rooli sekä johtajan rooli ovat vahvempia kuin Venäjän aineistossa. Vastuunkantajan rooli on molempien valtioiden aineistossa melko yhtenevä, kun taas Venäjän puheissa esimerkin rooli on vahvempi. Venäjän puheissa ilmenee myös Norjan rooleista poiketen turvallisuuden korostajan sekä ilmastomuutoksen kieltäjän roolit.

Sekä Norjalla että Venäjällä taloudellisen kehittäjän rooli on vahvin rooli. Taloudellisen kehittäjän rooli liitetään arktisen alueen kehitykseen. Molempien valtioiden roolit ilmentävät ristiriitaa ympäristön hyvinvoinnin ja taloudellisen kehittäjän välillä, mutta hieman eri tavalla.

Analyysissäni käsittelen ensin Norjan aineistosta ilmeneviä rooleja, jonka jälkeen käsittelen Venäjän aineistosta ilmeneviä rooleja. Tämän jälkeen vertailen rooleja. Olen nostanut aineistosta roolia kuvaavia lainauksia analyysiin. Kaikki lainauksien käännökset ovat omiani.

5.1. Norjan aineistosta ilmenevät roolit

Norjan valtion edustajien puheista erottuu kaksi läpileikkaavaa teemaa. Ensimmäinen on talouden merkitys. Talouden merkitystä arktisella alueella korostetaan paljon, etenkin muuttuvan arktisen alueen myötä. Kestävää taloutta korostetaan. Taloutta korostetaan jopa enemmän kuin ilmastonmuutokseen vastaamista ja sen uhmaamista. Toinen teema on ilmastonmuutoksesta syntyvä huoli sekä siihen vastaaminen. Nämä kaksi teemaa ja niiden välinen suhde ovat koko tutkielmani läpileikkaava teema. Norjan puheissa rakennetaan vahvan toimijan roolia uusiutuvan energian käytön ja ilmastonmuutokseen vastaamisen saralla. Puheissa korostetaan Norjan uusia energiaa säästäviä ratkaisuja. Norja rakentaa vahvaa ilmastonmuutoksen vastustajan roolia ja perustelee sitä omilla toimillaan vähentää päästöjä. Kuitenkin samanaikaisesti Norja korostaa taloudellisen kehittäjän roolia ja myöntää lukuisia öljyn- ja kaasunporauslisenssejä arktisille alueille. Norja on vahva taloudellinen toimija ja aktiivinen öljyn- ja kaasunporauksessa arktisella alueella. Norjan roolien ristiriita on melko suuri – vaikka ne ovatkin osin toisiinsa kietoutuneita ja limittyneitä.

Aineiston puheet olivat keskenään erilaisia: niistä löytyi eri määrä rooleja. Joistain puheista saattoi löytyä vain yksi rooli, kun joistain saattoi havaita kaikki yhdeksän roolia. Konteksti, jossa puhe on pidetty, vaikuttaa tietenkin roolien luonteeseen – eri tilaisuuksissa korostetaan Norjan erilaisia rooleja. Käsittelen seuraavassa osan rooleista erikseen ja osan yhdessä. Tätä perustelee se, että osa rooleista on siinä määrin yhteen kietoutuneita, että niiden käsitteleminen on näin hedelmällisempää. Tuon myös esille valtion politiikkatoimia niiden liittyessä rooleihin.

Politiikkatoimet ilmentävät valtion roolien toteutusta, vaikkakaan eivät aina vastaa valtion omaa roolikäsitystä. Käsittelen roolit eniten ilmenevästä roolista vähiten ilmenevään rooliin.

5.1.1. Taloudellisen kehittäjän rooli norjalaisessa aineistossa

Taloudellisen kehittäjän rooli on Norjan vahvin rooli liittyen arktiseen ja ilmastonmuutokseen. Aineistossa tätä roolia luodaan korostamalla uusia taloudellisia mahdollisuuksia ja projekteja, joissa Norja on mukana. Ilmastonmuutos ja jääpeitteen katoaminen mahdollistavat taloudellisen kehittäjän roolin ottamisen. Taloudellisen kehittäjän roolin analyysi osoittaa, että taloudellisen kehittäjän roolin ja ilmastonmuutoksen torjujan roolien välille muodostuu ristiriita. Norjan valtio pyrkii ratkaisemaan tätä ristiriitaa korostamalla Norjan käyttämien öljyn- ja kaasunporausteknologioiden turvallisuutta sekä ympäristöystävällisyyttä.

Roolin rakentamisen lähtökohta on se, että Norja on öljy- ja kaasuvaltio. Sen kansantalous pohjaa pitkälti energiantuottamiseen. Norjan öljyn- ja kaasunporauksen valmistelu arktisella alueella on alkanut 1980-luvulla. Tällä hetkellä Norjalla on kaksi toiminnassa olevaa projektia arktisella alueella: Snøhvit-kaasukenttä sekä Goliat-öljykenttä (Norwegian Petroleum 2018b). Lukuisia muita projekteja kehitetään. Taloudellisen kehittäjän rooli ei ole ristiriidaton rooli: Norjan hallinnolla on eri aikakausina ollut eriäviä mielipiteitä arktisen alueen kehittämisestä öljy- ja kaasuteollisuuden käyttöön. Öljy- ja kaasuteollisuus sekä Norjalle taloudellisesti tärkeä kalastus ovat ristiriidassa keskenään. (Moe 2010.) Viime vuosina Norja on myöntänyt valtavan määrän uusia öljyn- ja kaasunporauslisenssejä Barentsinmerelle. Vuonna 2016 Norjan hallitus myönsi 93 uutta öljyn- ja kaasunporauslisenssiä Barentsinmerelle (Regjeringen 2016) ja vuonna 2015 54 uutta lisenssiä² (Regjeringen 2015). Uusien lisenssien määrä on hyvin suuri verrattuna Norjan aiemmin myöntämiin lisensseihin, sekä myös muiden valtioiden arktisille alueille myöntämiin lisensseihin. Valtio-omisteinen Statoil tuottaa myös suuren osan Norjan budjetista.

Analysoimassani aineistossa taloudellisen kehittäjän roolia luodaan viittaamalla Norjan kykyyn tarttua mahdollisuuksiin, joita ilmastonmuutos luo. Vaikka Norjan poliittisen eliitin puheissa

² Lisenssi tarkoittaa hallituksen myöntämää lupaa tietylle yritykselle tehdä etsintöjä tietyllä alueella. Se ei välttämättä johda öljyn- ja kaasunporaukseen, jos alueelta ei näitä löydetä.

viitataan ilmastonmuutokseen uhkana ja ilmiönä, jolle voidaan vielä tehdä jotain, taloudellisen kehittäjän rooli nojaa kuitenkin ajatukseen valmistautumisesta uuteen, ilmastonmuutoksen jälkeiseen aikaan. Jääpeitteen katoaminen nähdään oletuksena, ei vain mahdollisesti tapahtuvana. Juuri jääpeitteen katoaminen mahdollistaa Norjan asettua taloudellisen kehittäjän rooliin:

Kun jää vetäytyy, arktiset valtiot eivät ole enää erotettu jäällä, vaan ne on yhdistetty merellä. Merestä tulee valtatie, ei este. Se avaa uusia mahdollisuuksia kaupankäynnille ja liikenteelle, kaivostoiminnalle ja mineraaleille, öljylle ja kaasulle, uusiutuvalla energialla sekä tutkimukselle ja koulutukselle.³ (Brende 2016)

Ulkoministeri Børge Brenden puhe Arctic Frontiers –konfrensissa ilmentää ajattelutapaa, jossa jään katoaminen nähdään mahdollisuutena (Brende 2016). Merestä tulee valtioita yhdistävä, ei erottava tekijä. Brenden puheessa kuitenkin rakennetaan myös ilmastonmuutoksen torjujan roolia kertomalla ilmastonmuutoksen vaikutuksista herkkään arktisen luontoon, ja kuinka öljyn- ja kaasunporauksen tulee tapahtua ympäristön ehdoilla.⁴ (Brende 2016.)

Norjan on mahdollista yrittää ottaa ilmastonmuutoksessa taloudellisen kehittäjän rooli, koska jääpeitteen avautuminen helpottaa lisääntyneen liikenteen lisäksi myös öljyn- ja kaasunporaustoimintaa arktisilla merillä. Ilmastonmuutoksen vaikutus jääpeitteen ohenemiseen on osa rooliteorian kansainvälisen sosiaalisen järjestelmän ulkopuolista todellisuutta. Ihmisen toimien takia katoavat jääpeite mahdollistaa Norjan tarttua taloudellisen kehittäjän rooliin arktisilla merillä. Osa taloudellisen kehittäjän roolia on se, että Norjan valtion edustajat korostavat puheissaan Norjan noudattavan tiukimpia ympäristö- ja turvallisuusmääräyksiä öljyn- ja kaasunporauksessa. Taloudellisen kehittäjän roolia perustellaan Norjan käyttämän tekniikan turvallisuudella. Tiukoilla turvallisuusmääräyksillä perustellaan sitä, että juuri Norja on oikea toimija hyödyntämään ilmastonmuutoksen tuottamia muutoksia taloudellisissa

³ As the ice retreats, the Arctic countries will no longer be divided by ice, but connected by oceans.

The sea will become a highway, not a barrier. It will open up new opportunities for trade and transport, mining and minerals, oil and gas, renewable energy, and research and education.

⁴ Climate change is a global problem, a result of global neglect, but there are few places where the consequences are as obvious as here in the Arctic. Temperatures are rising 2–3 times faster than the global average. The snow is melting at record speed. The sea ice is vanishing rapidly. Our oceans are under threat. The warming climate will have a serious impacts on marine life in the Polar Regions. Climate change causes seawater to absorb more CO₂, leading to ocean acidification. Ecosystems are changing rapidly in response to climate change. [---]The Arctic contains significant oil and gas reserves. But in order to extract them, we have to overcome technical, ecological and economic challenges.

hankkeissa. Ilmasto- ja ympäristöministeri Vidar Helgesen (2015) kertoo Norjan uusista investoinneista:

Norjan arktisella alueella on ollut öljy- ja kaasutoimintaa jo vuosikymmeniä, ja nyt myös Barentsinmerellä on lisääntyntä toimintaa. Uusin kehitys on Goliat, joka aloittaa toimintansa tänä kesänä. Goliat on ensimmäinen sylinterimäinen kelluva, tuottamis-, säilytys- ja avopurkamisfasiliteetti Norjan mannerjalustalla, ja se on suunniteltu arktisiin olosuhteisiin. Norjan öljy- ja kaasusektori noudattaa tiukimpia ympäristö- ja turvallisuusmäärittämiä maailmassa.⁵ (Helgesen 2015)

Koska ilmastonmuutoksen kuitenkin tiedetään olevan merkittävä uhka ihmiskunnalle, roolien ottaminen suhteessa siihen ei ole valtioille yksinkertaista. Koska erityisesti öljy- ja kaasutoiminnan tiedetään edesauttavan ilmastonmuutoksen kehittymistä, muodostuu taloudellisen kehittäjän ja ilmastonmuutoksen vastustajan roolien välille helposti ristiriita.

Turvallisuuden, vastuun ja teknologisen edistyksen korostaminen on Norjan valtion edustajien keino yrittää ratkaista talouskasvumallin ja ympäristön välinen ristiriita. Öljyn- ja kaasunporauksen väitetään olevan turvallisempaa Norjassa kuin muualla, mikä myös tekee taloudellisen kehittäjän roolista oikeutetumman. Norjan käyttämän teknologian ja sen kehityksen uskotaan ratkaisevan öljyn- ja kaasunporauksessa syntyvät riskit. Puheissa – ja edeltävässä lainauksessa – mainittu Goliat-öljykenttä on kuitenkin saanut kyseenalaista julkisuutta syksyllä 2017 sen sähkövikojen ja räjähdysvaaran takia (Berglund 2017). Vaikka Norjan käyttämä teknologia onkin huippuluokkaa, ei öljyn- ja kaasunporaus ole koskaan täysin riskitöntä. Taloudellisen kehittäjän roolia oikeutetaan myös korostamalla juuri Norjan harjoittaman öljyn- ja kaasunporauksen ympäristöystävällisyyttä. Norjan avomeren öljyn- ja kaasunporauksessa syntyvien kasvihuonepäästöjen kerrotaan olevan huomattavasti alhaisempia kuin keskimääräisesti kansainvälisesti.⁶ (Brende 2016.)

⁵ Oil and gas will continue to be an important part of the global energy mix, while there are promising signs of increases in the share of renewable energy. There have been oil and gas activities in the Norwegian Arctic for decades, and there is now increasing activity in the Barents Sea as well. The most recent development is Goliat, which will start production this summer. Goliat is the first cylindrical floating, production, storage and offloading facility on the Norwegian continental shelf, and is tailored for the Arctic conditions. The Norwegian oil and gas sector complies with the strictest environmental and security standards in the world.

⁶ There have been oil and gas activities in the Norwegian Arctic for several decades. We have taken a gradual approach. Thanks to stringent requirements and strict regulation, the Norwegian oil and gas industry has one of the cleanest environmental footprints in the world. Greenhouse gas emissions from the Norwegian continental shelf are considerably lower than the international average for offshore production.

Vaikka taloudellisen kehittäjän rooli Norjan poliittisen eliitin puheissa on vahva, ymmärretään myös roolin paradoksaalisuus muihin rooleihin nähden. Samalla kun ilmastonmuutos etenee, avaa se uusia taloudellisia mahdollisuuksia. Ilmastonmuutoksen koetaan olevan vakava haaste, mutta toisaalta sen myös koetaan mahdollistavan taloudellinen kehittyminen:

Vastassamme on paradoksi: Ilmaston lämpeneminen on huolestuttavaa – ja huono uutinen meille kaikille. Samalla sulava jääpeite tarjoaa kuitenkin myös uusia kaupallisia mahdollisuuksia. [---] Kuten mainitsin, meitä on vastassa paradoksi, kun jääpeite avaa uusia taloudellisia mahdollisuuksia arktisella alueella, etenkin energian ja liikenteen sarjoilla.⁷ (Brende 2013)

Paradoksi tiedostetaan, mutta talouden edistämisen koetaan kuitenkin olevan tärkeää. Taloudellisen kehittäjän rooli pohjaa myös historiaan. Norjalla on kansainvälisessä yhteisössä vauraan öljyvaltion rooli, minkä vuoksi sen täytyy myös vastata odotuksiin toiminnallaan ja tarttua ilmastonlämpenemisen tarjoamiin kaupallisiin mahdollisuuksiin. Yksi Norjan poliittisen eliitin puheista kumpuava rooli onkin vastuunkantajan rooli, aineistoni puheissa Norja rakentaa vastuunkantajan rooliaan nimenomaan energian tuottajana. Taloudellisen kehittäjän rooli asettuu osaksi myös aluepoliittista ajatusta, jonka mukaan valtion tehtävänä on rakentaa paikallisille ihmisille elämisen mahdollisuuksia valtioterritorion alueella kokonaisuudessaan: Valtion täytyy huolehtia pohjoisista alueistaan ja luoda mahdollisuuksia, työpaikkoja, alueen ihmisille.

Eräs tapa ratkaista rooliristiriitaa nykyisen talouskasvun mallin ja ympäristönsuojelun välillä on aineistossa esiintyvä ajatus tasapainosta ja kestävästä elinkeinoista. Norjan valtiolla esitetään olevan erityisen vastuullinen rooli – sen tulee kyetä samaan aikaan tarjoamaan mahdollisuuksia alueilla asuville ihmisille sekä suojelemaan ympäristöä:

Meidän täytyy tasapainottaa vastuumme suojella tätä haavoittuvaista ympäristöä, sekä vastuumme tarjota kestäviä elinkeinoja ihmisille, jotka asuvat alueella.⁸ (Helgesen 2015)

Korostamalla kestäviä elinkeinoja ja kestävästä kehitystä Norja pyrkii vähentämään taloudellisen edistämisen ja ilmastonmuutoksen vastustajan roolien ristiriitaa. Norjan toiminta on vallitsevan talousjärjestelmän mallien mukaista, toiminnalla pyritään jatkuvaan talouskasvuun. Samalla fossiilikapitalismiin liittyvien talouskasvua edistävien toimien öljyn- ja kaasuporauksen –

⁷ We face a paradox here: Global warming is alarming – and bad news to all of us. At the same time the melting ice cap opens up new commercial opportunities. [---] As I mentioned, we face a paradox as the receding ice in the Arctic opens up new economic opportunities, particularly in the areas of energy and transport.

⁸ We need to balance our responsibility to protect this fragile environment with our responsibility to facilitate sustainable livelihoods for the peoples in the region.

tiedostetaan kiihdyttävän ilmastonmuutosta. Kuitenkaan talousjärjestelmää ei missään vaiheessa kyseenalaisteta: taloudellisen kehityksen ja talouden kasvun koetaan olevan valtion tehtävä. Näin ollen myös roolit liittyen ilmastonmuutokseen vastustamiseen mukautetaan vallitsevan talousmallin vaatimuksiin.

5.1.2. Ilmastonmuutoksen vastustajan rooli norjalaisessa aineistossa

Vaikka taloudellisen kehittäjän rooli on Norjan vahvin rooli, korostuu puheissa myös ilmastonmuutoksen vastustajan rooli. Ilmastonmuutoksen vastustajan roolin voidaan nähdä olevan tietynlainen kattorooli. Se sisältää esimerkin roolin sekä joissain määrin myös johtajan ja vastuunkantajan roolit. Esimerkin, johtajan ja vastuunkantajan roolit tukevat Norjan rakentamaa roolia ilmastonmuutoksen vastaisena taistelijana.

Norjan poliittisen eliitin puheissa rakennetaan aktiivisesti roolia ilmastonmuutoksen vastustajana ja sen ehkäisijänä. Osa roolin rakentamista aineistoni puheissa on sen kertominen, että puhujat tiedostavat ilmastonmuutoksen vaikutukset herkällä arktisen alueella. Useassa puheessa mainitaan konkreettisia esimerkkejä arktisen alueen vetäytyneestä jäästä sekä muutoksen tuomien uhkien merkityksistä ihmiselämälle. Jääpeitteen sulamisen seurauksena nousevan merenpinnan merkitystä korostetaan koko maailmalle, samoin kuin ikiroudasta vapautuvan metaanin aiheuttamien päästöjen seurauksia. Tämä kuitenkin jää tiedostamisen tasolle: Muutokset usein vain todetaan, ne otetaan annettuina.

Osa Norjan roolista ilmastonmuutoksen vastustajana rakentuu ilmastonmuutoksen kollektiivisen vastustamisen merkityksen korostamisena. Ilmasto- ja ympäristöministeri Helgesen (2015) rakentaa puheessaan Norjan roolia ilmastonmuutoksen vastaisena taistelijana, kertomalla tiedostavansa arktisen alueen haurauden ja haavoittuvuuden ilmastonmuutokselle. Hänen mukaansa arktisen alueen ympäristön tulevaisuus riippuu koko maapallon kollektiivisesta yrityksestä vähentää kasvihuonekaasuja. Vastuuta vastustaa ilmastonmuutosta siirretään näin koko maapallolle, Norja ei valtiona voi yksin hillitä ilmastonmuutoksen etenemistä. Vaikka puheissa korostetaan Norjan valtion tiedostavan ilmastonmuutoksen aiheuttamat riskit ja vaarat, siirretään vastuuta toimista globaalille yhteisölle. Helgesen (2015) huomauttaa vielä, että muutokset jotka tapahtuvat arktisella alueella, eivät saa alkuaan arktisella

alueella.⁹ Ilmastonmuutoksen seuraukset eivät ole sidottuja paikkaan ja aikaan.

Myös pääministeri Erna Solberg (2015) korostaa yhteistyön roolia ilmastonmuutosta vastustettaessa. Pariisin ilmastokokouksessa Norjan roolia ilmastonmuutoksen vastustajana luodaan yhteistyön kautta, Pariisin sopimuksen voimaan saattamiseksi:

Norja aikoo työskennellä rakentavasti kaikkien osapuolien kanssa, jotta Pariisin sopimuksesta tulee menestys. Nyt ei ole taktikoinnin tai pelien pelaamisen aika. Nyt on aika toimia ja tehdä parhaamme. Pelastaaksemme planeettamme – yhdessä. Meidän täytyy vastata maailman odotuksiin. Meidän täytyy tehdä COP21:stä käännöskohta.¹⁰ (Solberg 2015)

Norjan, muiden Pariisin sopimuksen osapuolien kanssa, täytyy vastata maailman odotuksiin ja toimia yhdessä. Ilmastonmuutokseen vastaamisessa valtion päämiehet korostavat yhteistä toimintaa. EU-seminaarissa pitämässään puheessaan Norjan arktisesta politiikasta Helgesen (2015) painottaa yhteistä toimintaa ilmastonmuutokseen vastaamisessa:

Meillä kaikilla on tärkeä rooli suoritettavana toiminnan aktivoimisessa vastaamaan yhteen maailman vakavimmista haasteista. Yhteinen ponnistelu on oleellista.¹¹ (Helgesen 2015)

Kollektiivisen vastuun merkitys korostuu Norjan roolissa ilmastonmuutoksen vastustajana. Aineistossa korostuu, että vaikka Norja toimii aktiivisesti estääkseen ilmastonmuutoksen etenemistä, ei se voi pysäyttää sitä yksin. Yhteistyön korostaminen mahdollistaa myös vastuun siirtämisen globaalille yhteisölle ilmastonmuutoksen vastustamisessa. Yhteistyön rooli ilmastonmuutoksen ehkäisemisessä onkin tärkeä osa puheiden sisältöä ja ilmastonmuutoksen vastustajan roolia. Yhteistyötä korostetaan ja siihen pyritään motivoimaan. Yhteistyöstä puhutaan myös kalakannan hallinnan kannalta sekä arktisen alueen turvallisuuden ylläpitämisessä.

Globaalin yhteisön roolia ilmastonmuutoksen vastustamisessa korostetaan paljon. Pariisin ilmastokokouksessa ulkoministeri Brende (2015d) painottaa valtioiden täyden panostuksen antamista, sitä kuinka valtioiden johtajien tulee tehdä kaikki mahdollinen ilmastonmuutoksen pysäyttämiseksi:

⁹ But the impacts of climate change are particularly visible in the Arctic. In the long term, the fate of the Arctic environment – and the pace of global climate change – depends on our collective efforts to reduce greenhouse gas emissions. [...] We know that the changes taking place in the Arctic will not be confined to the Arctic.

¹⁰ Norway will work constructively with all parties to make Paris a success. This is not the time for tactics or game-playing. This is the time to act and to put our best foot forward. To save our planet – together.

We must live up to the world's expectations. We must make COP21 the turning point.

¹¹ We all have an important role to play in mobilizing action to address one of the world's greatest challenges. A concerted effort is essential.

Kun kohtaamme tämän suuruusluokan haasteita, meidän täytyy hyödyntää *kaikki* mahdolliset keinot vähentääksemme päästöjä ja sopeutuaksemme tuleviin muutoksiin. Meidän *ei* tule aliarvioida omia yrityksiämme.¹² (Brende 2015d)

Ilmastonmuutoksen vastustajan roolia rakennetaan Brenden puheessa painottamalla globaalien yhteisön velvollisuutta hyödyntää kaikkia mahdollisia keinoja päästöjen leikkaamiseksi. Norja kuuluu globaaliin yhteisöön.

Norjan roolia ilmastonmuutoksen aktiivisena vastustajana rakennetaan myös puhumalla Norjasta vastuullisena toimijana, jolle seuraavien sukupolvien hyvinvointi on tärkeää. Arctic Frontiers –konferenssissa puhuessaan pääministeri Solberg (2014) tuo ilmi Norjan roolia vastuullisena toimijana:

Hallitus katsoo politiikkaansa sukupolvien perspektiivistä. Me haluamme varmistaa, että planeetta jonka jätämme seuraaville sukupolville, on paremmassa kunnossa kuin se, jonka me perimme aiemmilta sukupolvilta. Norjan mielestä on tärkeää säilyttää tasapaino vanhojen ja uusien teollisuuden alojen välillä, sekä kehittää ennustettava säätelykehikko joka ottaa huomioon sekä tarpeen taloudelliseen kehitykseen että ympäristönsuojeluun.¹³ (Solberg 2014)

Solbergin ajatus on lähellä perinteistä kestävä kehityksen määritelmää: “Kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa”¹⁴ (United Nations 1987). Ilmastonmuutoksen vastustajan roolia rakennetaan vahvistamalla sitä kuvaa, että Norja haluaa maapallon säilyvän paremmassa kunnossa seuraaville sukupolville. Aineistossa korostetaan Norjan tekevän paljon työtä kestävien energiamuotojen ja vihreän teknologian kehittämisessä.

Norjan rooli ilmastonmuutoksen vastustajana on ristiriidassa uusien öljyn- ja kaasunporauslisenssien kanssa. Ristiriitaisuus valtion ilmastopolitiikassa on huomioitu laajalti myös ympäristöjärjestöjen taholta (Greenpeace International 2017). Oikeudenkäynti ympäristöjärjestöjen ja Norjan valtion välillä on osoitus tästä. Kansalaisjärjestöjen voidaan nähdä edustavan niitä kansalaisia, joiden käsitys Norjan roolista eroaa hallituksen roolista.

¹² Facing a challenge of this magnitude, we must make use of *all* available tools to cut emissions and adapt to the changes that will come. What we should *not* do is to undermine our own efforts.

¹³ The Government views its policies in a generational perspective. We intend to ensure that the planet we leave to future generations is in a better state than it was when we inherited it from past generations. In Norway’s view, it is important to strike a balance between old and new industries, and to develop a predictable regulatory framework that takes into account the need both to stimulate economic activity and to protect the environment.

¹⁴ ”Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs”

Tämä on osoitus rooliteoreettisen tulkinnan heikkouksista, tutkittaessa poliittisen eliitin puheita ei huomioida kansalaisyhteiskunnan mahdollisesti ristiriitaisiakin roolikäsityksiä. Ympäristöjärjestöt syyttävät Norjan valtiota perustuslain rikkomisesta, tulevien sukupolvien elämän riskeeraamisesta, vedoten uusien öljylupien myöntämiseen arktiselle alueelle. Oikeudenkäynti on selkeä osoitus kansalaisten ja valtion roolikäsitysten eroavaisuudesta (Greenpeace International 2017).

Ilmastonmuutoksen vastustajan roolia rakennetaan myös kertomalla Norjan toiminnasta muutoksen seurauksiin vastaamisessa. Ulkoministeri Brende ymmärtää ilmastonmuutoksen aiheuttavan ongelmia eri alueilla ja on valmis auttamaan hädässä olevia. Vastuunkantajan rooliin asettuminen kuitenkin mahdollistaa sen, että hän painottaa ilmastonmuutoksen seurauksien haavoittuvuuteen (engl. *root causes of climate vulnerability*) vastaamista, eikä itse ilmastonmuutoksen syihin puuttumista:

Kuitenkin, on selvää, että ilmastonmuutoksella on jo nyt vaikutuksia maankäyttöön, ruokaan sekä taloudellisiin mahdollisuuksiin miljoonille, ellei miljardeille ihmisille. Se vaikuttaa myös meidän turvallisuuteemme. Jotta voimme pienentää ilmastonmuutoksen negatiivisia vaikutuksia, täytyy meidän vauhdittaa ponnisteluja ilmastonmuutoksen seurauksien haavoittuvuuteen vastaamisessa.¹⁵ (Brende 2015b)

Aineistoni puheissa Norjan rooli ilmastonmuutoksen vastustajana on hyvin näkyvä. Pohjan Norjan vahvalla roolille ilmastonmuutoksen vastustajana antaa sen jo olemassa olevan vihreän toimijan maine.

5.1.3. Johtajan rooli norjalaisessa aineistossa

Norjan roolia johtajana arktisella alueella ja ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa rakennetaan vahvasti maantieteellisen aseman varaan. Johtajan roolia rakennetaan korostamalla puheissa pohjoisen alueen ja etenkin pohjoisten merien merkitystä Norjalle. Pohjoinen nähdään niin oleellisena osana Norjaa, että sen nähdään antavan luonnollinen asema johtajana. Myös historiaa käytetään oikeuttamaan Norjan itseoikeutettu asema vahvana arktisena toimijana.

¹⁵ However, it is clear that climate change is already affecting access to land, food and economic opportunities for millions, if not billions, of people. And this is affecting our security. In order to reduce the negative consequences of climate change, we need to step up efforts to address the root causes of climate vulnerability and fragility.

Norjan omassa arktisessa Arctic Frontiers – konferenssissa sekä pääministeri Solberg (2014) että ulkoministeri Brende (2016) korostavat Norjan maantieteellistä sijaintia oikeuttaessaan johtajan roolia. Norjan pääministeri Solberg lähtee rakentamaan alueellista johtajuutta kotoa käsin. Kun johtajuus rakennetaan kotona, voi Norja toimia johtajana myös kansainvälisesti ilmastonmuutokseen liittyvissä asioissa:

Rakentamalla kompetenssia kotona ansaitsemme vahvemman äänen maailman näyttämöllä ja voimme ottaa johtavan roolin niin alueellisten kuin globaalien teemojenkin kohdalla, kuten vastaamalla ilmastonmuutoksen syihin, hallitsemalla jään sulamisen vaikutuksia, vahvistamalla öljyvuotoon varautumista ja vastaamista, sekä parantamalla terveysoloja ympäri Arktista.¹⁶ (Solberg 2014)

Johtajan rooli viittaa niin alueelliseen johtajuuteen kuin ilmastonmuutokseen vastaamiseenkin. Alueellista johtajuutta rakennetaan pohjaten alueen historiaan sekä pohjoisen tärkeyteen. Ulkoministeri Brende (2016) korostaa puheessaan maantieteen merkitystä. Pohjoinen on ollut suuri osa Norjan identiteettiä ja talouden rakentamista jo vuosisatoja. Myös meren maantieteellistä merkitystä korostetaan:

Norja on johtava arktinen valtio. Toisin kuin useimmat muut arktisen valtiot, Norja on jo vuosisatoja säilyttänyt vahvan läsnäolon pohjoisessa. Kansakuntana olemme ja olemme aina olleet riippuvaisia pohjoisen tuloista. Tänäpäin 10 % Norjan väestöstä asuu napapiirin pohjoispuolella. 80 % meristämme on napapiirin pohjoispuolella. Norja aikoo toimia tärkeässä roolissa määrittämässä tulevaisuuden suuntaa Arktisella.¹⁷ (Brende 2016)

Toisin kuin muut arktiset valtiot, Norja on ollut läsnä alueella jo vuosisatoja. Pohjoisen alueen merkitys Norjan kansantaloudelle on kiistaton. Pohjoinen ja meri ovat oleellinen osa Norjan identiteettiä. Identiteetin kautta myös Norjan rooli kansainvälisessä järjestelmässä muotoutuu paljolti pohjoisen ja merien kautta. Brende (2016) korostaa Norjan olevan merellinen suurvalta jo lukuisien sukupolvien ajan.¹⁸ Norjan viennistä 90 % tulee avomerellä tapahtuvasta toiminnasta ja resursseista¹⁹ (Helgesen 2015). Korostamalla pohjoisten tulojen merkitystä rakennetaan Norjalle nimenomaan arktisen johtajan roolia. Johtajan roolia rakennetaan myös

¹⁶ By building competence at home, we will gain a stronger voice on the world stage and be able to play a leading role on issues of regional and global common concern, such as addressing the root causes of global warming, managing the effects of melting ice, strengthening oil spill preparedness and response, and improving health conditions across the circumpolar Arctic.

¹⁷ Norway is a leading Arctic nation. Unlike most other Arctic nations, Norway has for centuries maintained a strong presence in the North. As a nation we are and have always been dependent upon income generated in North. Today 10 per cent of Norway's population live north of the Arctic Circle. 80 per cent of our sea areas are located north of the circle. Norway intends to play a major role in defining the future direction for the Arctic.

¹⁸ Norway has been a maritime superpower for generations. We have always been a nation of seafarers and fishermen.

¹⁹ Almost 90 % of our export revenues are from offshore economic activities and resources. Our long coastline, maritime traditions and ability to innovate go hand in hand.

ulkopolitiikan saralla. Valtiosihteeri Tore Hattrem (2016) sanoo pohjoisten alueiden olevan Norjan tärkein ulkopoliittinen prioriteetti.²⁰ Pohjoisen korostaminen ulkopoliitikassa on yleistä myös muilla arktisilla valtioilla.

5.1.4. Vastuunkantajan rooli norjalaisessa aineistossa

Vastuunkantajan rooli on rooli, jota rakennetaan Norjan poliittisen eliitin puheissa vahvasti. Roolia rakennetaan viittaamalla Norjan vastuuseen huolehtia ympäristön ja meren hyvinvoinnista. Vastuunkantajan roolia rakennetaan myös puhumalla vastuusta tuottaa energiaa maailmaan, jossa väestö kasvaa. Vastuunkantajan rooliin asettuminen tarjoaa keinon yrittää ratkoa ristiriitaa, jonka eteen ilmastonmuutos valtiot asettaa: Yhtäältä valtioiden edustajat tiedostavat, että ilmastonmuutos on aikamme keskeisiä haasteita. Samaan aikaan ne joutuvat vaalimaan ”kilpailukykyään” sen taloudellisen mallin puitteissa, joka ilmastonmuutoksen on aiheuttanut. Tällaiseen roolin asettuminen on yritys kantaa vastuuta ympäristönsuojelusta samalla kuin valtio jatkaa öljyn- ja kaasunpurausta. Vastuusta puhutaan myös velvollisuudella ruokkia maailman kasvavaa väestöä meren antimilla. Vastuunkantajan roolia liittyen ruuan- ja energiantuotantoon rakennetaan viittaamalla globaaliin väestönkehitykseen ja Norjan vastuuseen vastata siihen. Norja pystyy ottamaan vastuunkantajan roolin perinteisen rooliteoreettisen kansainvälisen sosiaalisen järjestelmän ulkopuolelta, pohjaten globaaliin väestönkehitykseen.

Väestönkasvu luo mahdollisuuden tuoda Norja esiin vastuunkantajana, joka tuottaa ruokaa ja energiaa kasvavalle globaalille väestölle. Pääministeri Solberg (2017) asettaa Norjalle vastuun ruokkia maailman kasvavaa väestöä meren antimilla. Myös vastuunkantajan roolissa merien merkitystä Norjalle korostetaan useassa puheessa: Meri nähdään resursseina ja mahdollisuutena ruokkia ihmisiä:

Jotta voimme ruokkia kasvavaa maailman väestöä, me tulemme tarvitsemaan terveet ja tuottavat valtameret. Tämä edellyttää, että löydämme tasapainon elävien meriresurssien kestävä käytön ja suojelun välillä.²¹ (Solberg 2017)

²⁰ The High North is Norway's most important foreign policy priority.

²¹ In order to feed the rising world population, we will need healthy and productive oceans. This requires that we find a balance between sustainable use and the protection of living marine resources.

Myös Ulkoministeri Brende (2016) rakentaa Norjan roolia vastuunkantajana mainitsemalla merien ruokkivan ihmisiä ja tuottavan 36 miljoonaa aterialla päivittäin²². Ilmasto- ja ympäristöministeri Helgesen korostaa merien hallinnan ja suojelun tärkeyttä sekä Norjan vastuuta asiassa:

Norja on hyvin tietoinen vastuustaan, yhdessä Venäjän kanssa, maailman suurimman turskakannan kestävästä hallinnasta Barentsinmerellä. Jos kantaa hallitaan hyvin, jatkaa se taloudellista turvaamista kaikille kalatalouden ympärillä toimiville. Mutta vielä tärkeämmin: se edesauttaa terveellisen ruokavalion jatkumista seuraaville sukupolville²³. (Helgesen 2015)

Merien ja kalakannan suojelun ja kestävä hallinnan nähdään olevan tärkeää taloudelle, mutta myös, jotta Norja voi turvata ruokaturvallisuutta maailman kasvavalle väestölle. Puheiden perusteella Norja ottaa vakavasti roolinsa ruuan tuottajana tulevaisuudessa. Meriä arvostetaan nimenomaan niiden resurssien takia. Öljy- ja kaasuteollisuuden ollessa paikoittain ristiriidassa kalateollisuuden kanssa voidaan merien hyvinvointia korostamalla vahvistaa vastuunkantajan roolia.

Vastuunkantajan roolia luodaan myös puhuttaessa energiantuotannosta. Norja perustelee vastuunkantajan rooliaan kertomalla velvollisuudestaan tuottaa energiaa Euroopan energiaturvallisuuden vuoksi. Ulkoministeri Brende (2016) rakentaa vastuunkantajan roolia Arctic Frontiers – konferenssissa viittaamalla Euroopan energiaturvallisuuteen:

Norja on toiseksi suurin kaasun toimittaja Euroopan markkinoilla – vastaamme 20 %: iin kysynnästä. Meillä on suuri rooli varmistaessamme Euroopan energiaturvallisuutta. [...] Norjan energiantuotanto tuottaa energiaa suureen osaan Eurooppaa, se voi myös tehostaa kehitystä arktisella alueella. Mutta meidän tulee työskennellä fiksummin, turvallisemmin ja tehokkaammin vähentääksemme kuluja ja riskejä tuotannossa²⁴. (Brende 2016)

Vastuunkantajan rooli energiateollisuuden saralla rakentuu Norjan asemaan öljy- ja kaasuvaltiona. Norja on perinteisesti ollut vahva öljyvaltio. Norja on rakentanut kansantaloutensa energian varaan. Vastuu tuottaa energiaa on luonnollinen rooli Norjalle. Roolia luodaan Brenden puheessa (2016) mainitsemalla energiantuotannon kehittävä myös

²² Globally, Norwegian seafood provides 36 million meals every day.

²³ Norway is very aware that it is responsible, together with Russia, for the sustainable management of the world's largest cod stock in the Barents Sea. If well-managed, it will continue to be an economic asset for everyone involved in the fish industry. But even more important: It will contribute to a healthy diet for generations to come.

²⁴ Norway is the second largest supplier of gas to the European market – meeting 20 per cent of the demand. We play a major part in ensuring European energy security. [...] Norway's energy production powers much of Europe; it can also power development in the Arctic. But we must work smarter, safer and more efficient to lower the costs and risks in production.

arktista aluetta, samalla kun se turvaa Euroopan energiansaantia. Helgesen (2015) taas kertoo globaalin energiantarpeen tulevan kasvamaan ja mainitsee puheessaan Norjan uudet öljynporaus-hankkeet:

Globaali tarve energialle tulee kasvamaan 35–40 prosenttia seuraavan kahdenkymmenen vuoden aikana, International Energy Agency:n mukaan. Kun muut alueet arktisesta tulevat helpommin saavutettavaksi, me pystymme tuottamaan enemmän energiaa alueelta.²⁵ (Helgesen 2015)

Uusien öljyn- ja kaasunporausasemien pystyttämistä perustellaan kasvavalla energiantarpeella. Öljyn- ja kaasunporauksessa korostetaan käytettävän tiukkoja ympäristömääräyksiä. Uusien öljynporausasemien aloittamista perustellaan globaalilla energiantarpeen kasvulla – Norja vain vastaa energiantarpeen kasvuun. Norja myös turvaa Euroopan energiaturvallisuutta, eli toisin sanoen antaa vaihtoehtoja Euroopalle Venäjän energiariippuvuuteen. Roolia vastuunkantajana energiateollisuuden saralla oikeutetaan ja rakennetaan Norjan käyttämien teknologioiden turvallisuudella, sekä Euroopan energiaturvallisuuden turvaamisella. Myös vastuunkantajan rooliin asettumisen mahdollistavat kansainvälisen sosiaalisen rakenteen ulkoiset asiat – kuten väestönkasvu.

Norja on yksi muutamista valtioista, jolla on aktiivista öljynporaustoimintaa arktisella alueella. Uusien lisenssien myöntäminen viittaa siihen, että öljyn- ja kaasunporaus Norjan aluevesillä arktisella alueella ei siis suinkaan ole loppumassa pian – päinvastoin. Myös vastuunkantajan rooli energiantuotannossa kuvastaa tätä kapitalistisen yhteiskuntamallin odotuksien mukaisesti toimivaa roolia talouskasvun ylläpitäjänä.

Norjan ottama vastuunkantajan rooli voidaan nähdä pyrkimyksenä ratkaista ristiriitaa ilmastonmuutoksen ja talouden välillä. Rooliin vastuunkantajana ei kuitenkaan sisällytetä vastuuta ilmastonmuutoksen syntymisestä. Ilmasto- ja ympäristöministeri Helgesenin (2015) näkemyksen mukaan öljy- ja kaasutoiminta arktisella ei ole pääsyy globaaliin ilmaston lämpenemiseen:

Globaalin ilmaston lämpenemisen syy ei ole ensisijaisesti öljy- ja kaasuaaktiiviteetit arktisella alueella, vaan pikemminkin päästöt ympäri maailmaa.²⁶ (Helgesen 2015)

²⁵ The global demand for energy will increase by 35–40 % over the next 20 years, according to the International Energy Agency. As other parts of the Arctic become more accessible, we will be able to produce more energy from the region.

²⁶ Global warming is not primarily caused by oil and gas activities in the Arctic, but rather by emissions from activities all over the world.

Vastuunkantajan rooliin sisällytetään vastuu pitää ympäristöstä huolta, mutta globaalin ilmastonmuutoksen syiden ei koeta liittyvän Norjan toimiin arktisella. Helgesenin ajatus on, että päästöt ympäri maailmaa ovat aiheuttaneet ilmastonmuutoksen, eivät arktisen alueen öljy- ja kaasuaktiiviteetit. Ajatus on sinänsä ongelmallinen, koska Norjan tuottamien öljyn ja kaasun käyttäminen nimenomaan kiihdyttää ilmastonmuutosta. Öljyn- ja kaasunporaus sinänsä ei aiheuta päästöjä, niiden käyttäminen aiheuttaa. Sama ajatus ilmastonmuutoksen syistä nousee muissakin puheissa – ilmastonmuutoksen koetaan johtuvan muun maailman toimien takia. Öljyn- ja kaasuntuotanto sekä niiden käyttäminen erotellaan kahdeksi erilliseksi asiaksi. Puheiden perusteella Norjan poliittinen eliitti kokee vastuun tuottaa energiaa tärkeämpänä asiana kuin ilmastonmuutoksen syiden tarkastelun.

Vastuunkantajan roolia rakennetaan myös suhteessa ympäristöön. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sen kertomista, että Norja tiedostaa taloudellisen toiminnan mahdolliset haitat ympäristölle. Taloudellisen toiminnan nähdään vaarantavan ympäristön tila, jollei toimintaa hoideta vastuullisesti. Taloudellisen toiminnan kehittymisen johdosta syntyviin mahdollisiin onnettomuuksiin on myös varauduttu. Arktiset valtiot ovat allekirjoittaneet Arktisen neuvoston puitteissa sopimuksen öljyonnettomuuteen vastaamisesta²⁷ (Eide 2013). Ulkoministeri Brenden puheessa (2013) vastuunkantajan roolia rakennetaan puhuttaessa arktisten valtioiden vastuusta suhteessa ympäristöön. Valtioiden ollessa toimijoita arktisella alueella on vastuu myös valtioilla. Norjan rooli ympäristöllisenä vastuunkantajana ilmenee myös korostamalla kestävää resurssien käyttöä. Resurssien käytön täytyy toimia ympäristön ehdoilla:

Suurilla mahdollisuuksilla on suuret vastuut. Ei vain arktisilla valtioilla, mutta kaikilla toimijoilla arktisella alueella. Varottaisiin arktisesta ”Kultakuumeesta”, sellaisesta kuin näimme kerran Länessä. Arktisella alueella meidän täytyy edetä vähitellen – askel askeleelta – seuraten korkeimpia ympäristö- ja turvallisuusstandardeja. Meidän täytyy varmistaa, että resurssien kehittäminen tapahtuu kestäväällä tavalla.²⁸ (Brende 2013)

Norja on vakaa pohjoismainen valtio, jonka odotetaan toimivan vastuullisesti. Vastuunkantajan rooli syntyy osaltaan Norjan omasta ymmärryksestä toiminnastaan, ja osaltaan kansainvälisen

²⁷ And today we sign the new instrument on Arctic marine oil pollution preparedness and response. Through this agreement, we will improve our ability to cooperate on responding to any oil spills in the Arctic Ocean. The agreement demonstrates that we, the Arctic states, are shouldering our responsibility.

²⁸ With major opportunities come major responsibilities. Not only for the Arctic states, but for all stakeholders in the Arctic. I would warn against a “Gold rush” like the one we once saw in the West.

In the Arctic we need to go forward gradually – step by step – following high environmental and safety standards. We have to make sure that the development of the resources is conducted in a sustainable manner. Brende 2013.

yhteisön roolirepertuaarista, jossa Norjalla on tietty paikka: Siihen kohdistuu määrättyjä rooliodotuksia. Norja onkin toiminut eräänlaisena moraaliyrittäjänä. Harald Müller liittää Norjan yhdeksi keskisuurista valtioista (engl. *middle power*), joilla on kokoonsa nähden paljon moraalista valtaa kansainvälisissä kysymyksissä liittyen esimerkiksi ihmisoikeuksiin, ympäristökysymyksiin sekä kehitysapuun. Näiden valtioiden roolikäsitys muodostuu nimenomaan siitä, että nämä valtiot eivät ole suurvaltoja, vaan niiden toimintaa ohjaa halu toimia ”oikein”. (Müller 2011, 67 – 68.) Vastuunkantajan rooli sivuaa sekä johtajan että esimerkin rooleja. Vastuu tuottaa energiaa on myös sidoksissa taloudellisen kehittäjän rooliin.

5.1.5. Esimerkin rooli norjalaisessa aineistossa

Norjan poliittisen eliitin puheissa rakennetaan myös esimerkin roolia. Roolia luodaan kertomalla muun muassa Norjan (taloudellisesta) panostuksesta ja työstä ympäristöasioiden hyväksi ympäri maailmaa. Myös vihreän teknologian kehittämistä korostetaan luotaessa roolia. Esimerkin roolin omaksumisen mahdollistavat pitkälti Norjan kansalliset toimet hiilidioksidipäästöjen vähentämisessä.

Norja on rahoittajana Green Climate Fundissa, joka on United Nations Framework Convention on Climate Change -järjestön jäsenvaltioiden perustama ilmastorahasto. Rahasto pyrkii auttamaan valtioita ilmastonmuutoksen vaikutuksiin sopeutumisessa. Esimerkin roolia rakennetaan esimerkiksi kertomalla Norjan panostuksesta, ilmastokokouksessa Solberg (2015) painottaa Norjan roolia yhtenä päälahjoittajista ilmastotaloudessa (engl. *climate finance*) ja kertoo, että Norja aikoo lisätä merkittävästi lahjoituksiaan.²⁹ Norja on suuri lahjoittaja myös REDD+ ohjelmassa, joka on metsien suojeluun keskittyvä YK:n alainen ohjelma³⁰ (Brende 2015b).

²⁹ Norway is also a major contributor in the field of climate finance. We intend to remain so.

The Green Climate Fund is now ready for business. I am pleased to announce today that Norway will significantly increase its contributions. If the Fund secures verified emission reductions from deforestation and forest degradation in developing countries, we will double our contribution by 2020..

³⁰ Reducing emissions from deforestation and forest degradation (REDD+) has proven a viable model, showing results in countries like Brazil, Ethiopia and Peru. Norway is committing three billion NOK every year to these efforts through our Climate and Forest Initiative.

Esimerkin roolia rakentavat myös Norjan omat toimet hillitä päästöjä. Puheissa Norjan toimia korostetaan, ulkoministeri Brende (2015d) korostaa Norjan olevan ensimmäisiä maita, jotka esittelivät hiiliveron. Hiiliveron tuominen on kiihdyttänyt investointeja uusiutuviin energiamuotoihin sekä energiansäästökeinoihin.³¹ Norja onkin työskennellyt aktiivisesti vihreän teknologian puolesta viime vuosina. Norja toimii aktiivisesti uusiutuvien energiamuotojen saralla ja on profiloitunut vihreänä edelläkävijänä. Norjan omasta energiankäytöstä 99% tulee vesivoimasta (Statkraft 2017). Hallitus on myös esittänyt lain, jonka mukaan vuoteen 2020 mennessä öljynkäyttö rakennusten lämmittämisessä kiellettäisiin kokonaan (Kokkonen 2017). Valtio tukee verotuksellisesti sähköautoja. Sähköautoliiton mukaan jopa 15–20 % uusista autoista on sähköautoja (Electric Vehicle Union 2017). Luku on huomattavasti korkeampi verrattuna muihin pohjoismaihin. Myös Norjan valtion eläkerahaston vetäytyminen kivihiltä tukevista yhtiöistä on saanut paljon julkisuutta (Kuusisalo 2015).

Norjan rooli esimerkkinä pohjaa siis todellisiin toimiin, mutta rooli on ristiriidassa taloudellisen kehittäjän roolin kanssa. Vihreiden tekojensa rinnalla Norjan hallitus on samanaikaisesti myöntänyt lukuisia uusia öljyn- ja kaasunporauslupia Norjan- sekä Barentsinmerelle. Öljy- ja kaasuteollisuuden perustellaan tarjoavan vaihtoehtoja kivihiiilen käytölle olemalla ilmastoystävällisempää.

5.2. Venäjän aineistosta nousevat roolit

Myös Venäjän poliittisen eliitin puheista erottui kaksi kantavaa teemaa. Ne ovat arktisen alueen taloudellinen kehittyminen sekä sen haavoittuvan ympäristön säilyttäminen. Myös yhteistyön korostaminen on vahva teema Venäjällä.

Arktisen alueen taloudellista hyödyntämistä korostetaan paljon. Taloudellisen kehittäjän rooli on hyvin vahva, sitä rakennetaan muun muassa korostamalla maantieteellistä aluetta sekä arktisen alueen historiaa Venäjällä. Taloudellisen kehittäjän roolin ei myöskään Venäjän rooleissa nähdä olevan ristiriidassa ympäristön hyvinvoinnin kanssa. Ympäristöstä halutaan pitää huolta ja sitä suojellaan. Puheissa taloudellisen hyödyntäjän roolia rakennetaan

³¹ Norway was one of the first countries to introduce a carbon tax. It has spurred investments in renewable energy and energy efficiency solutions.

ympäristön muutoksen pohjalle, ympäristössä tapahtuvien muutoksien nähdään olevan mahdollistaja taloudelliselle kehitymiselle arktisella alueella. Ympäristön tilaa pyritään parantamaan ilmastonmuutoksen vastustajan, suojelijan, esimerkin sekä vastuunkantajan roolien kautta. Näiden ei nähdä olevan ristiriidassa taloudellisen kehittäjän roolin kanssa. Venäjän poliittisen eliitin puheissa myös yhteistyön edistäjän roolia korostetaan.

Roolit ovat hyvin samankaltaisia Norjan poliittisen eliitin puheista löytyneiden roolien kanssa. Venäjän puheissa ilmastonmuutoksesta ei juurikaan puhuta ilmastonmuutoksena, mutta arktisen luonnon merkitystä korostetaan. Myös vastaamista erilaisiin ympäristöongelmiin korostetaan. Ilmastonmuutoksesta ei puhuta samassa laajuudessa kuin Norjan puheissa – sana ilmastonmuutos (engl. *climate change*) mainitaan vain Pariisin ilmastokokouksessa (Putin 2015), ympäristöministeri Donskoin puheessa Arktisen neuvoston ministeritapaamisessa (Donskoi 2015) sekä ilmastonmuutosta kyseenalaisten Arktisessa foorumissa Arkangelissa (Putin 2017b). Norjan rooleista poikkeavat roolit ovatkin ilmastonmuutoksen kieltäjän rooli sekä turvallisuuden korostajan rooli.

Norjan ja Venäjän poliittiset järjestelmät eroavat toisistaan. Norja on parlamentaarinen perustuslaillinen monarkia. Venäjä taas on liittovaltio, jota voidaan kuvata semipresidentiaaliseksi. Tällöin presidentillä on todellista, ei vain muodollista valtaa. Venäjän poliittisen eliitin puheotanta on jokseenkin rajoittunut, sillä viisi seitsemästä puheesta on Venäjän presidentti Vladimir Putinin pitämiä. Tätä perustelee se, että Putin presidenttinä on kuitenkin valtion pääasiallinen johtaja, joten hänen voidaan nähdä olevan legitiimi rooliteorian mukainen valtion ääni. Puheen esittämisen konteksti vaikuttaa rooleihin. Ilmastokokouksissa pidetyt puheet korostavat esimerkin roolia, kun taas arktisissa yhteyksissä pidetyissä puheissa taloudellinen kehitys sekä ympäristönsuojelu korostuvat. Käsittelen eri roolit hieman eri tavoin seuraavassa kappaleessa. Jotkin roolit käsittelen yhdessä, niiden ollessa vahvasti limittyneitä toisiinsa. Jotkin roolit käsittelen erikseen. Tuon esille valtion politiikkatoimia niiden liittyessä rooleihin. Käsittelen roolit eniten ilmenevästä roolista vähiten ilmenevään rooliin.

5.2.1. Taloudellisen kehittäjän rooli venäläisessä aineistossa

Analysoimassani aineistossa taloudellisen kehittäjän rooli on Venäjän näkyvin rooli. Taloudellisen kehittäjän rooli pohjaa Venäjän asemaan öljy- ja kaasuvaltiona. Myös Venäjän tapauksessa taloudellisen toiminnan kerrotaan tapahtuvan ympäristön ehdoilla. Venäjän poliittisen eliitin puheissa taloudellisen kehittäjän roolia rakennetaan kuitenkin vahvemmin talouden kannalta kuin Norjan puheissa. Keskeinen ero norjalaisen ja venäläisen aineiston välillä on, että vaikka Venäjä rakentaa taloudellisen kehittäjän roolia sovussa ympäristön kanssa, aineistossa taloudellisen kehittäjän roolia ei pyritä perustelemaan muilla, kuin talouden edistämisen argumenteilla.

Taloudellisen kehittäjän roolia rakennetaan lähes kaikissa aineistoni puheissa. Myös Venäjän tapauksessa roolin rakentamisen lähtökohta on Venäjän asema öljyvaltiona. Venäjä on valtio, jonka talous pohjaa fossiilisiin polttoaineisiin: samaan tapaan kuin Norja, se on sidoksissa globaaliin fossiilikapitalismiin. Arktinen alue on Venäjälle erityinen – suuri osa valtiosta sijaitsee napapiirin yläpuolella. Arktisen alueen resurssit ovat hyvin merkityksellisiä Venäjälle, ja jo senkin takia taloudellisen kehittäjän rooli on tärkeä Venäjälle. Venäjän valtion budjetin tuotosta noin puolet tulee öljyn- ja kaasuntuottamisesta (Simola & Solanko 2017, 31). Venäjä on toiminut aktiivisesti öljyn- ja kaasunporauksen parissa arktisella alueella. Ensimmäinen öljykenttä arktisella alueella löydettiin vuonna 1982 Barentsinmereltä (Oil of Russia 2012). Vuonna 2013 Venäjä aloitti ensimmäisen kaupallisen avomeren öljynporauksen Prirazlomnoyessa Pechoran merellä. Öljyn hinnan laskeminen ei ole vaikuttanut Prirazlomnajan toimintaan – päinvastoin öljyn tuottaminen siellä on kasvanut viime vuosina. (Simola & Solanko 2017, 29.) Kesällä 2017 Rosneft aloitti öljynporauksen Laptevinmerellä (Rosneft 2017). Shtokmanin avomeren kenttää on kehitetty vuosia. Venäjän arktisella alueella on laillista toimia öljyn- ja kaasunporauksen parissa vain, jos yritys on valtion enemmistöomisteinen, ja jos se on toiminut alueella vähintään viisi vuotta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että ainoat mahdolliset toimijat Venäjän arktisella alueella ovat Gazprom sekä Rosneft tai heidän kanssaan liittoutuneet yritykset. (Oil Price 2017.) Gazprom tuottaa noin kaksi kolmasosaa Venäjän kaasusta, ollen hyvin dominoiva toimija kaasusektorilla (Simola & Solanko 2017, 12). Kaasu- ja öljysektori nivoutuu vahvasti poliittiseen järjestelmään. Valtioomisteiset Rosneft ja Gazprom ovat valtavia toimijoita, ja niillä on vaikutusvaltaa myös

Kremlissä. Venäjän arktisen alueen öljyn- ja kaasunporaus on kokenut taloudellisia haasteita. Viime vuosina öljyn hinnan ollessa alhainen Venäjä on joutunut jäädyttämään joitain arktisen alueen megaprojektejaan. Myös Ukrainan kriisin jälkeiset sanktiot ovat vaikuttaneet uusien projektien kehitykseen (Tynkkynen, julkaistaan 2018).

Taloudellisen kehittäjän roolin rakentuminen pohjaa siis Venäjän asemaan öljy- ja kaasuvaltiona. Taloudellisen kehittäjän roolia rakennetaan valtion poliittisen eliitin puheissa kertomalla uusista hankkeista arktisella alueella sekä kertomalla niiden merkityksestä. Presidentti Putin (2017b) kertoo arktisen alueen sisältävän valtavan määrän koskemattomia resursseja, ja että alue on tärkeä osa sekä Venäjän että kansainvälisen talouden tulevaisuutta.³² Globaali talousjärjestelmä ja sen oletettu kehitys tarjoavat areenan, jossa Venäjän roolia taloudellisena kehittäjänä on mahdollista tuoda esiin. Taloudellisen kehittäjän roolissa esiintyminen pohjaa osaksi ilmastonmuutoksen mahdollistamiin kehityksiin. Presidentti Putinin (2014b) mukaan Venäjän puoleisella arktisella alueella on noin 1,6 triljoonaa tonnia energiavarantoja.³³

Venäjän poliittisen eliitin puheissa ilmastonmuutos on ilmiö, jota vastaan taistellaan, mutta joka myös mahdollistaa uusia (taloudellisia) kehityskulkuja. Noin puolet Venäjän verotuloista tulee energiasektorilta. Öljyn hinnan laskeminen ja Krimin valtauksen jälkeiset sanktiot ovat vaikuttaneet negatiivisesti Venäjän talouteen vuoden 2014 jälkeen. (Hartikainen 2018.) Nykyisen öljyn hinnan nousemisen arvioidaan kohentavan Venäjän talouden tilaa, IMF:n arvioiden mukaan Venäjän talous tulee kasvamaan 1,6 prosentin vuosivauhtia lähivuosina (International Monetary Fund 2018). Kuten Norjankin taloudellisen kehittäjän roolissa, myös Venäjän tapauksessa ilmastonmuutoksen myötä sulava jääpeite mahdollistaa Venäjän asettumisen taloudellisen kehittäjän rooliin. Taloudellisen kehittäjän roolia rakennetaan puhuttaessa ilmastonmuutoksesta, se mahdollistaa koillisväylän aktiivisemmän käytön ja tuo

³² As for the Arctic, we certainly see Russia's future in it, as well as the future of the global economy. It possesses huge untouched reserves of natural resources, and it is at the crossroads of many international interests. If we find the tools of tackling our problems here, it will inspire us to address problems in other parts of the world by similar means.

³³ According to experts, the overall energy reserves of Russia's Arctic section exceed 1.6 trillion tons, while the continental shelf holds almost a quarter of all the hydrocarbon resources on the entire world sea shelf.

taloudellista etua Venäjälle jo lähitulevaisuudessa³⁴ (Putin 2017a). Presidentti Putin (2017b) kertoo Arkangelin kokouksessa ilmastonmuutoksen luovan suotuisat olosuhteet taloudelliselle toiminnalle alueella, samoin kuin ympäristö- ja luonnonvaraministeri Sergey Donskoi (2015):

Tämä näyttää, että ilmastonmuutos luo otollisemmat olosuhteet taloudelliselle toiminnalle alueella. Jos tämä trendi jatkuu, me näemme mitä tapahtuu. Tänäpäin, 1,4 miljoonaa tonnia kuljetetaan pitkin koillisväylää. Vuoteen 2035 mennessä, tämä luku tulee olemaan 30 miljoonaa tonnia. Tässä teille kasvua.³⁵ (Putin 2017b)

Toinen oleellinen tekijä joka vahvistaa optimismia meidän osaltamme on ilmastonmuutos. [---] Navigointikausi koillisväylällä on pidentynyt huomattavasti viime aikoina. Tämä osoittaa, että edellytykset liikenteelle ovat paranemassa.³⁶ (Putin 2017b)

Ilmastonmuutos ja teknologiset saavutukset tekevät arktisesta alueesta, sen rikkauksista ja resursseista, avoimia kaupalliselle kehitykselle.³⁷ (Donskoi 2015)

Taloudellisen kehittäjän roolia rakennettaessa ilmastonmuutos kehystetään ennen kaikkea mahdollistajana. Ihmisen aiheuttaman ilmastonmuutoksen vaikutukset jääpeitteen ohenemiseen mahdollistavat arktisen alueen taloudellisen hyödyntämisen. Se mahdollistaa koillisväylän aktiivisemmän käytön ja sitä kautta Venäjän talouden kehityksen. Vaikka ilmastonmuutoksesta puhutaan venäläisessä aineistossa myös uhkaavaan sävyyn, rakennetaan siitä ennen kaikkea kehityksen mahdollistaja. Taloudellisen kehittäjän rooli ei Venäjänkään tapauksessa ole ristiriidaton. Useassa puheenvuorossa jossa roolia rakennetaan, mainitaan myös ympäristön hyvinvointi. Uusien investointien ja hiilivetyalueiden kehittämisen ohella muistetaan luonnon suojeleminen³⁸ (Putin 2014a).

³⁴ Changes in the ice conditions and the emergence of new, modern ships make the Northern Sea Route almost a year-round artery. At least I am certain this will happen in the near future in an effective and reliable manner that has great potential for the Russian and global economy.

³⁵ This shows that climate change provides more favourable conditions for economic activity in this region. If these trends continue, we can see what will happen. Today, 1.4 million tonnes of goods are shipped along the Northern Sea Route. By 2035, this will be 30 million tonnes. This is growth for you.

³⁶ The second essential factor that bolsters optimism on our part is climate change. [---]The period of navigation along the Northern Sea Route has been significantly expanding recently. This goes to show that transport capabilities are improving.

³⁷ Climate change and technological breakthroughs make the Arctic, its wealth and resources, accessible for commercial development.

³⁸ The plans to develop the Russian Arctic for the next few decades contain a number of major investment projects dealing with the development of hydrocarbon reserves on the Arctic shore and shelf and with the creation of new industrial facilities and transportation routes. Primarily I am referring to the revival of the Northern Sea Route. Therefore, now, as the Russian Arctic is going through a new stage of industrial, social, economic and infrastructural revival it is especially important to focus on nature preservation.

Sekä ympäristö- & luonnonvaraministeri Donskoi (2015) että ulkoministeri Sergey Lavrov (2016) huomioivat ympäristön hyvinvoinnin rakentaessaan taloudellisen kehittäjän roolia. He korostavat arktisen alueen kehittämistä ja ympäristöllisten standardien kunnioittamista:

Ilmastonmuutos ja teknologiset läpimurrot tekevät arktisen alueen, sen rikkauden ja resurssit, avoimeksi kaupalliselle kehittämiselle. Me olemme vakuuttuneita siitä, että tämän tulisi tapahtua vain sovussa korkeimpien ympäristöllisten kriteereiden kanssa ja kunnioituksella ihmisiä kohtaan, jotka asuvat alueella.³⁹ (Donskoi 2015)

Olemme avoimia yhteisille isoille projekteille alueella, myös Venäjän arktisella alueella. Tämä viittaa erityisesti öljy- ja kaasukenttien kehittämiseen, pohjoisen merireitin käyttämiseen lyhyimpänä tavarankuljetusreittinä Euroopan ja Aasian välillä, sekä teollisuus-, liikenne- sekä turismi-infrastruktuurin kehittämiseen. Olemme aina uskoneet, että taloudelliseen kehittymiseen arktisella alueella tulisi pyrkiä vain korkeimpien ympäristöllisten standardien kautta, ja kunnioituksella paikallista väestöä ja alkuperäiskansojen perinteistä elämäntyyliä kohtaan.⁴⁰ (Lavrov 2016)

Norjan pyrkiessä ratkaisemaan taloudellisen kehittäjän ja ilmastonmuutoksen vastustajan roolien ristiriitaa teknologisen kehityksen kautta, Venäjä pyrkii ratkaisemaan taloudellisen kehityksen ja ympäristön hyvinvoinnin välistä ristiriitaa kertomalla hankkeiden ”korkeista ympäristöllisistä standardeista”. Puhuttaessa talouden kehityksestä korostetaan samassa yhteydessä ympäristönsuojelun ja ympäristöturvallisuuden tärkeyttä. Taloudellisen kehittäjän rooli ja sen pyrkimys olla harmoniassa ympäristönsuojelijan roolin kanssa ilmenee lukuisissa puheissa kertomalla uusista hankkeista arktisella alueella ja korostamalla niiden ympäristöystävällisyyttä. Presidentti Putin (2014b) kertoo esimerkiksi uudesta satamasta arktisella alueella, Sabetasta Jamalin niemimaalla ja Prirazlomnayan avomeren öljynporauspisteestä, korostaen näiden merkitystä talouden kehittymiselle. Heti tämän jälkeen hän kertoo, että Venäjä on *kiinnostunut* alueen kestävästä kehityksestä.⁴¹

³⁹ Climate change and technological breakthroughs make the Arctic, its wealth and resources, accessible for commercial development. We are convinced that this should happen only in accordance with the highest environmental requirements and with due respect to the people living in the region and their traditional ways of life.

⁴⁰ We are open to joint implementation of large-scale projects in the region, including in the Arctic zone of the Russian Federation. This refers, in particular, to the development of oil and gas fields, the use of the Northern Sea Route as the shortest cargo transit route between Europe and Asia, and the development of industrial, transport and tourist infrastructure. We have always believed that the economic development of the Arctic should be pursued in compliance with the highest environmental standards, and with due respect for the people living in that region, and the traditional lifestyle of the indigenous peoples.

⁴¹ The construction of the Arctic seaport of Sabetta – a future checkpoint on this route – is proceeding at a good pace. A major liquefied natural gas facility is being created at the South Tambey field in Yamal. Our companies are beginning operations on the Arctic sea shelf. Just a few days ago the first oil was shipped from the Prirazlomnaya offshore platform in the Pechora Sea. [---] This is one of the major – if not the major project in the area: a huge platform featuring latest technology and materials – all firsts, an enormous project, practically our first step in developing the Arctic sea shelf. [---] I would like to stress that this country is interested in the region’s sustainable development based on cooperation and absolute respect of international law. With this goal

Taloudellisen kehittäjän rooli on vahva ja luonnollinen rooli Venäjän arktisella alueella. Arktisen alueen taloudellinen merkitys limittyy Venäjän kansainvälisessä yhteisössä tavoittelemaan suurvalta-asemaan. Suurvalta-aseman ylläpitäminen nykyjärjestelmässä edellyttää arktisen alueen resurssien hyödyntämistä. Veli-Pekka Tynkkynen on kutsunut tätä ”Venäjän omaksi arktiseksi paradoksiksi”. Venäjän arktinen paradoksi viittaa Venäjän tarpeeseen olla läsnä arktisella alueella sekä koillisväylällä pitääkseen yllä suurvaltastatustaan. Venäjän valtio, talous, politiikka sekä jopa kulttuuri ovat riippuvaisia öljyn- ja kaasuntuotannosta. Tämä ohjaa valtion ajamaan jopa kannattamattomia öljy- ja kaasuprojekteja arktisella alueella. (Tynkkynen, julkaistaan 2018.) Vaikka öljyn hinta on ollut alhainen, on uusia öljyn- ja kaasunporausprojekteja kehitetty, myös arktisella alueella jossa kustannukset ovat korkeampia. Monet Venäjän öljy- ja kaasuprojektit ovatkin olleet jäässä taloudellisten ongelmien takia, mutta niistä ei ole luovuttu.

Poiketen Norjan taloudellisen kehittäjän roolista, Venäjä ei pyri perustelemaan öljyn- ja kaasunporaustaan arktisella alueella muilla kuin Venäjän talouden tekijöillä.

5.2.2. Yhteistyön edistäjän ja lain noudattajan rooli venäläisessä aineistossa

Toisiksi vahvin Venäjän poliittisen eliitin puheista nouseva rooli on yhteistyön edistäjä. Aineistossa rakennetaan aktiivisesti roolia yhteistyön edistäjänä ja lain noudattajana arktisella alueella. Puheissa korostetaan yhteistyön merkitystä arktisella alueella niin talouden, ympäristönsuojelun kuin turvallisuudenkin saralla. Ulkoministeri Lavrov (2016) rakentaa yhteistyön roolia artikkelissaan kertomalla Arktisen neuvoston saumattomasta yhteistyöstä arktisen alueen puolesta. Arktisen neuvoston sisällä ei ole ”kerhoja”, vaan asioista päätetään yhdessä.⁴² Yhteistyön edistäjän rooliin on sidoksissa myös lain noudattajan rooli. Lain noudattajan roolia rakennetaan puheissa korostamalla lain ja etenkin kansainvälisen lain

in view, we maintain a constant exchange with our partners on issues pertaining to the Arctic, and we fully comply with international requirements for enhancing environmental security in the region.

⁴² The Arctic States have managed to combine their efforts in elaborating and implementing a positive, unifying and future-oriented agenda largely due to the constructive work performed by the Arctic Council, a unique forum which is not divided into "clubs". Its decisions are adopted by consensus and take into account the vital interests of all Arctic States with no exception. We are convinced that the experience of the Arctic Council can be also applied successfully in other regions of the world.

noudattamista. Lakiin turvaututaan myös arktisen alueen merialuevaateiden selvittämisessä.⁴³ (Lavrov 2016.)

Yhteistyön edistäjän roolia rakennetaan puheissa kertomalla Venäjän näkemyksistä yhteistyön merkityksestä. Ympäristö- ja luonnonvaraministeri Donskoi (2015) rakentaa roolia kertomalla Venäjän halusta vahvistaa alueellista yhteistyötä arktisella alueella. Venäjä ottaa vahvan yhteistyön edistäjän roolin korostamalla dialogin merkitystä:

Venäjä näkee arktisen alueen dialogin ja yhteistyön alueena, ja on kiinnostunut vahvistamaan kansainvälistä yhteistyötä tällä alueella, niin bilateraalilla kuin multilateraalillakin pohjalla. Uskomme että vain yhteistyöllä voimme saavuttaa menestystä, rauhaa sekä vakautta arktiselle alueelle.⁴⁴ (Donskoi 2015)

Myös roolia kansainvälisten sopimuksien noudattajana rakennetaan aktiivisesti. Sopimusten noudattamista korostetaan useassa dokumentissa, se halutaan mainita ääneen. Ympäristö- ja luonnonvaraministeri Donskoi (2015) korostaa Venäjän sitoutumista kansainvälisiin velvoitteisiin Arktisen neuvoston alaisuudessa.⁴⁵ Lain noudattajan roolia perustellaan eritoten kansainvälisellä oikeudella. Presidentti Putin (2014b) rakentaa Venäjän roolia lain noudattajana korostamalla Venäjän sitoumuksia kansainväliseen oikeuteen ja niiden noudattamista:

Haluaisin korostaa, että tämä valtio on kiinnostunut alueen kestävästä kehityksestä perustuen yhteistyöhön ja kansainvälisen oikeuden absoluuttiseen kunnioitukseen. Tämä tavoite mielessämme, me ylläpidämme jatkuvaa vuorovaikutusta partneriemme kanssa arktisen asioista, ja noudatamme täysin kansainvälisiä kriteereitä ylläpitääksemme ympäristön turvallisuutta alueella.⁴⁶ (Putin 2014b)

Yksi syy kansainvälisen oikeuden noudattamisen korostamisessa ovat viime vuosien kansainvälispoliittiset tapahtumat. Ilmastopimukset ja asettuminen niiden noudattajan rooliin ovat keino palauttaa mainetta kansainvälisen oikeuden noudattajana Ukrainan kriisin jälkeen.

⁴³ We are convinced that all the necessary conditions for enhancing this dialogue have been established: the international law clearly defines the rights of both coastal and other States. We are strongly committed to resolving any disputes through civilized negotiations. We hope that our Arctic Council colleagues are aware of the danger of assuming confrontational approaches and importing tensions as well.

⁴⁴ Russia sees the Arctic as a territory of dialogue and cooperation and is interested in strengthening international cooperation in this region, both on a bilateral and multilateral basis. In addition, we believe that only through collaboration can we bring prosperity, peace and stability to the Arctic.

⁴⁵ In particular, Russia has prepared the National Inventory Report for Black Carbon and Methane Emissions in the Russian Arctic as part of fulfilling its international commitments under the Arctic Council.

⁴⁶ I would like to stress that this country is interested in the region's sustainable development based on cooperation and absolute respect of international law. With this goal in view, we maintain a constant exchange with our partners on issues pertaining to the Arctic, and we fully comply with international requirements for enhancing environmental security in the region.

Venäjän on mahdollista asettua lain noudattajan rooliin ympäristökysymyksissä, sen ollessa mukana Pariisin sopimuksessa sekä Arktisen neuvoston puitteissa tehdyissä sopimuksissa.

Gritsenko ja Tynkkynen (2016, 4) ovat tutkineet Venäjän valtion viestintää arktisesta alueesta. Viestintä ei kuvasta tutkielmani pohjana olevan rooliteorian mukaista valtion sosiaalisesti rakentunutta roolia, mutta Gritsenkon ja Tynkkynen huomio on kuitenkin mielenkiintoinen: puhuttaessa ympäristöstä ja arktisesta alueesta kotimaiselle yleisölle korostetaan arktisten luonnonvarojen sosioekonomista merkitystä arktisen alueen ja Venäjän kehityksen kannalta. Ulkomaiselle yleisölle viestittäessä korostuu sitoutuminen kansainvälisiin normeihin ja periaatteisiin. (Gritsenko & Tynkkynen 2016, 4.) Valtion on näin mahdollista asettua kahteen eri rooliin, riippuen yleisöstä. Rooliteorian näkökulmasta kahdelle eri yleisölle suunnatut roolit voivat ilmetä erilaisina rooleina eri tilanteissa.

Lain noudattajan roolia perustellaan Venäjän luottamuksella kansainväliseen oikeuteen. Presidentti Putin (2017b) mainitsee Venäjän uskovan kansainvälisen oikeuden kykyyn ratkaista asia myös arktisen alueen merialuekiistoissa. Putin viittaa Venäjän ja Norjan ratkaistuun merialuekiistan Barentsinmerellä.⁴⁷ Näin presidentti Putin vakuuttaa Venäjän toiminnan nojaavan kansainväliseen oikeuteen myös (meri)rajakiistoissa ja Venäjän toimivan aina lakia kunnioittaen. Venäjä on ollut aktiivisena osapuolena merialueiden vaateiden kanssa kansainvälisen merioikeussopimuksen UNCLOS:in piirissä. Venäjä on luovuttanut UNCLOS:ille vaateen Venäjän aluevesien ulottamisesta aina Lomonosovin harjanteelle asti, vaadetta ei ole ratkaistu vielä.

5.2.3. Esimerkin rooli venäläisessä aineistossa

Selkeä Venäjän poliittisen eliitin puheissa rakentuva rooli liittyen ilmastonmuutokseen ja arktiseen alueeseen on esimerkkinä toimiminen. Roolia rakennetaan valtion poliittisen eliitin puheissa korostamalla Venäjän omaa toimintaa ja aktiivisuutta ympäristöongelmiin vastaamisessa arktisella alueella. Oma toimintaa ja aktiivisuutta perustellaan ilmastonmuutosta vastustavilla toimilla, joissa Venäjä kertoo olevansa edellä muita.

⁴⁷ We believe that the settlement of disputes must be based on justice and international law. We have done this in our relations with Norway. I am confident that if we respect this principle we will also come to an agreement with Denmark and the other Arctic nations.

Energiankäytön vähentymistä korostetaan. Kuten Norjankin tapauksessa, esimerkin roolin rakentaminen on pyrkimystä ratkaista ympäristön ja talouden ristiriita, esimerkin roolin kautta Venäjä voi osoittaa toimivansa aktiivisesti myös ympäristönsuojelun saralla.

Esimerkin roolia rakennetaan puheissa korostamalla Venäjän edelläkävijyyttä ilmastonmuutoksen estämisessä. Edelläkävijyydellä tarkoitetaan presidentti Putinin (2015) puheessa Kioton sopimuksen esimerkillistä noudattamista. Esimerkin roolin rakentamisen voidaan nähdä myös kuvastavan Venäjän pyrkimystä saada täysvaltaisen jäsenen arvo kansainvälisessä ilmastoliikkeessä. Pariisin ilmastokokouksessa presidentti Putin rakentaa esimerkin roolia korostamalla Kioton sopimuksen täyttämistä ja Venäjän aktiivista toimintaa ilmastonmuutoksen torjumisen saralla:

Olemme nyt enemmän kuin täyttäneet Kioton sopimuksen vaatimukset: Vuodesta 1991 vuoteen 2012 Venäjä ei ainoastaan pitäytynyt kasvihuonekaasujen määrässä; se vähensi päästöjään tässä ajassa. Tämä on säästänyt noin 40 miljardia tonnia hiilidioksidi-kaasua pääsemästä ilmakehään. Vertailun vuoksi kerron teille kollegani, kaikki päästöt yhteensä vuonna 2012 olivat noin 46 miljardia tonnia. Toisin sanoen, Venäjän ponnistelut ovat mahdollistaneet globaalien lämpenemisen hidastamisen melkein vuodella.⁴⁸ (Putin 2015)

Vaikka Venäjän roolia Kioton sopimuksessa on kritisoitu, (alkuvuoden ollessa 1990, jolloin Neuvostoliiton aikainen talous ja energiankulutus oli reilusti suurempi kuin Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen), korostetaan aineistoni puheissa Venäjän Kioton sopimuksen esimerkillistä toteutusta. Venäjä hyväksyi ja ratifioi Kioton sopimuksen vuonna 2004, vasta useaa vuotta sopimuksen teon jälkeen. Putinin luvut Venäjän päästöjen vähentymisestä ovat myös hieman harhaanjohtavia, United Nations Climate Change Secretariat'in taulukon mukaan vuodesta 1990 vuoteen 2012 (vuoden ero) Venäjän hiilidioksidi-päästöt ovat pienentyneet noin 850 miljoonaa tonnia (United Nations Climate Change Secretariat 2017).

Puheissa pyritään rakentamaan esimerkin roolia myös luomalla kuvaa Venäjästä korkeiden ympäristö-standardien luoja ja uusien energiaa säästävien keinojen kehittäjänä. Ympäristö- ja luonnonvaraministeri Donskoi (2015) sekä presidentti Putin (2015) rakentavat

⁴⁸ We have more than fulfilled our obligations under the Kyoto Protocol: from 1991 to 2012, not only did Russia have no increase in greenhouse gas emissions; it substantially reduced its emissions over this time. This has saved the equivalent of around 40 billion tonnes of carbon dioxide gas from entering the atmosphere. For comparison, let me tell you, colleagues, that total emissions by all countries in 2012 came to 46 billion tonnes. In other words, Russia's efforts have made it possible to slow down global warming by nearly a year.

esimerkin roolia kertomalla Venäjän tiukoista ympäristöllisistä vaatimuksista sekä edelläkävijänä olemisesta ympäristötekniikan alalla:

Vahvistamme tiukkoja ympäristöllisiä vaatimuksia valtiossamme. Jo tässä vaiheessa olemme kiinnostuneita siitä, kuinka varmistamme, että avomeritoiminnan kehittyminen ja muiden alueiden kehittyminen arktisella alueella on sopuoinnussa korkeimpien ympäristöllisten standardien kanssa, koska epäonnistumisen hinta haavoittuvassa ja uniikissa arktisessa ympäristössä on liian suuri.⁴⁹ (Donskoi 2015)

Venäjä jatkaa panostaan yhteiseen yritykseen estää ilmaston lämpenemisen. Vuoteen 2030 mennessä aiomme vähentää kasvihuonekaasujamme 70 % vuoden 1990 päästöistä. Me aiomme saavuttaa tämän keinoilla, jotka sisältävät ennennäkemättömiä energiansäästöratkaisuja sekä uutta nanoteknologiaa.⁵⁰ (Putin 2015)

Ympäristöteknologia mahdollistaa esimerkin roolin ottamisen. Presidentti Putin sisällyttää uudet keksinnöt osaksi Venäjän esimerkkinä oloa ja edelläkävijyyttä. Hänellä on vakaa luottamus uuden tekniikan kehittämiseen. Kuten Norjankin roolissa, Venäjä pohjaa rooliaan teknologiauskoon. Putinin puheenvuoroissa korostuu myös arktisen alueen taloudellisen kehittämisen ja ympäristönsuojelun harmonia. Vaikka Venäjä toimii kapitalistisen talousmallin mukaisesti, tiedostetaan arktisen alueen ympäristön suojelun merkitys.

Esimerkin roolia rakennetaan myös taloudellisten lahjoitusten kautta. Ympäristö- ja luonnonvaraministeri Donskoi (2015) tuo ilmi Venäjän roolia esimerkkinä puheessaan Arktisen neuvoston kokouksessa kertomalla Venäjän (taloudellisesta) panostuksesta Arktisen neuvoston ympäristöprojekteihin.⁵¹ Taloudellista panostusta ei kuitenkaan Venäjän esimerkin roolissa korosteta niin paljon kuin Norjan tapauksessa.

⁴⁹ We enforce strict environmental requirements in our country. Already at this stage we are concerned with how to ensure that offshore development and development of other deposits in the Arctic is in compliance with the highest environmental standards, because the cost of a failure in the fragile and unique Arctic environment is too high.

⁵⁰ Russia will continue to contribute to the common effort to prevent global warming. By 2030, we plan to reduce our greenhouse gas emissions by 70 percent of the 1990 base level. We will achieve this through measures that include use of breakthrough energy-saving solutions and new nanotechnology.

⁵¹ As Minister of Natural Resources and Environment of the Russian Federation I would like to highlight the successful launch of the Project Support Instrument to support environmental projects of the Arctic Council, which took place last year. Russia contributed 5.0 million EUR to this fund in 2014 and the same amount has already been allocated this year. This is a concrete example of Russia's responsible attitude towards fulfilment of its international commitments, including the preservation of the fragile Arctic ecosystem.

5.2.4. Ilmastonmuutoksen vastustajan rooli venäläisessä aineistossa

Venäjän poliittisen eliitin puheissa ilmastonmuutoksesta ei juuri puhuta muualla kuin Pariisin ilmastokokouksessa (Putin 2015). Ympäristö- ja luonnonvaraministeri Donskoi (2015) mainitsee ilmastonmuutoksen yhdessä puheessaan. Se ei kuitenkaan estä presidentti Putinia rakentamasta roolia ilmastonmuutoksen vastustajana. Pariisin ilmastokokouksessa presidentti Putin (2015) rakentaa Venäjälle vahvan toimijan roolia ilmastonmuutoksen vastustamisessa. Hän rakentaa roolia kertomalla ilmastonmuutoksen seurauksista, hurrikaaneista, tulvista, kuivuudesta ja muista ääri-ilmiöistä.⁵² Kertomalla näistä presidentti Putin näyttää tiedostavansa ilmastonmuutoksen vakavuuden. Ilmastonmuutoksen vastustajan roolia luodaan myös kertomalla Venäjän omista toimista energiankulutuksen vähentämisessä ja korostamalla Venäjän halua saada aikaan ja sitoutua uuteen UNFCCC ilmastopöytäkirjaan⁵³ (Putin 2015).

Venäjä sitoutui Pariisin ilmastopöytäkirjaan vuonna 2015, vaikkakaan ei ole vielä ratifioinut sopimusta. Venäjän ilmastopoliittikkaa on leimannut valtion riippuvaisuus fossiilisista polttoaineista sekä laaja ilmastodenialismi. Vasta vuonna 2005 Venäjän Tiedeakatemia pääsi yksimielisyyteen ilmastonmuutoksen johtumisesta antropogeenisistä kasvihuonekaasuista. (Tynkkynen & Tynkkynen, julkaistaan 2018, 1–2.)

Ilmastonmuutos mainitaan myös Arkangelin kansainvälisessä foorumissa, mutta lähinnä kyseenalaistavaan sävyyn. Muissa tutkielmani puheissa ilmastonmuutoksesta ei juurikaan puhuta. Siihen viitataan muutaman kerran globaalina lämpenemisenä (engl. *global warming*). Ympäristö- ja luonnonvaraministeri Donskoi (2015) sekä ulkoministeri Lavrov (2016) molemmat viittaavat Arktisen neuvoston *Framework for Action on Enhanced Black Carbon*

⁵² Climate change is one of the most serious challenges humanity faces today. Hurricanes, floods, droughts and other extreme weather phenomena caused by global warming are causing ever-greater economic losses and destroying our familiar and traditional environment. The quality of life of everyone on this planet, economic growth and sustainable social development of entire regions depend on our ability to resolve the climate problem.

⁵³ Russia is taking active measures to address global warming. Our country is now one of the world leaders for the rate at which we are reducing our economy's energy consumption – by 33.4 percent from 2000–2012. We consider it of fundamental importance that the new climate agreement should be based on the principles of the UN Framework Convention, be legally binding, and involve both developed and developing countries. Our position is that this should be a comprehensive, effective and equal agreement. We support the new agreement's long-term goal: to keep global warming within an increase of two degrees Celsius to the end of this century. Russia will continue to contribute to the common effort to prevent global warming. By 2030, we plan to reduce our greenhouse gas emissions by 70 percent of the 1990 base level.

and Methane Emissions Reductions:n merkitykseen globaalin lämpenemisen estämiseksi.⁵⁴ Puhuttaessa arktisesta ympäristöstä aineistossa keskitytään enemmän ympäristöön ja ympäristön tilaan kuin ilmastonmuutokseen.

Yksi suuri päästöjen aiheuttaja ja ilmastonmuutoksen kiihdyttäjä on soihduttaminen (engl. *flaring*). Soihduttaminen tarkoittaa ns. ylijäämäkaasun polttamista. Siinä hankkiudutaan eroon öljystä ja kaasusta, jota ei jostain syystä voida myydä, kuljettaa tai varastoida. Soihduttaminen on tuttu aihe kansainvälisissä kokouksissa, eri valtioilla on erilaiset käsitykset soihduttamisen tarpeesta. Venäjä on suurin soihduttaja arktisella alueella, sen öljyn- ja kaasuntuotannosta noin 5 % soihdutetaan (Tynkkynen, julkaistaan 2018). Soihduttamista on vähennetty, mutta edelleenkin Venäjä soihduttaa 20 % – 25 % maailmassa toteutetuista soihduttamisista, vaikka sen öljyntuotanto kattaa vain noin 13 % maailman öljyntuotannosta (WWF Venäjä 2013, viitattu Tynkkynen, julkaistaan 2018). Soihduttaminen tuottaa noin kaksi prosenttia globaaleista kasvihuonekaasuista. Sen lisäksi soihduttaminen tuottaa noin puolet mustasta hiilestä (engl. *black carbon*), joka päätyy arktiselle lumipeitteelle. Mustan hiilen (noen) katsotaan olevan suuri syy arktisen alueen nopeammalle lämpenemiselle ja jääpeitteen sulamiselle. (Tynkkynen, julkaistaan 2018.) Venäjä ei ole ainoa soihduttamista harjoittava valtio, myös esimerkiksi Iran, Irak ja USA harjoittavat soihduttamista aktiivisesti (World Bank 2016). Norjassa soihduttaminen on kielletty lailla muissa kuin hätätilanteissa. Norja myös ajaa soihduttamisen globaalia kieltämistä. (Regeringen 14.4.2015.)

Soihduttaminen on vahvasti ristiriidassa ilmastonmuutoksen vastustajan roolin kanssa. Venäjän poliittisen eliitin puheissa soihduttamisesta ei tämän vuoksi juurikaan puhuta, muualla kuin Arktisen neuvoston mustaa hiiltä koskevan ohjelman yhteydessä.

⁵⁴ Both Arctic and non-regional States have taken part in the implementation of the Arctic Council's Framework for Action on Enhanced Black Carbon and Methane Emissions Reductions which is an example of successful joint efforts aimed at finding the best ways to address the challenge of global warming. I find it worth mentioning the Arctic Council Framework for Action on Enhanced Black Carbon and Methane Emissions Reductions. In our opinion, it is a timely response to today's climate challenges posed by global warming.

5.2.5. Suojelijan- ja vastuunkantajan rooli venäläisessä aineistossa

Ympäristönsuojelijan ja vastuunkantajan rooleja rakennetaan Venäjän poliittisen eliitin puheissa kertomalla arktisen alueen ainutlaatuisuudesta sekä sen merkityksestä Venäjälle: Arktista aluetta täytyy suojella, koska siitä koetaan olevan vastuussa. Arktinen alue kuvataan paitsi resursseina, myös alueena, jota täytyy suojella. Suojelijan- sekä vastuunkantajan roolit pohjaavat alueen ”omistamiseen”, suurin osa arktisesta alueesta sijaitsee Venäjällä. Omasta maasta halutaan pitää huolta. Sekä presidentti Putin (2014a) että ulkoministeri Lavrov (2016) pohjaavat suojelijan roolin kodin merkitykseen, arktinen alue on Venäjän koti ja erityinen Venäjälle:

Haluaisin painottaa, että Venäjä, josta melkein kolmannes sijaitsee Pohjoisessa, tuntee erityistä vastuuta arktisesta alueesta ja sen ympäristön tasapainon säilyttämisestä.⁵⁵ (Putin 2014a)

Arktinen alue on meidän yhteinen kotimme, joten on meidän selkeä vastuumme suojella sitä nykyisille ja seuraaville sukupolville.⁵⁶ (Lavrov 2016)

Arktisesta alueesta puhuminen yhteisenä kotina (engl. *common home*) on yleistä myös muiden arktisten valtioiden edustajille. Siitä puhutaan yhteisenä kotina, jota tulee suojella. Myös maapallostä käytetään yhteinen koti tematiikkaa:

Tämä osa maapalloa määrittää suurilta osin koko planeetan ympäristöllisen hyvinvoinnin, meidän yhteisen kotimme hyvinvoinnin.⁵⁷ (Putin 2014a)

Puheissa suojelijan roolia rakennetaan tuomalla ilmi ympäristön etusija taloudellisessa kehityksessä. Suojelijan roolia rakennetaan korostamalla, että vaikka arktista aluetta kehitetään ja siitä pyritään luomaan taloudellinen tila, on luonto kuitenkin ykkösprioriteetti ja sitä täytyy suojella. Presidentti Putin (2014a) painottaa luonnonsuojelun tärkeyttä arktisella alueella huolimatta siitä, että arktista aluetta kehitetään esimerkiksi teollisuuden tarpeisiin:

-kun Venäjän arktinen alue on käymässä läpi uutta teollista, sosiaalista, taloudellista ja infrastruktuurialista vaihetta, on luonnonsuojeluun keskittyminen erityisen tärkeää. Haluaisin toistaa tämän, kun huomioimme tämän alueen taloudelliseen kehittymiseen, meidän täytyy säilyttää huolellisesti suunniteltu ja tasapainoinen lähestymistapa, joka pohjaa luonnonvarojen ja luonnon potentiaaliin arktisella alueella ja tiettyjen toimien reiluun arviointiin. [---] Luonnonsuojeleminen on ehdoton prioriteetti.⁵⁸ (Putin 2014a)

⁵⁵ I would like to stress that Russia, almost a third of which is located in the Far North, feels special responsibility for the Arctic, for preserving its environmental stability.

⁵⁶ The Arctic is our common home, so it is our direct responsibility to preserve it for the present and future generations.

⁵⁷ This part of the globe largely determines the environmental wellbeing of the entire planet, of our shared home.

⁵⁸ -as the Russian Arctic is going through a new stage of industrial, social, economic and infrastructural revival it is especially important to focus on nature preservation. I would like to repeat here that as we involve this region in economic development we must maintain a carefully planned and balanced approach based primarily

Venäjän aineiston puheissa korostetaan Venäjän eri rooleja. Tämä korostuu suojelijan- ja vastuunkantajan rooleja luotaessa, talouden etusija ei näy näitä rooleja rakennettaessa. Taloudellisen kehittäjän rooli on ristiriidassa suojelijan ja vastuunkantajan roolien kanssa, vaikka puheissa pyritään harmoniaa luomaankin. Putin (2014a) myöntää aiempien vuosikymmenien aiheuttamat vauriot arktiselle luonnolle, ja toteaa että Venäjän tulee pitää huolta, ettei toista virheitään.⁵⁹

Vastuunkantajan roolia rakennetaan pääasiassa maantieteen varaan. Presidentti Putin (2017a) kertoo Venäjän muodostavan kolmanneksen arktisesta alueesta. Tämä luo Venäjälle erityisen vastuun alueesta. Vastuu liittyy niin ympäristöön kuin väestöön. Vastuunkantajan roolia rakennetaan yhdessä alueen kehittämisen kanssa, aluetta kehitetään kestävästi.⁶⁰ Venäjän rooli vastuunkantajana on kietoutunut myös alueellisen johtajan rooliin. Venäjän vastuunkantajan rooli pyrkii hyödyntämään ja tarjoamaan mahdollisuuksia arktisilla alueilla.

5.2.6. Rooli alueellisena johtajana ja turvallisuuden ylläpitäjänä venäläisessä aineistossa

Venäjän poliittisen eliitin puheissa luodaan aktiivisesti kuvaa Venäjästä alueellisena johtajana arktisella alueella. Johtajuuden roolia arktisella alueella rakennetaan viittaamalla Venäjän historiaan sekä arktisen alueen merkitykseen Venäjän turvallisuudelle. Johtajan rooliin kietoutuu myös toinen aineistoni puheissa rakennettu rooli, turvallisuuden ylläpitäjän rooli.

Johtajan rooli pohjaa arktisen alueen merkitykseen Venäjälle. Venäjän rantaviiva Jäämereen on ylivoimaisesti pisin arktisista valtioista. Puolet arktisen alueen väestöstä asuu Venäjällä. Arktisella alueella on Venäjälle erityinen merkitys myös resurssien myötä. Venäjän arktinen

on the precise understanding of the resources and the natural potential of the Arctic and on a fair assessment of the feasibility of certain actions. [---] Nature preservation is an absolute priority.

⁵⁹ However, we should not only fix the damage done to environment in the past decades. We should also make sure we never repeat these mistakes in the future. We need a new logic and up-to-date work principles in the Arctic.

⁶⁰ Russia, which makes up almost a third of the Arctic zone, is aware of its special responsibility for this territory. Our goal is to ensure the sustainable development of the Arctic, and this involves creating modern infrastructure, exploring for resources, developing an industrial base, improving the quality of life of the indigenous peoples of the North, and preserving their distinctive culture and traditions with a caring attitude from the government.

strategia 2009–2020 linjaa, että vuoteen 2020 mennessä arktisen alueen tulee olla Venäjän tärkein luonnonvarojen tukikohta (Russian Federation's Policy for the Arctic to 2020, 2009).

Johtajan roolia rakennetaan myös suhteessa ilmastonmuutokseen, Venäjän poliittisen eliitin puheissa korostuu Venäjän toimista puhuminen ilmastojohtajan toimina. Puheissa korostetaan Venäjän tahtoa ja oikeutta toimia arktisella alueella. Presidentti Putin (2015) perustelee johtajan roolia muun muassa päästöjen vähentämisellä:

Venäjä toimii aktiivisesti vastatessaan globaaliin lämpenemiseen. Valtiomme on nyt yksi maailman johtajista energiankäytön vähentämisessä – 33,4 prosenttia vuosina 2000–2012.⁶¹ (Putin 2015)

Johtajan roolin ottaminen ilmastopolitiikan saralla on ristiriidassa Venäjän ilmastonmuutoksen kieltäjän roolin kanssa, mutta Pariisin ilmastokokouksessa tämän ei koeta olevan ongelma.

Presidentti Putin rakentaa Venäjälle aktiivisen toimijan roolia liittyen turvallisuuden ylläpitämiseen arktisella alueella. Samalla hän oikeuttaa johtajan asemaa. Putin (2014b) rakentaa johtajan roolia kertomalla, että Venäjän tavoite ei ole ainoastaan palauttaa Venäjän positio arktisella alueella, vaan myös vahvistaa sitä.⁶² Putin (2014b) korostaa Venäjän roolia vahvana arktisena toimijana ja haluaa Venäjän olevan jopa edellä kumppaneitaan tietyissä asioissa arktisella alueella.⁶³ Arktisen alueen turvallisuusjärjestys ja Venäjän asema siinä mahdollistavat Venäjän asettua turvallisuuden korostajan rooliin. Arktisen alueen vakaus on tärkeää Venäjälle.

Johtajan rooli ilmenee puheista myös korostamalla etumatkaa niin energiankäytön kuin turvallisuudenkin saralla. Johtajan roolia sivuava rooli on turvallisuuden ylläpitäjän rooli, jota rakennetaan useassa aineistoni puheessa. Turvallisuuden ylläpitäjän roolia luodaan muun muassa mainitsemalla Venäjän vahvistavan sotilaallista läsnäoloa arktisella alueella⁶⁴ (Putin

⁶¹ Russia is taking active measures to address global warming. Our country is now one of the world leaders for the rate at which we are reducing our economy's energy consumption – by 33.4 percent from 2000–2012.

⁶² For dozens of years, systematically Russia has been strengthening, enhancing its presence, its positions in the Arctic. Our goal is not only to fully restore these positions, but also to make them even stronger. We have to strictly adhere to this vector of state policy, of our strategic planning.

⁶³ I would like to repeat that, given the circumstances, we need to take additional measures so as not to fall behind our partners, to maintain Russia's influence in the region and maybe, in some areas, to be ahead of our partners. These are our priority tasks.

⁶⁴ We are strengthening our military infrastructure in the region. Primarily this is done by restoring a number of airfields beyond the Arctic Circle and the military base on the New Siberian Islands. We are optimizing

2014b). Turvallisuuden ylläpitäjän rooliin kuuluu konfliktin välttämisen korostaminen, vedoten kansainväliseen oikeuteen⁶⁵ (Putin 2017a) sekä sotilaallisen läsnäolon lisääminen. Puheessa presidentti Putin (2014b) perustelee lisääntyntä turvallisuuden tarvetta öljyn- ja kaasunporauksen infrastruktuurin suojelemiselle, niitä tulee suojella mahdollisilta uhkatekijöiltä.⁶⁶

5.2.7. Ilmastonmuutoksen kieltäjän rooli venäläisessä aineistossa

Vahvasti Norjan poliittisen eliitin puheista eriävä rooli on ilmastonmuutoksen kieltäjän rooli. Maaliskuussa 2017 presidentti Putin (2017b) esitti Arkangelin arktisessa foorumissa pitämässä puheessaan epäilynsä ilmastonmuutoksen ja ihmisen toimien yhteydestä. Venäjällä ilmastoskeptismi on yleistä, ja vasta vuonna 2005 ihmisen toimista johtuva ilmastonmuutos on tunnustettu tiedeyhteisössä (Tynkkynen & Tynkkynen, julkaistaan 2018, 1–2). Presidentti Putin (2017b) rakentaa denialistin roolia kertomalla valokuvista, joista hän kuuli vierailullaan Franz Josefin jäätiköllä.

Siellä ei ollut sellaisia ihmisen tekemiä partikkeleita, kuten päästöjä, tuolloin, mutta lämpeneminen oli jo alkanut. Kysymys ei ole kuinka estää se. Olen samaa mieltä heidän kanssaan, ketkä uskovat, ettei kysymys ole kuinka estää se (ilmastonmuutos), koska se on mahdotonta. Se voi johtua joistain globaaleista sykleistä tai jopa planetaarisista sykleistä.⁶⁷ (Putin 2017b)

Putin (2017b) myös kertoi että useat Etnan (tulivuori) purkaukset aiheuttaisivat enemmän haittaa kuin ihmiskunnan nykyiset päästöt.⁶⁸ Ilmastonmuutoksen (ihmisen aiheuttaman)

the army groups and naval forces in the area. At the same time we are expanding our information, research and humanitarian presence in the Arctic.

⁶⁵ Russia proceeds from the premise that there is no potential for conflicts in the Arctic region. International norms clearly define the rights of both coastal and other states and serve as a solid basis for joint work in solving any problems, including such sensitive ones as the delineation of the continental shelf in the Arctic Ocean and preventing unregulated fishing in the central part of the sea, which is closed off from the exclusive economic zones of the United States, Canada, Denmark, Norway, and Russia.

⁶⁶ Finally, the sixth main area is ensuring comprehensive security of the Russian Arctic zone. I have already mentioned the military component. Oil and gas production facilities, loading terminals and pipelines should be reliably protected from terrorists and other potential threats. Nothing can be treated as trivia here. All security issues should be practised in the course of regular joint exercises and trainings involving units of the Defence Ministry, Emergencies Ministry and other services.

⁶⁷ There were no such man-made factors, such emissions, at that time, but warming had already begun. The question is not how to prevent it. I agree with those who believe that the question is not how to prevent it, because this is impossible. This may have to do with some global cycles on earth or even some planetary cycles.

⁶⁸ I would like to tell you that several Etna eruptions do more damage than the humankind's current emissions. We need to carefully analyse this information.

kieltäjän rooli on ristiriidassa aiempien puheiden kanssa, mutta ei Venäjän aiempien toimien kanssa. Roolien muuttumisen kannalta denialistin rooli on mielenkiintoinen.

5.3. Roolien vertailu

Roolit rakentuvat niin valtion sisäisen omakuvan eli roolikäsityksen kuin ulkopuolisten odotuksien ja mielikuvien kautta (Elgström & Smith 2006, 5; Harnisch 2011, 8; Holsti 1970). Tässä tutkielmassa olen pyrkinyt tuomaan esiin myös sitä, että roolien rakentumisessa merkitystä on myös sellaisilla roolirakenteen osin ulkopuolisilla mahdollistavilla ja rajoittavilla rakenteilla kuten antroposeenilla, kapitaloseenilla ja alueellisella turvallisuusjärjestyksellä. Norja ja Venäjä ovat hyvin erilaisia toimijoita kansainvälisessä järjestelmässä, ja myös ulkomaailman odotukset valtioita kohtaan ovat hyvin erilaisia. Norja on pienvaltio ja pohjoismaainen hyvinvointivaltio. Norjalla on historiansa niin öljyntuottajana kuin vihreänä toimijana. Norjaa pidetään globaalisti myös ”moraalisena yrittäjänä” sen ympäristö- ja ihmisoikeustyön takia (Müller 2011, 67–68). Venäjä puolestaan tunnetaan fossiilisten polttoaineiden suurvaltana, jonka kansalaisten demokraattiset oikeudet eivät aina toteudu.

Norjan ja Venäjän edustajien puheissa ilmenevät roolit suhteessa ilmastonmuutokseen arktisella alueella ovat hyvin moninaisia. Roolit eivät kuitenkaan ole selkeästi toisistaan erottuvia, vaan ne limittyvät toisiinsa. Tämä on kiinnostavaa ottaen huomioon Norjan ja Venäjän yhteiskuntien erot ja valtioiden varsin erilaisen aseman kansainvälisessä järjestelmässä. Vahvimmin ilmenevä rooli molempien valtioiden tapauksessa on taloudellisen edistäjän rooli. Norjan kohdalla tosin myös ilmastonmuutoksen vastustajan rooli ilmenee vahvana, mikä kertoo erilaisista odotuksista ja ympäristöstä, joissa roolit rakentuvat.

Esimerkin ja suojelijan roolit ovat samankaltaisia ilmastonmuutoksen ehkäisijän roolin kanssa, ne esiintyvät myös Venäjän poliittisen eliitin puheissa. Vaikka Venäjällä ilmastonmuutoksen vastustajan rooli on heikohko, ovat ympäristön hyvinvointiin liittyvät teemat nähtävillä muissa rooleissa. Johtajan roolin muodostumista rajoittavat maantieteelliset ja historialliset faktat. Maantieteellinen sijainti sekä valtion koko rajoittavat sekä myös mahdollistavat roolin ottamista. Myös historiallisesti kerrostuneet rooliodotukset liittyen aiempaan suurvaltastatukseen, vaikuttavat roolinmuodostukseen. Vastuunkantajan rooli on limittynyt

niin taloudellisen edistäjän kuin ilmastonmuutoksen ehkäisijän roolien kanssa. Norjan valtion puheissa vastuunkantajan rooliin sisällytetään vastuu tuottaa energiaa ja ruokaa muulle maailmalle. Analyysini vahvistaakin ajatusta, että Norjaa voidaan pitää myös eräänlaisena ”normiyrittäjänä”. Normiyrittäjä pyrkii vaikuttamaan muiden toimintaan suostuttelun kautta, suostuttelemalla toimijat sitoutumaan uusiin normatiivisiin ideoihin (Finnemore & Sikkink 1998, 914). Normiyrittäjyyden kautta etenkin pienet valtiot voivat saada kokoonsa nähden paljon valtaa ja arvostusta (Breuning 2011,32). Tutkielmassani ilmennyt Norjan rooli ilmastonmuutoksen ehkäisijänä voidaan nähdä aktiivisena normiyrittäjyytenä. Norjan odotetaan toimivan aktiivisesti ilmastonmuutoksen vastustamiseksi. Venäjän kansainvälinen maine taas pohjaa suurvaltaidentiteettiin, ei niinkään arvojohtajuuteen. Venäjää ei pidetä vihreänä edelläkävijänä. Kansainväliset odotukset ovat hyvin erilaiset Norjaa ja Venäjää kohtaan, etenkin ympäristökysymyksissä. Tämä mahdollistaa sen, että venäläisestä aineistosta ilmenee lisäksi ilmastonmuutoksen kieltäjän rooli sekä turvallisuuden korostajan rooli. Turvallisuuden voidaan katsoa olevan Venäjälle tärkeämpi teema arktisella kuin ilmastonmuutoksen. Venäjän tapauksessa normiyrittäjyys tarkoittaisi sitä, että se rakentaisi ja lunastaisi aktiivisemmän pehmeän vaikuttajan (engl. *soft power*) -toimijan roolin arktisella alueella. Alueen toiminta perustuu yhteistyöhön ja ympäristönsuojeluun, ja Venäjä voisi hyödyntää arktisen alueen yhteistyötä identifioimaan itseään enemmän ”soft power” -valtiona. Arktisen alueen yhteistyötä kehystetään nimenomaan rauhanomaisen yhteistyön mallina.

Taloudellinen kehitys on molemmille valtioille tärkein teema arktisella alueella. Tämä on osoitus siitä, että arktista aluetta katsotaan ensisijaisesti taloudellisesta – nimenomaan fossiilikapitalistisesta – näkökulmasta. Alueen kehityksen tulee tapahtua vallitsevan talousjärjestelmän puitteissa. On kiinnostavaa, että taloudellisen kehittäjän roolia korostetaan Venäjän aineistossa hieman Norjaa avoimemmin. Venäjän aineistossa ilmastonmuutoksesta arktisella alueella puhutaan joitain poikkeuksia lukuun ottamatta vain myönteisenä asiana. Ilmastonmuutoksen korostetaan avaavan uusia taloudellisia ovia. Myös Norjan puheissa taloudellisen kehittäjän rooli arktisella alueella on vahva. Merkittävänä erona kuitenkin on se, että samalla – usein jopa samassa lauseessa – luodaan ilmastonmuutoksen vastustajan roolia. Tämä kertoo siitä, että Norjan poliittisen eliitin puheissa ristiriita fossiilikapitalismin ja ilmastonmuutoksen välillä on enemmän läsnä, ja ilmastonmuutokselle ainakin teoriassa halutaan tehdä jotain. Myös yhteistyön rooli rakentuu hieman eri tavoin. Norja rakentaa

yhteistyön edistäjän roolia viitaten yhteistyöhön ilmastonmuutoksen estämiseksi. Venäjän rooli viittaa yhteistyöhön arktisella alueella ylipäättään, ja sen merkitykseen alueen turvallisuudelle.

Rooli ei ole vain rakennettu rooli, vaan myös toimijan tapa käyttäytyä. Norjan kohdalla roolit liittyen ilmastonmuutokseen ovat hyvin kaksijakoisia: Yhtäältä Norja tekee paljon työtä uusiutuvien energiamuotojen kehittämisen saralla ja lahjoittaa rahaa ilmastonmuutoksen vaikutusten ehkäisemiseksi. Toisaalta Norja tuottaa yhä enemmän öljyä ja kaasua, joiden käyttö kiihdyttää ilmastonmuutosta. Myös Venäjä toimii ilmastonmuutoksen ehkäisemiseksi, joskaan ei niin aktiivisesti kuin Norja. Venäjä tuottaa myös hyvin paljon fossiilisia polttoaineita – jotka edesauttavat ilmastonmuutosta. Venäjä toimii aktiivisesti öljyn- ja kaasunporauksen saralla arktisella alueella, eikä pyytele sitä anteeksi. Venäjän toiminnan voidaan nähdä olevan läpinäkyvämpää – he poraavat öljyä arktisella alueella, koska se on taloudellisesti kannattavaa. Norja taas liittyy öljyn- ja kaasunporauksen vastuunkantajan rooliinsa, heidän täytyy tuottaa lisää fossiilisia polttoaineita, koska globaali kasvava väestö tarvitsee sitä. Myös Venäjä voisi rakentaa ja hyödyntää vastuunkantajan roolia liittyen energian tuotantoon, EU:n ollessa suurin ostaja Venäjän tuottamasta öljystä ja kaasusta (Simola & Solanko 2017, 8). Arktinen paradoksi on läsnä niin valtioiden käytännön toimissa kuin poliittisen eliitin puheissakin. Öljyn- ja kaasunporauksen seuraukset tiedostetaan, mutta taloudellinen kasvu on tärkeämpää. Toisaalta ilmastonmuutoksen seurauksien katsotaan mahdollistavan uusien taloudellisten projektien kehittämisen arktisella alueella. Arktinen paradoksi - fossiilikapitalismi ja ilmastonmuutos - ovat toisiaan ruokkivia ja muodostavat noidankehän. Kun ilmastonmuutos mahdollistaa uusia taloudellisia projekteja, on valtioiden vaikea vastustaa mahdollisuutta taloudelliseen kasvuun.

Norjan roolien ristiriitaisuus on hyvin jyrkkä. Ympäristöjärjestöjen haaste Norjan valtioita kohtaan on yksi osoitus tästä. Rooliristiriita tarjoaa mahdollisuuden myös muille kuin valtion edustajille, kuten järjestöille, pyrkiä vaikuttamaan politiikkaan. Onko Norja käymässä läpi roolinmuutosta liittyen ilmastonmuutokseen arktisella alueella? Rooliristiriita syntyy, kun johtavat roolikäsitykset ovat ristiriidassa toistensa kanssa. Roolikäsitysten ristiriita taas johtaa roolien muutokseen ja roolien muutokset vaikuttavat ulkopoliitiikan muutoksiin. (Aggelstam 2006, 23.) Jääkö Norjan rooli fossiilisten polttoaineiden tuottajana historiaan? Viimeaikaiset uudet öljynporausluvut eivät anna merkkejä tästä. Norjan roolien ristiriitaisuus liittyen

ilmastonmuutokseen ja arktiseen alueeseen ovat kuitenkin vahvasti epätasapainossa, mikä osoittaa, että kapitaliseen aikakausi ei ole ongelmaton.

Muutos rooleissa on vastaus jännitykseen roolikäsitysten ja roolin omaksumisen välillä. Muutos taas tuottaa uusia jännitteitä roolikäsitysten välillä. (Harnisch et al. 2011, 256.) Norjan (tai Venäjän) käydessä läpi mahdollista roolien muutosta liittyen ilmastonmuutokseen ja arktiseen, täytyy huomioida myös tulevat jännitteet. Harvoin minkään valtion roolit ovat täysin sopusoinnussa toistensa kanssa. Norjan tapauksessa roolikonfliktin voidaan katsoa olevan sekä sisäisten että ulkoisten odotusten konflikti roolin suorittamisessa. Ulkoiset odotukset odottavat Norjan toimivan vihreän edelläkävijän tavoin, ja myös Norjan identiteetti rakentuu pitkälti tämän varaan. Kuitenkin Norjan odotetaan myös tuottavan tietty määrä energiaa ja pitävän yllä kasvuun perustuvaa talouskehitystä. Energiantuotanto on tärkeä osa Norjan taloutta. Sekä Norja ja Venäjä ovat osa kansainvälistä kapitalistista järjestelmää, jolloin talouskasvun ylläpitäminen on valtiolle tärkeä, ellei tärkein tehtävä. Ilmastonmuutokseen vastaaminen keinoilla, jotka hidastavat talouskasvua, ei etenkään fossiilisten polttoaineiden suurvalloille ole yksinkertaista. Venäjän roolit ovat ristiriidattomampia. Taloudellisen edistäjän rooli on vahva, ja ilmastonmuutoksen vastaisen taistelijan rooli ilmenee lähinnä ilmastokokouksissa pidetyissä puheissa.

Arktisen alueen erityisyys molemmille valtioille näkyy johtajan roolissa. Arktinen ja pohjoinen on osa molempien valtioiden identiteettiä. Sen kautta rakennetaan vahvan arktisen johtajan roolia alueella. Holstin klassisessa roolitutkimuksessa alueellisen johtajan rooli viittaa tiettyihin velvollisuuksiin, joita hallitus vastaanottaa itselleen tietyn alueen valtioilta. Valtiot voivat kuulua tiettyyn alueeseen, johon kyseinen valtio identifioi itsensä tai kansainväliseen systeemiin kuten aikanaan kansainväliseen kommunistiseen liikkeeseen (Holsti 1970, 261). Arktista aluetta voidaan pitää maantieteellisenä alueena, jolla on vaikutuksia globaalisti. Muutokset arktisella alueella näkyvät koko maailmassa. Venäjän rooli johtajana on kytköksissä myös sen suurvaltaidentiteettiin. Andonievian ja Alexievan (2012) mukaan ilmastoneuvotteluissa näkyy Venäjän ulkopoliittikan keskeinen tavoite: olla tasa-arvoinen toimija maailman suurvaltojen kanssa. Suurvaltaidentiteetti on keskeinen osa Venäjän kansallista identiteettiä ja erilaisia tapoja olla suurvalta on useita (Smith 2012, 39). Tutkielmassani Venäjän roolin ilmastonmuutoksen vastustajana voidaan nähdä hakevan juuri

tätä tasa-arvoisuutta muiden suurvaltojen kanssa. Ilmastonmuutoksen vastustajan roolia luodaan Venäjän aineistossa lähinnä ilmastokokouksissa, joissa odotukset valtioita kohtaan ovat tietynlaisia. Suurvaltaidentiteetin voidaan nähdä olevan niin vahva ja historiallisesti oikeutettu, että se ulottuu myös ilmastopolitiikan puolelle. Suurvalta-identiteettiin kuuluu vahvasti myös energian rooli Venäjän toiminnassa.

Analyysini osoittaa, että Norja ja Venäjä ovat sitoutuneet nykyiseen talousmalliin ja talouskasvuun. Norja ja Venäjä ovat hyvin erilaisia toimijoita ja niillä on erilainen asema kansainvälisessä järjestelmässä. Norjan ja Venäjän rooleissa on nähtävissä eroja, mutta tutkielmani osoittaa, että talouskasvun merkitystä ei kyseenalaisteta, vaan roolit mukautetaan toimimaan siinä. Talouskasvun ja ilmastonmuutoksen ristiriita on tiedossa ja se tulee aineistossa esiin. Roolit ovat osaltaan rakennettu vastaamaan ja ratkaisemaan tätä ristiriitaa – ei niinkään ratkaisemaan ristiriitaa ympäristön ja vallitsevan talouskasvun mallin välillä. Ihmisen toimia liittyen ilmastonmuutosta kiihdyttäviin toimenpiteisiin tulee tarkastella osana kapitalistista yhteiskuntaa.

6. Johtopäätökset

Valtoilla olisi valta toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Valtion rakentamat roolit määrittävät osaltaan politiikan tekemistä. Rooliteoreettinen analyysi osoittaa, että sekä Norjan että Venäjän poliittisten edustajien puheista on havaittavissa useita limittäisiä rooleja. Osa rooleista pyrkii toimimaan ilmastonmuutoksen estämiseksi. Osa rooleista pyrkii edesauttamaan taloudellista kasvua.

Puitteet, joiden rajoissa sekä Norja että Venäjä rakentavat roolejaan, määrittävät osaltaan minkälaisia rooleja valtioiden on mahdollista omaksua. Fossiilikapitalismin mukainen talouskasvu mahdollistaa valtioiden ottamat roolit, eikä talouskasvua kyseenalaisteta. Antroposeeni ja ilmastonmuutoksen vaikutukset arktisella alueella mahdollistavat roolien syntymisen. Toisaalta kapitaloseeni ja antroposeeni myös rajoittavat roolien muodostumista, ja luovat puitteet, joiden sisällä roolien on mahdollista muodostua.

Tutkielmaani voidaan tarkastella myös laajemmin kuin kahden valtion näkökulmasta: Norjan ja Venäjän aineistosta ilmenevä roolien ristiriita kuvastaa myös yhteiskunnan ristiriitaa ilmastonmuutokseen vastaamisessa ja fossiilikapitalismin edistämisessä. Voidaan kysyä, missä määrin ilmastonmuutoksen perustavanlaatuinen hillitseminen on lainkaan mahdollista järjestelmässä, joka pohjautuu fossiilikapitalismista ammentavaan talouskasvuun?

Roolit ovat molemmilla valtioilla yllättävän samankaltaisia, vaikka Norja ja Venäjä ovat hyvin erilaisia toimijoita. Analyysini perusteella Norja pelaa niin sanotusti kahteen pussiin, kun taas Venäjä toimii avoimemmin. Norja pyrkii näyttäytymään vihreänä edelläkävijänä samanaikaisesti, kun se hyödyntää arktisen merialueensa resursseja tavalla, joka edesauttaa ilmastonmuutosta. Venäjä hyödyntää myös resurssejaan, mutta ei selittele sitä. Vaikka myös Venäjä tuo ilmi huoltaan ympäristön tilasta, se ei aktiivisesti rakenna toimijuuttaan sen varaan. Rooliteorian mukaan valtion roolikäsitys luo puitteet valtion ns. hyväksyttävälle toiminnalle. Norja on rakentanut toimintaansa kahden, ristiriitaisen roolin varaan, molempien ollessa hyväksytyjä rooleja valtion taholta. Norja kieltää öljylämmityksen taloissaan, samanaikaisesti kun se tuottaa ja myy öljyä muualle. Myös Venäjä tuo ilmi ympäristöstä välittävän toimijan

rooliaan, ja kertoo työskennelleensä aktiivisesti vähentääkseen päästöjään, mutta samanaikaisesti kertoo hyödyntävänsä arktisen alueen resursseja taloudellisen hyödyn takia.

On vaikea arvioida valtioiden tulevia toimia liittyen ilmastonmuutokseen. Taloudellisen kehittäjän roolin ollessa vahva molemmilla valtioilla, ei ole luultavaa, että ilmastonmuutos ja sen kehittyminen saisi aikaan ainakaan dramaattista muutosta valtioiden öljyn- ja kaasunporauspolitiikassa lähitulevaisuudessa. Toisaalta kuitenkin ilmastonmuutoksen kehittyessä ja sen vaikutusten ollessa yhä näkyvämpiä, on valtioilla yhä suurempi paine tehdä sitovia ja tehokkaita toimia sen hillitsemiseksi.

Matthias Finger on esitellyt ajatuksen arktisesta paradoksista seuraavana merkittävänä historian hetkenä, jatkumona teolliselle vallankumoukselle, maailmansodille, ydinvoiman ajalle ja ympäristöheräämiselle (Finger 2016, 133–134). Arktinen paradoksi kuvaa koko ihmiskunnan tilaa tällä hetkellä: Meillä on tietoa, kuinka ilmastonmuutosta hidastetaan, mutta liikaa houkutusia tämän toteuttamiseksi. Arktinen paradoksi on jo todellisuutta, mutta aikamme määrittely arktisen paradoksin kautta on vielä mahdollista estää. Ilmastonmuutoksen hillitsemisessä valtiot ovat ensisijaisen tärkeitä toimijoita, etenkin lainsäädäntövallan kautta. Ilmastonmuutoksen kumoaminen on jo liian myöhäistä, mutta sen hillitseminen niin, että sen seurauksien kanssa voi ihmiskunta elää, on vielä mahdollista.

Marraskuussa 2017 käytiin Norjassa historiallinen oikeudenkäynti. Ympäristöjärjestöt haastoivat Norjan hallituksen oikeuteen uusien öljynporauslupien myöntämisestä arktisella alueella. Norjan hallitusta syytettiin tulevien sukupolvien elämän riskeeraamisesta perustuslain artiklan 112 perusteella. Oikeudenkäynti päättyi syytteen kaatumiseen: ”Oikeuden mukaan Norjaa ei myöskään voi pitää vastuullisena hiilidioksidipäästöistä, jotka syntyvät sen muihin maihin viemistä hiilivedyistä” (Mikkonen 2017). Oikeudenkäynnin symbolinen arvo oli kuitenkin merkittävä. Valtion ollessa kyvytön, tai haluton, ilmastonmuutoksen hillitsemiseen, on kansalaisjärjestöjen rooli yhä tärkeämpi. Oikeudenkäynti myös osoitti, että Norjan ristiriitainen roolikäsitys ei ole ongelmaton.

Arktinen paradoksi, ympäristön hyvinvoinnin ja luonnonvarojen hyödyntämisen suhde, ei ole vain arktista aluetta koskeva asia. Se koskettaa koko maapalloa. Myös sen ratkaisuun tarvitaan

koko maapallo ja sen väestö. Nykyinen talousmallimme on arktisen paradoksin ytimessä, kuinka kauan voimme olettaa talouden kasvavan ympäristön kustannuksella? Arktinen alue ja se, kuinka aluetta kehitetään, määrittää paljolti koko ihmiskunnan tulevaisuutta. Jotta ilmastonmuutos saadaan pysäytettyä kriittisenä pidettyyn kahteen asteeseen, on arktisen alueen öljy- ja kaasuvarannot jätettävä maahan. Valtioiden on tehtävä eettinen päätös, valitsevatko he uusien varantojen etsimisen, vai maapallon pelastamisen.

LÄHDELUETTELO

Primääriaineisto:

Norjan aineisto

Brende, Børge (2015a) *Address at Side Event on Arctic "Seeing is Believing"*. Puhe. Pariisi 6.12.2015. <<https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/innlegg-pa-arktisk-arrangement-i-paris/id2466113/>>. Luettu 18.09.2017.

Brende, Børge (2015b) *Security and climate change*. Puhe. Washington 21.10.2015. <<https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/security-and-climate-change/id2458947/>>. Luettu 19.09.2017.

Brende, Børge (2015c) *Renewable energy solutions to combat climate change and enhance energy security*. Puhe. Pariisi 7.12.2015. <<https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/cop21-energy-day/id2466326/>>. Luettu 18.09.2017.

Brende, Børge (2015d) *Phasing out fossil fuel subsidies*. Puhe. Pariisi 7.12.2015. <<https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/cop21-fossil-fuel/id2466329/>>. Luettu 18.09.2017.

Brende, Børge (2015e) *Narrowing the emissions gap*. Puhe. Pariisi 7.12.2015. <<https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/narrowing-the-emissions-gap/id2466333/>>. Luettu 19.09.2017.

Brende, Børge (2013) *The Arctic: Major Opportunities – Major Responsibilities*. <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/arctic_opportunities/id745644/>. Luettu 17.09.2017.

Eide, Espen Barth (2013) *National statement by Norwegian Minister of Foreign Affairs Espen Barth Eide*. Puhe. Kiiruna 15.5.2013. <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/1569/ACMM08_Kiruna_2013_Statement_Norway_Espen_Barth_Eide.pdf?sequence=13&isAllowed=y>. Luettu 17.07.2017.

Hattrem, Tore (2016) *A balanced approach to Arctic economic growth*. Puhe. Tromssa 26.1.2016. <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/arctic_growth/id2473644/>. Luettu 19.09.2017.

Helgesen, Vidar (2015) *Norway's Arctic Policy*. Puhe. Brysseli 15.6.2015. <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/arctic_policy/id2422677/>. Luettu 19.09.2017.

Solberg, Erna (2017) *Speech by Prime Minister Erna Solberg at the Arctic Frontiers conference, 23 January 2017*. Puhe. Tromssa 23.1.2017.

[≤https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/arctic-frontiers/id2528099/](https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/arctic-frontiers/id2528099/)>. Luettu 19.09.2017.

Solberg, Erna (2015) *Statement at COP21*. Puhe. Pariisi 30.11.2015.

[≤https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/cop15/id2464897/](https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/cop15/id2464897/)>. Luettu 19.09.2017.

Venäjän aineisto

Donskoi S.E (2015) *Statement by Minister S.E. Donskoy at the Arctic Council Ministerial Meeting*. Puhe. Iqaluit 24.4.2015. [≤https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/909](https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/909)>. Luettu 20.3.2017.

Lavrov, Sergey (2016) *Article by the Russian Foreign Minister Sergey Lavrov “International Cooperation for Arctic Prosperity” published in Shared Voices Magazine on January 25, 2016*. Artikkel. 25.1.2016.

[≤http://www.mid.ru/en/press_service/minister_speeches//asset_publisher/7OvQR5KJWVmR/content/id/2030466](http://www.mid.ru/en/press_service/minister_speeches//asset_publisher/7OvQR5KJWVmR/content/id/2030466)>. Luettu 20.3.2017.

Putin, Vladimir (2017a) *Vladimir Putin’s speech at the ‘Arctic: Territory of Dialogue’ International Arctic Forum*. Puhe. Arkangeli 30.3.2017.

[≤http://forumarctica.ru/en/news/vladimir-putin-s-speech-at-the-arctic-territory-of-dialogue-international-arctic-forum/](http://forumarctica.ru/en/news/vladimir-putin-s-speech-at-the-arctic-territory-of-dialogue-international-arctic-forum/)>. Luettu 20.3.2017.

Putin, Vladimir (2017b) *The Arctic: Territory of Dialogue international forum Vladimir Putin is taking part in the fourth international forum The Arctic: Territory of Dialogue*. Haastattelu 20.3.2017. [≤http://en.kremlin.ru/events/president/news/54149](http://en.kremlin.ru/events/president/news/54149)>. Luettu 20.3.2017.

Putin, Vladimir (2015) *Conference of the Parties to the UN Framework Convention on Climate Change*. Pariisi. Puhe 30.11.2015. [≤http://en.kremlin.ru/events/president/news/50812](http://en.kremlin.ru/events/president/news/50812)>. Luettu 20.3.2017.

Putin, Vladimir (2014a) *Meeting on the efficient and safe development of the Arctic*. Puhe. Pietari 5.6.2014.

[≤http://en.kremlin.ru/events/president/news/45856](http://en.kremlin.ru/events/president/news/45856)>. Luettu 20.3.2017.

Putin, Vladimir (2014b) *Meeting of the Security Council on state policy in the Arctic*. Puhe. Moskova 22.4.2014.

[≤http://en.kremlin.ru/events/president/news/208](http://en.kremlin.ru/events/president/news/208)>. Luettu 20.3.2017.

Kirjallisuus:

Aaltola, Juhani (2010) ”Filosofia, tiede, ymmärtäminen”. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aggestam, Lisbeth (2006) “Role theory and European foreign policy: a framework of analysis”. Teoksessa Elgström, Ole & Smith, Michael (toim.) *The European Union`s Roles in International Politics, Concepts and analysis*. Oxon: Routledge. Sivut 11-29.

Alexieva, Assia & Andonova, Liliana B. (2012) “Continuity and change in Russia's climate negotiations position and strategy”. *Climate Policy*, 12(5). Sivut 614-629.

Arctic Centre (2017) *Arctic Indigenous Peoples*. Saatavilla <<http://www.arcticcentre.org/EN/communications/arcticregion/Arctic-Indigenous-Peoples>>. Luettu 10.10.2017.

Arctic Climate Impact Assessment (2005): *Arctic Climate Impact Assessment: Scientific report*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bengtsson, Rikard & Elgström, Ole (2011) “Conflicting Role Conceptions? The European Union in Global Politics”. *Foreign Policy Analysis*, 8(1). Sivut 93-108.

Bengtsson, Rikard & Elgström, Ole (2011) “Reconsidering the European Union`s roles in international relations. Self-conceptions, expectations, and performance”. Teoksessa Frank, Cornelia; Harnisch, Sebastian & Maull, Hanns W. (toim.) *Role Theory in International Relations – Approaches and analyses*. Oxon: Routledge. Sivut 113-130.

Berglund, Nina (2017) “Troubled “Goliat” knocked out again”. *News in English* 14.11.2017.

Biddle, Bruce J. & Thomas, Edwin J. (1966) *Role theory: concepts and research*. New York: Wiley Cop.

Bouffard, Troy J. (2017) “Managing the Barents Sea: Comparing Norwegian & Russian Offshore Oil-Spill Prevention Policies”. *Arctic Yearbook* 2017.

Breuning, Marjike (2011) “Role theory research in international relations - State of the art and blind spots”. Teoksessa Frank, Cornelia; Harnisch, Sebastian & Maull, Hanns W. (toim.) *Role Theory in International Relations – Approaches and analyses*. Oxon: Routledge. Sivut 16-35.

Downton, Mitchell; D'Souza, Kareina; Gulas, Sarah; Kelsey Hayden, Walker Tony R. (2017) “Declining Arctic Ocean oil and gas developments: Opportunities to improve governance and environmental pollution control”. *Marine Policy* 2017, vol. 7. Sivut 53-61.

Eckersley, Robyn (2013) “Poles Apart?: The Social Construction of Responsibility for Climate Change in Australia and Norway”. *Australian Journal of Politics and History*, 59(3). Sivut 382-396.

Electric Vehicle Union (2017) Saatavilla <http://www.evunion.eu>. Luettu 10.10.2017.

Elgström, Ole & Kilian, Bertil (2010) "Still a green leader? The European Union's role in international climate negotiations". *Cooperation and Conflict*, 45(3). Sivut 255-273.

Finger, Matthias (2016) "The Arctic, Laboratory of the Anthropocene". Teoksessa Heininen, Lassi (toim.) *Future Security of the Global Arctic: State Policy, Economic Security and Climate*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. Sivut 121-137.

Finnemore, Martha & Sikkink, Kathryn (1998), "International Norm Dynamics and Political Change". *International Organization*, 52(4). Sivut 887-917.

Gaffney, Owen; Meinshausen, Malte; Nakicenovic, Nebojsa; Rockström, Johan; Rogelj, Joeri & Schellnhuber, Hans Joachim (2017) "A roadmap for rapid decarbonization". *Science*, 355(655). Sivut 1269-1271.

Greenpeace International (2017) "World's eyes on Norway as historic climate trial begins". *Greenpeace Press Release 13.11.2017*.

<https://www.greenpeace.org/international/press/11694/worlds-eyes-on-norway-as-historic-climate-trial-begins/>. Luettu 20.11.2017.

Gritsenko, Daria & Tynkkynen, Veli-Pekka (2016) "Arktinen Venäjän poliittisessa viestinnässä". *Idäntutkimus*, 4/2016. Sivut 3-18.

Harnich, Sebastian (2011) "Role theory: operationalization of key concepts". Teoksessa Frank, Cornelia; Harnisch, Sebastian & Maull, Hanns W. (toim.) *Role Theory in International Relations – Approaches and analyses*. Oxon: Routledge. Sivut 7-15.

Harnisch, Sebastian (2011b) "Dialogue and emergence — George Herbert Mead's contribution to role theory and his reconstruction of international politics". Teoksessa Frank, Cornelia; Harnisch, Sebastian & Maull, Hanns W. (toim.) *Role Theory in International Relations – Approaches and analyses*. Oxon: Routledge. Sivut 36-54.

Hartikainen, Jarno (2018) "Venäjä pumppasi tyhjäksi pahan päivän varalle kerätyn rahastonsa – valtiontalouden alijäämää paikattiin yli 90 miljardin dollarin arvosta". *Helsingin Sanomat 11.1.2018*.

Heininen, Lassi (2016) "High Arctic Stability as an Asset for Storms of International Politics – an Introduction". Teoksessa Heininen, Lassi (toim.) *Future Security of the Global Arctic: State Policy, Economic Security and Climate*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. Sivut 1-11.

Heininen, Lassi (2011) "Arktisen alueen muuttuva geopolitiikka ja valtioiden arktiset/pohjoiset strategiat ja politiikat". Teoksessa Heininen, Lassi & Palosaari, Teemu (toim.) *Jäitä poltellessa. Suomi ja arktisen alueen tulevaisuus*. Tampere: Tampere University Press. Sivut 37-64.

Heininen Lassi & Palosaari, Teemu (2011) ”Johdanto”. Teoksessa *Jäitä poltellessa. Suomi ja arktisen alueen tulevaisuus*. Tampere: Tampere University Press. Sivut 9-13.

Hirsijärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Holsti, Kalevi J. (1970) ”National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy”. *International Studies Quarterly* 1970, 14(3). Sivut 233-309.

International Monetary Fund (2018) ”*Russian Federation*”. Saatavilla <http://www.imf.org/en/Countries/RUS>>. Luettu 10.1.2018.

International Panel on Climate Change (2013a) ”Summary for Policymakers”. Teoksessa Allen, S.K.; Bex, V.; Boschung, J.; Midgley, P.M.; Nauels, A.; Stocker, T.F.; Plattner, G.K.; Tignor, M.; Qin, D & Xia, Y. (toim.) *Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge: Cambridge University Press.

International Panel on Climate Change (2013b) Allison, I.; Carrasco, J.; Comiso, J.C.; Kaser, G.; Kwok, R.; Mote, P.; Murray, T.; Paul, F.; Ren, J.; Rignot, E.; Solomina, K.; Steffen, K.; Vaughan, DG. & Zhang, T: Observations: Cryosphere. Teoksessa Allen, S.K.; Bex, V.; Boschung, J.; Midgley, P.M.; Nauels, A.; Stocker, T.F.; Plattner, G.K.; Tignor, M.; Qin, D & Xia, Y.: *Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate*. Cambridge: Cambridge University Press.

International Panel on Climate Change (2007) Pachauri, R.K & Reisinger, A. (toim.) *Climate Change 2007: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge: Cambridge University Press

Joonas, Tanja (2011) ”Näkökulmia arktisiin alkuperäiskansoihin ja luonnonvarakysymyksiin”. Teoksessa Heininen, Lassi & Palosaari, Teemu (toim.) *Jäitä poltellessa. Suomi ja arktisen alueen tulevaisuus*. Tampere: Tampere University Press. Sivut 143-164.

Kankaanpää, Paula; Koivurova, Timo; Mikkola, Harri; Śmieszek, Małgorzata & Stepień, Adam (2017) ”Suomen puheenjohtajuus Arktisessa neuvostossa (2017-2019) muutoksen ja epävarmuuden aikakaudella”. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 14/2017*. Saatavilla http://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/14_2017_Suomen+puheenjohtajuus+Arktisessa+neuvostossa+%282017-2019%29.pdf/ef237c02-d268-40bd-befd-200ae3e863a7?version=1.04/20>. Luettu 14.02.2018.

Kokkonen, Yrjö (2017) ”Norja kieltää rakennusten öljylämmityksen”. *YLE uutiset* 16.6.2017.

Kuusisalo, Mikko (2015) ”Norja vetäytyy kaikista hiilisijoituksista”. *YLE uutiset* 5.6.2015.

- Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. ”Sisällönanalyysi”. *Hoitotiede*, 11(1). Sivut 4-9.
- Luszczuk, Michal (2016) ”Military Cooperation and Enhanced Arctic Security”. Teoksessa Heininen, Lassi (toim.) *Future Security of the Global Arctic: State Policy, Economic Security and Climate*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. Sivut 35-54.
- Mikkonen, Minttu (2017) ”Norjan valtio voitti ympäristöjärjestöt käräjillä – Arktinen öljynetsintä ei oikeuden mukaan ole perustuslain ja Pariisin ilmastopimuksen vastaista”. *Helsingin Sanomat* 5.1.2017.
- Moe, Arild. (2010) ”Russian and Norwegian petroleum strategies in the Barents Sea”. *Arctic Review on Law and Politics (UiT: The Arctic University of Norway)*, 1(2). Sivut 225-248.
- Moore, Jason W. (2017) ”The Capitalocene, Part I: on the nature and origins of our ecological crisis”. *The Journal of Peasant Studies*, 44(3). Sivut 594-630.
- Morgenthau, Hans J. (1967) *Politics among nations: the struggle for power and peace*. Knopf.
- Müller, Harald (2011) ”Habermas meets role theory: communicative action as role playing?”. Teoksessa Frank, Cornelia; Harnisch, Sebastian & Maull, Hanns W. (toim.) *Role Theory in International Relations – Approaches and analyses*. Oxon: Routledge. Sivut 55-73.
- Nabers, Dirk (2011) ”Identity and role change in international politics”. Teoksessa Frank, Cornelia; Harnisch, Sebastian & Maull, Hanns W. (toim.) *Role Theory in International Relations – Approaches and analyses*. Oxon: Routledge. Sivut 74-92.
- NASA (2016) *NASA’s Goddard Space Flight Center Scientific Visualization Studio*. Saatavilla [≤http://svs.gsfc.nasa.gov>](http://svs.gsfc.nasa.gov). Luettu 10.12.2017.
- Neuendorf, Kimberly A. (2017) *The Content Analysis Guidebook*. Sage: Los Angeles.
- Norwegian Petroleum (2018) *The Government’s revenues*. Saatavilla [≤http://www.norskpetroleum.no/en/economy/governments-revenues/>](http://www.norskpetroleum.no/en/economy/governments-revenues/) Luettu 10.1.2018.
- Norwegian Petroleum (2018b) *Licences*. Saatavilla [≤http://www.norskpetroleum.no/en/facts/licences>](http://www.norskpetroleum.no/en/facts/licences/). Luettu 10.9.2017.
- Norwegian Petroleum (2017) *Norway’s Petroleum History*. Saatavilla [≤http://www.norskpetroleum.no/en/framework/norways-petroleum-history/>](http://www.norskpetroleum.no/en/framework/norways-petroleum-history/). Luettu 19.09.2017.
- Norwegian Petroleum Directorate (2017) *Doubling the resource estimate for the Barents Sea*. Saatavilla [≤http://www.npd.no/en/news/News/2017/Doubling-the-resource-estimate-for-the-Barents-Sea/>](http://www.npd.no/en/news/News/2017/Doubling-the-resource-estimate-for-the-Barents-Sea/). Luettu 19.09.2017.

Numminen, Lotta (2011) ”Arktisen alueen muuttuva kansainvälinen yhteistyö”. Teoksessa Heininen, Lassi & Palosaari, Teemu (toim.) *Jäitä poltellessa. Suomi ja arktisen alueen tulevaisuus*. Tampere: Tampere University Press. Sivut 15-36.

OECD (2018a) *Norway*. Saatavilla <<https://data.oecd.org/norway.htm>>. Luettu 10.12.2017.

OECD (2018b) *Russian Federation*. Saatavilla <<https://data.oecd.org/russian-federation.htm>>. Luettu 10.12.2017.

Oil of Russia (2012) *First oil of the Russian Arctic. No 4, 2012*. Saatavilla <<http://www.oilru.com/or/53/1153/>>. Luettu 10.9.2017.

Online Etymology Dictionary (2018) *Arctic* _____ Saatavilla <<https://www.etymonline.com/word/arctic>>. Luettu 10.08.2017.

Oslo Tingrett (2018) *Dom_04.01.2018 i Oslo tingrett*. Saatavilla <http://www.greenpeace.org/norway/Global/norway/Arktis/bilder/2017/Dom%20Klimarsøksmålet.pdf?_ga=2.159836798.2104043656.1516006962-689270716.1506936410>. Luettu 10.1.2018.

Palosaari, Teemu & Tynkkynen, Nina (2015) “Arctic securitization and climate change”. Teoksessa Honneland, Geir & Jensen, Leif Christian (toim.) *Handbook of the Politics of the Arctic*. Glos: Edward Elgar Publishing Limited.

Palosaari, Teemu (2011) “The Amazing Race. On resources, cooperation and conflict in the Arctic”. *Nordia Geographical Publications*, 40(4). Sivut 13-30.

Regjeringen (21.6.2017) *Announcement of the 24th licensing round*. Saatavilla <<https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/announcement-of-the-24th-licensing-round/id2558309/>>. Luettu 19.09.2017.

Regjeringen (4.12.2015) *23rd licensing round – strong interest in new exploration acreage in the North*. Saatavilla <<https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/23rd-licensing-round--strong-interest-in-new-exploration-acreage-in-the-north/id2465847/>>. Luettu 19.09.2017.

Regjeringen (14.4.2015) *Norway supports efforts to eliminate gas flaring by 2030*. Saatavilla <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/eliminate_flaring/id2407055/>. Luettu 24.10.2017.

Rosneft (2017) *Rosneft started drilling at the northernmost well at the Russian shelf*. Saatavilla <<https://www.rosneft.com/press/today/item/186081/>>. Luettu 19.09.2017.

Russian Federation’s Policy for the Arctic to 2020 (2009) Saatavilla <http://www.research.kobe-u.ac.jp/gsicspcr/sympo/20160728/documents/Keynote/Russian_Arctic_Policy_2009.pdf>. Luettu 12.3.2017.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki:

Tammi

Schreier, Margit (2012) *Qualitative content analysis in practice*. Sage: Los Angeles.

Simola, Heli & Solanko, Laura (2017) "Overview of Russia's oil and gas sector". *BOFIT Policy Brief 2017 No. 5*. Helsinki: Bank of Finland.

Smith, Hanna (2012) "Domestic Influences on Russian Foreign Policy: Status, Interest and Ressentiment". Teoksessa Freire, Maria Raquel & Kanet, Roger E. (toim.) *Russia and its Neighbours*. UK: Palgrave MacMillan. Sivut 39-62.

Staalesen, Atte (2017) "Big Growth for Russian Arctic Oil". *The Independent Barents Observer 6.2.2017*

Statkraft (2017) *Hydropower*. Saatavilla <<https://www.statkraft.com/energy-sources/hydropower/>>. Luettu 19.09.2017.

Thies, Cameron G. & Wehner, Leslie E. (2014) "Role Theory, Narratives, and Interpretation: The Domestic Contestation of Roles". *International Studies Review, 2014(16)*. Sivut 411–436.

Thomposon, John (2017) "Russia's Environmental Aspirations Marred by Arctic Oil Spills". *Arctic Deeply 18.4.2017*. Saatavilla <<https://www.newsdeeply.com/arctic/articles/2017/04/18/rhetoric-versus-reality-russias-environmental-aspirations-marred-by-arctic-oil-spills>>. Luettu 5.10.2017.

Tynkkynen, Veli-Pekka (julkaistaan 2018). "Introduction: Contested Russian Arctic". Teoksessa Tynkkynen, V-P., Tabata, S., Gritsenko, D. & Goto, M. (toim.) *Russia's Far North: The Contested Energy Frontier*. Oxon: Routledge.

Tynkkynen, Nina & Tynkkynen, Veli-Pekka (julkaistaan 2018) "Climate Denial revisited: (Re)contextualising Russian Public Discourse on Climate Change during Putin 2.0". Tulossa *Europe-Asia Studies 2018*.

United Nations (1987) *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Saatavilla <[http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/PoliticaExteriorCooperacion/Desarrollosostenible/Documentos/Informe%20Brundtland%20\(En%20inglés\).pdf](http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/PoliticaExteriorCooperacion/Desarrollosostenible/Documentos/Informe%20Brundtland%20(En%20inglés).pdf)>. Luettu 19.09.2017.

United Nations Climate Change Secretariat (2017) *Summary for GHG Emissions for Russian Federation*. Saatavilla <https://unfccc.int/files/ghg_emissions_data/application/pdf/rus_ghg_profile.pdf>. Luettu 10.09.2017.

Wendt, Alexander (1999) *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

World Bank (2016) *New Data Reveals Uptick in Global Gas Flaring*. Saatavilla [≤http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2016/12/12/new-data-reveals-uptick-in-global-gas-flaring](http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2016/12/12/new-data-reveals-uptick-in-global-gas-flaring) >. Luettu 22.10.2017.

WWF Russia (2013). Попутный нефтяной газ в России: «Сжигать нельзя, перерабатывать!» [Associated Petroleum Gas in Russia: «Do not Flare, Utilize!»]. Saatavilla [≤https://www.wwf.ru/data/pub/oil/wwf_png_net_corrected.pdf](https://www.wwf.ru/data/pub/oil/wwf_png_net_corrected.pdf)>.